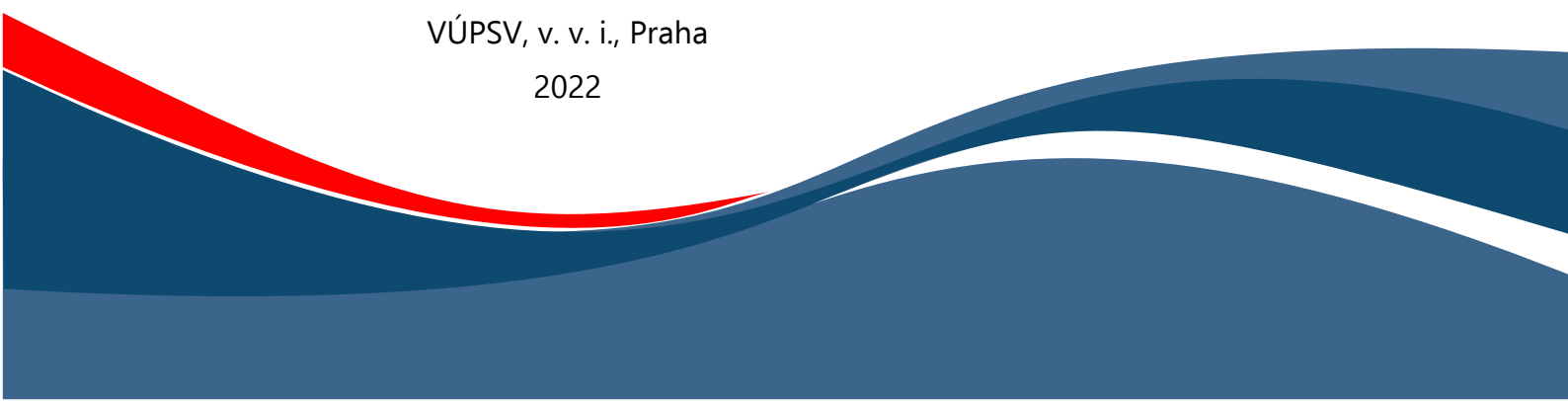

Zprostředkování náhradní rodinné péče u dětí romského etnika

Jana Barvíková
Jana Paloncyová

VÚPSV, v. v. i., Praha
2022

Publikace byla finančně podpořena z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na období 2018–2022, je součástí projektu *Identifikace bariér v přístupu romských dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče*.

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons Uveďte původ 4.0 Mezinárodní veřejná licence.
(<http://www.creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

Vydal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
Dělnická 213/12, Praha 7, 170 00
Vyšlo v roce 2022, 1. vydání, počet stran 102
Tisk: VÚPSV, v. v. i.

<https://www.vupsv.cz>

Abstrakt

Studie představuje výsledky druhé vlny šetření zaměřeného na proces zprostředkování náhradní rodinné péče v České republice, se zvláštním zřetelem k dětem romského etnika. Pracovníci orgánů sociálně-právní ochrany dětí krajských úřadů a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností byli požádáni o kvalifikované odhady počtu dětí (celkově i zvláště pro romské děti), kterým byla v roce 2020 nalezena náhradní rodina, a o sdílení svých zkušeností ohledně procesu zprostředkování náhradní rodinné péče.

Z výsledků tohoto výzkumu realizovaného pro potřeby Ministerstva práce a sociálních věcí vyplývá, že v roce 2020 byly přibližně dvě pětiny dětí v příslušné evidenci romského etnika. Podle kvalifikovaných odhadů pracovníků uvedených úřadů je podíl romských dětí, kterým je zprostředkována nějaká forma náhradní rodinné péče, nižší než u dětí většinového etnika. Příčinu spatřují především v nedostatku žadatelů o osvojení nebo o svěření dítěte do pěstounské péče a v tom, že jen nepatrný podíl z nich je ochotný přijmout romské dítě. Důvodem jsou obavy žadatelů z nepřijetí romského dítěte nejbližším okolím a obecně většinovou společností, ale také obavy z reakcí jeho biologické rodiny a z kulturních odlišností.

Klíčová slova: péče rodinná náhradní; péče pěstounská; adopce; etnicita; Romové.

Abstract

The study presents the partial results of the second wave of research that focused on the process governing the arrangement of substitute family care in the Czech Republic, with special regard to Roma children. Employees of the social and legal child protection institutions of regional authorities and so-called municipal authorities with extended powers were asked for their qualified estimates of the number of children (overall and especially Roma children) for whom substitute families were secured in 2020, and to share their experiences regarding the substitute family arrangement process.

The results of the survey carried out for the needs of the Ministry of Labour and Social Affairs revealed that in 2020 approximately two-fifths of such children related to the Roma ethnic group. According to qualified estimates by the staff of the respective authorities, the proportion of Roma children who are provided with some form of substitute family care is lower than for the children of the majority population. In their opinion the reason is the lack of applicants who wish to provide substitute care and the very small proportion of them who are willing to accept a Roma child. This is usually because of applicants' concerns about the non-acceptance of Roma children in their immediate environment and in the majority society in general, the potential reaction of the biological family and cultural differences.

Key words: substitute family care; foster care; adoption; Romani people; ethnicity.

Obsah

1. Základní informace o projektu	7
2. Problematika zprostředkování náhradní rodinné péče	9
2.1 Proces zprostředkování náhradní rodinné péče	9
2.2 Formy náhradní rodinné péče	11
3. Postavení Romů v české společnosti	16
4. Popis realizace výzkumu	19
5. Statistika dětí pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče – KVALIFIKOVANÉ ODHADY KRAJSKÝCH ÚŘADŮ za rok 2020	26
5.1 Počty dětí v evidenci ve sledovaném období roku 2020	26
5.2 Úkony pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče	28
6. Statistika dětí pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče – KVALIFIKOVANÉ ODHADY OBECNÍCH ÚŘADŮ za rok 2020	34
6.1 Počty dětí v evidenci ve sledovaném období roku 2020	34
6.2 Úkony pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče	37
6.3 Děti mimo evidenci pro účely zprostředkování NRP	41
7. Srovnání výsledků z roku 2018 a 2020	45
8. Názory pracovníků OÚ ORP a KÚ na zprostředkování NRP	46
9. Doporučení pro praxi	75
Literatura	77
Přílohy	79
I – KVALIFIKOVANÉ ODHADY	80
Dotazník pro kvalifikované odhady pracovníků krajských úřadů	80
Dotazník pro kvalifikované odhady pracovníků obecních úřadů ORP	81
II – NÁZORY A ZKUŠENOSTI	83
Dotazník – názory a zkušenosti – pro pracovníky krajských úřadů	83
Dotazník – názory a zkušenosti – pro pracovníky obecních úřadů ORP	92

1. Základní informace o projektu

Základní premisou pro možnost prosazovat práva na rovné zacházení s příslušníky všech etnických i národnostních menšin je znalost odpovědných státních orgánů o různých aspektech života těchto menšin. Bez této znalosti nelze adekvátně nastavit antidiskriminační politiku (Gabrišová, 2021).

Ministerstvu práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) byl v rámci Strategie romské integrace do roku 2020 (specifický cíl 8.4 *Podpora romských rodin v oblasti sociálně-právní ochrany*) uložen usnesením vlády č. 166 ze dne 23. února 2015 úkol: „Učinit opatření, aby všechny děti bez rozdílu měly stejný přístup k osvojení a ke svěřením do pěstounské péče; zajistit adekvátní odbornou přípravu žadatelů o náhradní rodinnou péči tak, aby se mohli stát osvojiteli nebo pěstouny vhodnými i k přijetí romského dítěte do rodiny“. Dané opatření je plněno zejména prostřednictvím klíčové aktivity 04 *Rozvoj náhradní rodinné péče* individuálního projektu MPSV „*Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí*“. ČR se také v rámci plnění tohoto opatření zavázala Evropské komisi, která sleduje pokrok jednotlivých členských států EU v oblasti romské integrace, a sice, že: „*Do roku 2020 se zvýší podíl romských dětí, jimž bude zprostředkována náhradní rodinná péče, o 2 procentní body.*“ Evropská komise je o plnění Strategie průběžně informována. Při monitorování pokroku u jednotlivých opatření by měl být dle Evropské komise využíván sběr etnických dat, který je v oblasti sledování situace skupin obyvatelstva znevýhodněných na základě etnického původu nevyhnutelným trendem.

Pojem etnikum je někdy nepřesně ztotožňován s pojmy národ, národnost, národnostní menšina, etnokonfesionální skupina. Dle sociologické encyklopedie lze vymezit etnikum jako populaci s těmito rysy: 1) převážně je biologicky sebereprodukující; 2) sdílí společné základní kulturní hodnoty, realizované ve zjevné jednotě v kulturních formách; 3) tvoří jedno komunikační a interakční pole; 4) příslušnost k této populaci se samoidentifikuje a je identifikována jinými, a vytváří tak kategorii odlišitelnou od jiných kategorií téhož řádu. Jednoduše lze etnikum definovat jako souhrn lidí se společnou etnicitou, která je odlišná od etnicity jiných lidí. Stanovení etnicity je vlastně konstatováním, že určití lidé nebo skupiny lidí tvoří etnikum. Etnicita je pojem užívaný zejména v sociologii a kulturních studiích. Mezi pozorovanými příznaky a etnickým sebeoznačením mohou být rozpory, vyplývající například z výhodnosti pozice konkrétních etnických společenství v konkrétní společnosti. Etnická příslušnost se zjišťuje běžně při sčítání lidu, případně v sociologických či jiných sociálně vědních výzkumech, a to na základě deklarace (Sociologická encyklopedie).

Skutečnost, že určitá osoba vykazuje vnější znaky určitého etnika, nevyklučuje a současně respektuje svobodnou volbu této osoby hlásit se k národnosti odlišné. Občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny pak zaručuje Listina základních práv a svobod v čl. 25 „*všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích*“. Podrobnosti, stejně jako podmínky, za nichž se občanům příslušejícím k národnostní a etnické menšině zaručuje právo na vzdělání v jejím jazyku, právo užívat jejich jazyka v úředním styku a právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin, stanoví zákon o právech příslušníků národnostních menšin. Zákon o právech příslušníků národnostních menšin dále stanoví, že „*orgány veřejné správy nevedou evidenci příslušníků národnostních menšin*“ a „*získávání, zpracovávání a používání osobních údajů ohledně příslušnosti k národnostní menšině se řídí ustanoveními zvláštních předpisů*“,

kdy odkazuje na dnes již neúčinný zákon č. 101/2000 Sb., který plně nahradilo obecné nařízení o ochraně osobních údajů a zákon č. 110/2019 Sb. 28 (Gabrišová, 2021).

Pro vyhodnocování pokroku v umisťování dětí romského etnika do náhradní rodinné péče a naplňování výše uvedeného indikátoru je třeba, aby MPSV pravidelně získávalo od krajských úřadů (dále též „KÚ“) a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností (dále též „OÚ ORP“) etnická data o počtu romských dětí v oblasti náhradní rodinné péče (dále též „NRP“). Data by měla sloužit výhradně k ověřování toho, zda se daří zvyšovat podíl romských dětí, kterým je zprostředkována náhradní rodinná péče. Obavy z toho, že budou při sběru etnických dat porušeny zásady zvláštní ochrany citlivých osobních údajů o etnickém původu, jsou příčinou toho, že tento typ statistického zjišťování strategického významu není v ČR systematicky využíván.

Tento projekt, řešený v letech 2018 až 2021, byl zaměřen právě na sběr dat o situaci romských dětí, které jsou krajskými úřady a obecními úřady obcí s rozšířenou působností vedeny v evidenci dětí pro účely zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče (podle § 22 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů). Jeho cílem bylo sledovat úspěšnost ve svěřením dětí romského etnika do NRP a identifikovat bariéry, které jim komplikují přístup k péči v náhradním rodinném prostředí. Cílem bylo také ověřit, zda pro získávání dat o situaci romských dětí v oblasti náhradní rodinné péče lze využít metodu neadresného sběru etnických dat a vytvořit metodu, která bude cíleně určená pro tuto oblast. Neadresný sběr neumožňuje identifikovat konkrétní jedince a je v tomto případě založen na tzv. externí identifikaci (více viz kap. 4). Výsledkem neadresného sběru údajů o etnickém původu bývá pouze informace o počtu či podílu osob určité etnicity. Neadresný sběr údajů o etnicitě nepodléhá právní regulaci obecného nařízení o ochraně osobních údajů (Gabrišová, 2021).

Projekt byl koncipován se záměrem, že jeho výsledky umožní MPSV splnit závazky uložené Metodikou pro sledování a vyhodnocování Strategie romské integrace do roku 2020. Do budoucna budou využitelné při realizaci obdobně zaměřených výzkumů mapujících situaci romských dětí v náhradní rodinné péči a k hodnocení dopadů přijatých systémových opatření na ně (např. opatření strategie navazující na Národní strategii ochrany práv dětí či aktivit transformačních projektů MPSV).

2. Problematika zprostředkování náhradní rodinné péče

2.1 Proces zprostředkování náhradní rodinné péče

Cílem výzkumu bylo zmapovat proces zprostředkování náhradní rodinné péče, zjištění počtu romských dětí (nikoli na základě evidence, ale kvalifikovaným odhadem), kterým je náhradní rodinná péče zprostředkovávána. Opakováním šetření je možné alespoň částečně, při vědomí, že se jedná o kvalifikované odhady, sledovat úspěšnost zprostředkování náhradní rodinné péče romským dětem. V neposlední řadě se výzkum zaměřil na zjištění postojů pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností i krajských úřadů k zajištění náhradní rodinné péče pro romské děti.

Dříve než přistoupíme k popisu metodologie a výsledkům výzkumu, je třeba alespoň v krátkosti nastínit proces zprostředkování NRP a stručně popsat jednotlivé formy NRP.

Děti, kterým je třeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí, podobně jako fyzické osoby vhodné stát se osvojiteli nebo pěstouny, vyhledává obecní úřad obce s rozšířenou působností. Tyto děti a osoby může vyhledávat a doporučit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností také obec a další právnické a fyzické osoby, jsou-li pověřeny výkonem sociálně-právní ochrany (tzv. pověřené osoby).

Obecní úřad obce s rozšířenou působností v místě trvalého bydliště zakládá spisovou dokumentaci o dítěti pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a na základě individuálního plánu ochrany dítěte. Tuto spisovou dokumentaci založí obecní úřad obce s rozšířenou působností vždy po podání návrhu soudu podle § 14 odst. 1 písm. a) až f), i) a k) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále též „ZSPOD“):

- na rozhodnutí, zda je třeba souhlasu rodiče k osvojení dítěte;
- na omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu;
- na nařízení ústavní výchovy;
- na prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy;
- na svěřeni dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, na prodloužení doby trvání tohoto svěřeni a na zrušení rozhodnutí o svěřeni dítěte do tohoto zařízení;
- na svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu a jeho zrušení;
- na pozastavení výkonu povinnosti a práva péče o dítě u nezletilého rodiče;
- na zbavení rodiče práva dát souhlas k osvojení nebo dalších povinností a práv osobní povahy, zbavil-li soud rodiče rodičovské odpovědnosti.

Spisovou dokumentaci je třeba rovněž založit, pokud bylo zahájeno řízení soudu, které může vést k odebrání dítěte z péče rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte (ZSPOD; MPSV, 2020).

Spisová dokumentace o dítěti podle § 21 odst. 4 ZSPOD obsahuje:

- a) osobní údaje, jimiž jsou jméno a příjmení, datum narození, státní příslušnost a místo trvalého pobytu nebo místo pobytu na území České republiky podle druhu pobyt cizince;
- b) údaje o sociálních poměrech dítěte, jeho rodičů, sourozenců, popřípadě prarodičů;
- c) doklad, že dítě splňuje podmínky pro osvojení;
- d) rozhodnutí příslušných orgánů o výchově dítěte, bylo-li vydáno;
- e) vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a individuální plán ochrany dítěte;

Spisová dokumentace může nad rámec zákona obsahovat například také informace o důvodu vyřazení z evidence dětí, kterým je třeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí formou pěstounské péče nebo osvojení (např. nabytí zletlosti, úmrtí, návrat do biologické rodiny).

Kopie spisové dokumentace dítěte vedené obecním úřadem ORP v rejstříku dětí, kterým je třeba zprostředkovat osvojení nebo pěstounskou péči, se postupuje z obecního úřadu ORP na krajský úřad k dalším krokům. Krajský úřad vede evidenci dětí, kterým je třeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí formou pěstounské péče nebo osvojení (dále též „evidence dětí“), a evidenci žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny (dále též „evidence žadatelů“), posuzuje vhodnost žadatelů a rozhoduje o zařazení žadatele o osvojení nebo o svěřeni dítěte do pěstounské péče do evidence žadatelů (§ 22 ZSPOD).

Evidence dětí obsahuje podle odstavce 9 § 22 ZSPOD:

- a) kopii spisové dokumentace podle § 21 odst. 4 ZSPOD;
- b) odborné posouzení podle § 27 ZSPOD, je-li ho třeba s ohledem na:
 - věk dítěte;
 - stanovisko odborného lékaře;
 - jiné vážné skutečnosti.
- c) vyjádření dítěte zajištěné krajským úřadem (§ 8 odst. 2 ZSPOD);
- d) další doklady potřebné pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče.

Pro účely zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče vyhledává krajský úřad pro děti vedené v jeho evidenci žadatele z evidence žadatelů tohoto i jiných krajských úřadů. Krajský úřad při zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče přihlíží k výsledkům odborného posouzení dítěte a žadatelů, k vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a k plnění opatření vyplývajících z individuálního plánu ochrany dítěte. Nalezne-li žadatele vhodného stát se osvojitelem nebo pěstounem dítěte, oznámí písemně tuto skutečnost a) žadateli; b) jinému krajskému úřadu, obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností nebo pověřené osobě, pokud s nimi žadatel uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, protože již má svěřeno dítě do pěstounské péče; c) Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, jde-li o dítě, které je i v evidenci dětí vedené tímto úřadem; d) obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, není-li tato povinnost splněna oznámením podle písmene b).

Pokud se krajskému úřadu nepodaří zprostředkovat pro dítě osvojení ve lhůtě 6 kalendářních měsíců od zařazení dítěte do evidence dětí, zpřístupní krajský úřad údaje z evidence dětí Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí ke zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině. Musí však být za všech okolností zřejmé, že dítěti nelze zprostředkovat pěstounskou péči ani osvojení v České

republiky, nebo nelze předpokládat, že by v budoucnu mohla převzít dítě do péče osoba dítěti příbuzná nebo jemu blízká. Tyto skutečnosti je krajský úřad povinen odůvodnit. I po postoupení údajů Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí se krajský úřad nadále snaží zprostředkovat dítěti osvojení nebo pěstounskou péči v České republice, neboť zajištění náhradní rodinné péče v zemi původu dítěte má v souladu s Úmluvou o právech dítěte a § 22 odst. 9 písm. a) zákona o sociálně-právní ochraně dětí zásadní přednost před osvojením dítěte do ciziny (MPSV, 2020).

2.2 Formy náhradní rodinné péče

Formy náhradní rodinné péče definuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“). Jedná se o svěřeni dítěte do péče jiné osoby, pěstounskou péči, pěstounskou péči na přechodnou dobu, poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje, osvojení. Zprostředkování pěstounské péče a osvojení, pěstounská péče na přechodnou dobu, práva a povinnosti při výkonu pěstounské péče, dohody o výkonu pěstounské péče, státní příspěvek na výkon pěstounské péče a dávky pěstounské péče jsou upraveny zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (ZSPOD).

Svěření dítěte do péče jiné osoby

Tato forma náhradní rodinné péče nebyla zahrnuta do předmětného výzkumu, neboť v případě svěřenectví nedochází ke zprostředkování náhradní rodinné péče orgány sociálně-právní ochrany dětí tak jako u jiných institutů. Nicméně ji zde pro úplný popis systému NRP také ve stručnosti uvádíme. Tato forma NRP je upravena občanským zákoníkem v § 953 až § 957. Nerozhodne-li soud jinak, zůstává rodičům v případě svěřeni jejich dítěte do péče jiné osoby zachována rodičovská odpovědnost k dítěti a rodiče jsou nadále jeho zákonnými zástupci. Pokud se dítěte může ujmout příbuzná osoba nebo dítěti blízká a je-li to v souladu s jeho zájmy, dá jí soud přednost před jinou osobou.

Povinnosti a práva pečující osoby určuje soud. Jedná se zejména o právo a povinnost o dítě osobně pečovat, při výchově dítěte vykonávat přiměřené povinnosti a práva rodičů. Pečující osoba je povinna a oprávněna rozhodovat jen o běžných záležitostech dítěte, v těchto záležitostech dítě zastupovat a spravovat jeho jmění. Má povinnost informovat rodiče dítěte o jeho podstatných záležitostech. Pečující osoba má též povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat vztah dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a blízkými osobami. Má povinnost umožnit styk rodičů s dítětem svěřeným mu do péče, pokud soud nestanoví jinak.

V případě svěřeni dítěte do péče jiné osoby trvá i nadále výživovací povinnost rodičů k dítěti. Soud stanoví rodičům rozsah výživného s ohledem na jejich možnosti, schopnosti a majetkové poměry a povinnost platit výživné k rukám pečující osoby. Pokud není možno rodičům nebo ostatním příbuzným uložit výživovací povinnost k dítěti, nelze použít ustanovení o svěřeni dítěte do péče jiné osoby (dítě však může být svěřeno do pěstounské péče). Na rozdíl od pěstounské péče má při svěřeni dítěte do péče jiné osoby přímo pečující osoba právo vymáhat výživné stanovené rodičům na dítě, které má v péči. Má také právo s výživným pro dítě hospodařit podle jeho potřeb a v souladu s jeho zájmy. Soud může způsob hospodaření s výživným dítěte upravit, zejména určit, jaká část bude určena na spotřebu a jaká část bude dítěti spořena (MPSV, 2021).

Pěstounská péče

Další formou náhradní rodinné péče je pěstounství (§ 958 až § 970 občanského zákoníku). Do pěstounské péče se svěřují děti, o něž nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník, a to na dobu, po kterou nejsou rodiče schopni osobně o dítě pečovat. Rodič může požadovat dítě zpět do své osobní péče, soud mu vyhoví, pokud je to v souladu se zájmy dítěte. V případě pěstounské péče nezaniká vyživovací povinnost rodičů k dítěti. Dle ustanovení § 961 OZ stanoví rodičům její rozsah soud, a to s ohledem na jejich možnosti, schopnosti, majetkové poměry a také odůvodněné potřeby dítěte. Pokud nelze uložit vyživovací povinnost rodičům, je nutno zjišťovat, zda ji není možné stanovit prarodičům dítěte. Rodiče neplatí výživné pěstounovi, ale krajské pobočce Úřadu práce ČR, která podává návrh na stanovení výživného a případně výživné vymáhá. Jejím úkolem je také průběžně zjišťovat případné změny poměrů rodičů či dítěte. Rovněž pěstounovi poskytuje dávky pěstounské péče.

Při pěstounské péči zůstávají rodičům dítěte zachována jejich práva a povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, s výjimkou těch práv, která *ex lege* (§ 966) nebo na základě soudního rozhodnutí náleží pěstounovi. Rodiče jsou tedy i nadále zákonnými zástupci dítěte. Pěstouni rozhodují jen o běžných záležitostech dítěte. V těchto záležitostech pak mají právo dítě zastupovat a spravovat jeho jmění (§ 966). K pěstounské péči se navíc váží i zvláštní povinnosti a práva vyplývající ze zákona (např. povinnost vzdělávat se, povinnost mít dohodu o výkonu pěstounské péče, povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí, právo na odbornou pomoc, právo na respitní péči).

Dítě může být svěřeno do pěstounské péče buď jednotlivci, nebo do společné pěstounské péče manželům, kteří jsou tak společnými pěstouny. Se souhlasem druhého manžela může být dítě svěřeno do pěstounské péče též jen jednomu z manželů. Na osobní péči o dítě v pěstounské péči se podílí i manžel pěstouna, pokud žije v rodinné domácnosti (MPSV, 2021).

Předpěstounská péče

Soud může dítě svěřit zájemcům o pěstounskou péči do předpěstounské péče; její délku stanoví podle okolností případu. Nad průběhem a úspěšností předpěstounské péče vykonává soud dohled. Předpěstounská péče by měla vždy předcházet svěření dítěte do pěstounské péče rozsudkem soudu, jde-li o zprostředkovanou pěstounskou péči orgány sociálně-právní ochrany dětí (MPSV, 2021).

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Základní úprava této formy krátkodobé náhradní rodinné péče je upravena v ustanovení § 958 odst. 3 občanského zákoníku s tím, že je zde odkaz na detailní úpravu v § 27a ZSPOD. Soud může na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám, které jsou podle ZSPOD vedeny v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, a to na dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat, na dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení dítěte odvolat, nebo na dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba.

V těchto případech je soud povinen nejméně jednou za tři měsíce přezkoumat, zda trvají důvody pro svěření dítěte do pěstounské péče. Podkladem je zpráva od příslušného orgánu sociálně-

právní ochrany dětí (obecní úřady obcí s rozšířenou působností). Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle 1 rok (výjimkou je např. situace, kdy je již zřejmé, že v dohledné době bude dítě svěřeno do dlouhodobé péče).

I v případě pěstounské péče na přechodnou dobu náleží vyživovací povinnost k dětem svěřeným do této péče nadále rodičům nebo jiným osobám povinným výživou k dítěti, kterou určí soud (MPSV, 2021).

Poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje

Soud jmenuje dítěti poručníka v situacích, kdy oba rodiče nezletilého dítěte zemřeli, oba rodiče nezletilého dítěte byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, výkon rodičovské odpovědnosti obou rodičů nezletilého dítěte byl pozastaven, rodičovská odpovědnost obou rodičů nezletilého dítěte byla omezena nebo byl omezen její výkon a zároveň byl stanoven rozsah tohoto omezení, nebo jde o dítě nezletilých rodičů, případně jeden z rodičů je nezletilý a druhý není znám či v rodném listě uveden.

Poručník, který o dítě osobně pečuje, má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost. S ohledem na osobu poručníka nebo poměry dítěte, jakož i s ohledem na to, z jakého důvodu rodiče nemají všechny povinnosti a práva, může být výjimečně okruh povinností a práv poručníka omezen. Poručník, který o dítě osobně pečuje, má obdobná práva a povinnosti jako pěstoun a také uzavírá dohodu o výkonu pěstounské péče, příp. jsou jeho práva a povinnosti dle § 47a odst. 2 ZSPOD upravena správním rozhodnutím. V případě osobní péče o dítě jsou poručník i dítě (poručenec) zabezpečeni dávkami pěstounské péče za stejných podmínek jako pěstoun a dítě svěřené do pěstounské péče (MPSV, 2021).

Osvojení

Osvojením (§ 794 až § 845 občanského zákoníku) vznikají mezi osvojitelem a osvojen-cem vztahy jako mezi rodičem a dítětem a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele vztahy příbuzen-ské. Osvojitelé mají při výchově dítěte rodičovskou odpovědnost. Do matriky se namísto rodiče na základě pravomocného rozhodnutí soudu o osvojení zapíše osvojitel, popřípadě osvoji-telé. Osvojitel je povinen informovat osvojence o skutečnosti osvojení, jakmile se to bude jevit vhodným, nejpozději však do zahájení školní docházky. Osvojitelům ani osvojenci nenáleží žádné zvláštní dávky, jako je tomu u pěstounské péče.

Dítě získává osvojením příjmení osvojitele a vztahy k původní rodině, na rozdíl od pěstounské péče, zanikají. Mezi osvojencem a osvojitelem musí být přiměřený věkový rozdíl, zpravidla ne menší než 16 let. Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. Osvojiteli se mohou stát manželé nebo jeden z manželů. Výjimečně může osvojit i jiná osoba.

O osvojení nemůže být rozhodnuto bez souhlasu dítěte, rodičů dítěte nebo osob, které jsou oprávněny dát souhlas za rodiče, popřípadě bez souhlasu manžela osvojitele. Matka osvojovaného dítěte může dát souhlas k osvojení nejdříve 6 týdnů po narození dítěte. Otec osvojovaného dítěte může dát souhlas k osvojení i před uplynutím této doby, nejdříve však po narození dítěte. Pokud jsou zákonnými zástupci osvojovaného dítěte jeho rodiče, není třeba jejich souhlasu, jestliže zjevně nemají o dítě zájem. Nezájem rodiče o dítě je zjevný, trvá-li alespoň 3 měsíce od posledního projeveného opravdového zájmu. Nelze-li však v chování rodiče spatřovat hrubé porušování jeho povinností, je třeba, aby byl orgánem sociálně-právní ochrany dětí poučen o možných důsledcích svého chování a aby od takového poučení uplynuly alespoň 3 měsíce. Souhlasu rodiče osvojovaného dítěte není

k osvojení třeba v případech, pokud byl rodič zbaven rodičovské odpovědnosti a zároveň byl zbaven práva dát souhlas k osvojení, pokud rodič není schopen projevit svou vůli nebo rozpoznat následky svého jednání nebo je ovládnout, nebo pokud se rodič zdržuje na neznámém místě a toto místo se nepodaří soudu v součinnosti s dalšími orgány veřejné moci zjistit ani při vynaložení potřebné pečlivosti. Souhlasu rodiče osvojovaného dítěte není k osvojení třeba ani v případech, že jeho svéprávnost byla ve věci udělení souhlasu k osvojení omezena.

V případě dítěte staršího 12 let je vždy třeba jeho osobního souhlasu, pokud to není v zásadním rozporu s jeho zájmy, nebo není schopno posoudit důsledky souhlasu. U dítěte mladšího 12 let dá jeho jménem souhlas s osvojením jeho opatrovník, kterým soud zpravidla jmenuje orgán sociálně-právní ochrany dětí. Osvojované dítě může svůj souhlas s osvojením odvolat až do rozhodnutí o osvojení. Má-li dojít k osvojení dítěte do ciziny, je k tomu nezbytný také souhlas Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. Ten zařazuje do své evidence žadatele o osvojení dítěte z ciziny a děti, pokud je ze všech okolností zřejmé, že dítěti nelze zprostředkovat pěstounskou péči ani osvojení v České republice, nebo nelze předpokládat, že by v budoucnu mohla převzít dítě do péče osoba dítěti příbuzná nebo jemu blízká (§ 22 odst. 9 zákona o sociálně-právní ochraně dětí).

Souhlas rodiče k osvojení pozbude účinnosti vždy, nedojde-li k osvojení do 6 let ode dne, kdy byl souhlas dán. Souhlas rodiče k osvojení lze odvolat po dobu 3 měsíců ode dne, kdy byl dán. Po uplynutí této doby ho lze odvolat jen v případě, že osvojované dítě nebylo ještě předáno do péče osvojitele před osvojením, nebo v případě, že má být osvojované dítě podle rozhodnutí soudu vydaného na návrh rodičů vydáno tím, komu bylo svěřeno do péče, protože je v souladu se zájmy dítěte, aby bylo se svými rodiči (MPSV, 2021).

Péče před osvojením

Osvojované dítě může být osvojiteli předáno do péče před osvojením po uplynutí 3 měsíců ode dne, kdy byl dán souhlas k osvojení. O takovém předání rozhoduje na návrh osvojitele soud. Před uplynutím této lhůty je se souhlasem budoucího osvojitele možné předat mu osvojované dítě do péče ihned poté, kdy oba rodiče dali k osvojení souhlas. Péče o dítě v době před uplynutím 3 měsíců ode dne, kdy byl dán souhlas k osvojení, není péčí před osvojením. Jedná se o tzv. svěřeni do péče budoucího osvojitele. Komentářová literatura ji popisuje jako bezprostřední zabezpečení osobní péče o dítě, jež je poskytována v rodinném prostředí. Může jít například o případy, kdy je dítě předáno potenciálním osvojitelům v šestinedělí. O předání dítěte však musejí rodiče informovat OSPOD. Osoby, kterým je dítě svěřeno do této péče, mají povinnost o dítě pečovat a chránit je. Ostatní práva a povinnosti zůstávají rodičům dítěte. Rodičům dítěte během této péče trvá vyživovací povinnost. Výživné jsou povinni platit k rukám osoby o dítě pečující (Skácelová, 2019).

Po uplynutí 3 měsíců ode dne, kdy byl dán souhlas k osvojení, se hovoří o svěřeni do péče před osvojením. Výkon práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti je pozastaven. Soud následně jmenuje poručníkem osvojovaného dítěte orgán sociálně-právní ochrany dětí. Dříve, než bude o osvojení konečně rozhodnuto, musí být osvojované dítě v péči osvojitele na jeho náklad. Péče osvojitele o osvojované dítě před osvojením trvá po dobu dostatečnou pro přesvědčivé zjištění, že se mezi osvojitelem a dítětem vytvořil takový poměr, jaký je smyslem a cílem osvojení. Tato péče neskončí dříve než uplynutím 6 měsíců (MPSV, 2021).

Statistiku v oblasti NRP vede MPSV na základě Ročního výkazu o výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Podle těchto statistik jsou nejvyšší počty dětí v pěstounské péči (k 31. 12. 2020 12 tisíc

dětí; tabulka č. 2.1), nejnižší pak v pěstounské péči na přechodnou dobu. V souladu s tím jsou i počty nových případů na základě nových soudních rozhodnutí v daném roce (viz tabulka č. 2.2).

Tabulka č. 2.1 **Počet dětí k 31. 12 daného roku v NRP**

Rok	Počet dětí k 31. 12.										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Pěstounská péče	7 021	7 463	7 651	8 606	9 771	10 380	10 922	11 362	11 643	11 931	12 094
Pěstounská péče na přechodnou dobu	0	3	29	108	302	543	540	605	528	591	504
Poručenství s osobní péčí poručníka	2 641	2 740	2 854	2 908	3 005	3 076	3 013	3 032	3 098	3 136	3 307
Svěření dítěte do péče jiné osoby	4 956	4 773	4 993	4 660	4 452	4 152	4 161	4 263	4 357	4 637	4 575

Zdroj: Statistiky MPSV

Tabulka č. 2.2 **Počet dětí, které byly rozhodnutím soudu svěřeny do daného typu NRP**

Rok		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Péče před osvojením a péče budoucích osvojitelů	celkem	339	412	458	401	396	393	449
	svěřené do péče příbuzných nebo blízkých osob	8	18	42	34	66	51	46
Osvojení	celkem	300	302	377	393	351	341	312
	svěřené do péče příbuzných nebo blízkých osob	30	26	26	53	51	54	33
Svěření do péče jiné osoby	celkem	1 245	1 254	1 297	1 375	1 282	1 449	1 235
	svěřené do péče příbuzných nebo blízkých osob	1 037	1 025	1 078	1 137	1 109	1 112	1 072
Předpěstounská péče	celkem	262	271	194	200	175	160	119
	svěřené do péče příbuzných nebo blízkých osob	86	84	48	78	53	48	28
Pěstounská péče	celkem	2 218	1 941	1 892	1 935	1 767	1 722	1 564
	svěřené do péče příbuzných nebo blízkých osob	1 554	1 289	1 295	1 321	1 215	1 161	1 013
Pěstounská péče na přechodnou dobu	celkem	450	614	692	730	671	703	616
	svěřené do péče příbuzných nebo blízkých osob	18	4	23	25	12	10	3
Jmenování poručníka dítěti s osobní péčí poručníka	celkem	403	374	380	390	412	420	382
	svěřené do péče příbuzných nebo blízkých osob	202	224	206	205	217	197	198

Zdroj: Statistiky MPSV

3. Postavení Romů v české společnosti

Postavení Romů v české společnosti dlouhodobě monitoruje Centrum pro výzkum veřejného mínění Akademie věd ČR, v. v. i. (dále jen „CVVM“). Jeho šetření se zaměřuje na vztah majoritní společnosti k národnostním menšinám žijícím na území České republiky. Za nejsympatičtější jsou vedle Čechů považováni Slováci, na opačném pólu stojí právě Romové a Arabové – **okolo 70 % dotázaných v roce 2020 uvedlo, že jsou jim příslušníci této skupiny spíše či velmi nesympatičtí**. Ve sledovaném období let 2013 až 2020 se daný postoj společnosti výrazně nezměnil (CVVM, 2020a). Tento obecný názor koreluje s převážně negativním hodnocením soužití Romů a ostatních obyvatel – za „spíše špatné“ je v roce 2019 označilo 48 % dotázaných a dalších 24 % je mělo dokonce za „velmi špatné“. Naopak jako dobré hodnotila toto soužití necelá čtvrtina (23 %) respondentů, kteří navíc zvolili většinou slabší variantu pozitivní odpovědi „spíše dobré“ (CVVM, 2019). Česká společnost se domnívá, že v porovnání se situací ostatních obyvatel mají Romové horší postavení zejména při získávání zaměstnání (48 %), zhruba třetina (32 %) si myslí, že Romové mají horší možnosti, pokud jde o uplatnění ve veřejném a občanském životě, při získávání kvalifikace označila podmínky Romů za horší více než čtvrtina (27 %) občanů. Podobně tomu bylo v oblasti získávání bydlení, kde situaci Romů vnímalo jako horší 25 % dotázaných, ovšem téměř polovina (47 %) respondentů se přiklonila k názoru, že možnosti Romů jsou v tomto směru lepší než možnosti většinové populace. Za zmínku stojí, že **sociodemografika dotázaných neměla žádný vliv na názorovou diferenciaci** (tamtéž).

CVVM se na život Romů v České republice zaměřilo podrobnějším výzkumem v rámci mezinárodního šetření *Výzkum o situaci Romů v letech 2020–2021*. Data měla být sbírána do konce června 2021. Výzkum zadala Agentura Evropské unie pro základní práva, která nemá žádnou spojitost s národními vládami nebo orgány a která napomáhá tomu, aby se se všemi občany Evropské unie zacházelo důstojně a byla respektována jejich práva. Tohoto průzkumu se účastní přes osm tisíc Romů z deseti evropských zemí. Cílem průzkumu je porozumět životu Romů, důkladně nahlédnout na jejich současnou životní situaci a každodenní zkušenosti v jejich zemi. Průzkum si též vytýčil několik dalších cílů, mezi něž patří shromáždění srovnatelných údajů v deseti cílových zemích na podporu ochrany základních práv Romů, zjištění údajů pro sledování pokroku při provádění vnitrostátní strategie integrace Romů, umožnění analýzy trendů v průběhu času a zpřesnění výzkumu pro výběr vzorku a průzkum těžko dostupných skupin. Průzkum zahrnuje otázky týkající se současné životní situace a kvality života Romů, zdraví, pracovního uplatnění, povědomí o právech a důvěry v instituce (CVVM, 2020b). Výstupy budou dostupné pravděpodobně na konci roku 2021 na webových stránkách výše uvedené agentury (<https://fra.europa.eu/en>).

Vztah majoritní společnosti je mimo osobní zkušenost ovlivněn výrazně i veřejným prostorem. Jak upozorňuje Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2019, **v médiích jsou prezentovány zejména problematické kauzy**, naopak příklady dobré praxe a zkušeností jsou spíše minoritní. Dle některých názorů může právě pozitivní zobrazování Romů ve veřejném prostoru zlepšovat vztah většinové společnosti a tohoto etnika. Významnou roli mohou hrát vzdělání, úspěšní a aktivní Romové, kteří mohou zároveň sloužit jako zdroj motivace a pozitivní příklad pro další Romy, především mladší generace. Negativně působí i některá prohlášení politiků. Dle Zprávy o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky 2019 zůstává hnutí SPD nejvlivnějším subjektem podněcujícím xenofobní nálady ve společnosti a zastínilo tak tradiční pravicově extremistická uskupení (Vláda, 2020). Extremistických útoků páchaných ve veřejném prostoru sice ubývá, **narůstá ale počet případů projevů nenávisti v online prostředí**, zejména za použití sociálních sítí.

Roli vlády v otázce řešení romské problematiky považují necelé dvě pětiny (39 %) českých občanů za uspokojivou, polovina (50 %) se kloní k opačnému názoru. Hodnocení řešení romské problematiky ze strany obecních samospráv vyznívá o něco příznivěji (tamtéž).

Místopředsedou poradních orgánů vlády v oblasti lidských práv, tedy také **Rady vlády pro záležitosti romské menšiny** a Rady vlády pro národnostní menšiny, je **zmocněncem vlády pro lidská práva**. Odborné zázemí mu poskytuje Odbor lidských práv a ochrany menšin Úřadu vlády ČR, konkrétně v oblasti romské integrace a národnostních menšin pak Oddělení kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny. Kancelář Rady je také gestorem Strategie romské integrace do roku 2020 a **Strategie romské integrace 2021–2030**. Ta by měla vycházet jak z předchozích koncepčních dokumentů, tak by měla být provázána s dokumenty jiných gestorů, jež se dotýkají, nebo se mohou dotýkat, romské menšiny (např. Strategie sociálního začleňování, Strategie pro rovnost žen a mužů, Strategie prevence kriminality). Strategie romské integrace 2021–2030 by měla zároveň být podkladem pro přípravu nového programového období, zejména v rámci Operačního programu Zaměstnanost+, Operačního programu Jan Amos Komenský a Integrovaného regionálního operačního programu financovaných z Evropských strukturálních a investičních fondů (Vláda, 2020).

Podle posledního sčítání lidu, domů a bytů z roku 2021 se svobodně přihlásilo k romské národnosti 21 691 obyvatel České republiky (ČSÚ, 2022). Na základě kvalifikovaných odhadů vyplývajících ze Zpráv o stavu romské menšiny v krajích však žilo v roce 2019 na území České republiky téměř 262 000 Romů (Vláda, 2020). **Více než polovinu představují tzv. integrovaní Romové, přibližně 110 000 osob lze považovat za sociálně vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené. Ti tvoří stále téměř 80 % populace žijící v sociálně vyloučených lokalitách.** Počet sociálně vyloučených lokalit se dle odhadu krajských koordinátorů nemění (cca 850). Kritická situace zůstává v Karlovarském a Ústeckém kraji, kde se na území všech ORP vyskytuje alespoň jedna sociálně vyloučená lokalita (tamtéž). Podle České školní inspekce neplní právě zejména děti ze sociálně vyloučených lokalit povinnou předškolní docházku (celkem se jedná o 3 % dětí s danou povinností). Dle Zprávy o stavu romské menšiny 2019 lze předpokládat, že mezi nimi jsou zastoupeny i děti romského etnika.

Údaje o romských dětech nejsou podobně jako jiná etnická data systematicky sledovány. Určitým zdrojem informací jsou kvalifikované odhady v oblasti školství. Podle kvalifikovaných odhadů ředitelů škol navštěvovalo v roce 2019 předškolní vzdělávání 4 126 romských dětí starších 5 let, tj. 3,3 % ze všech dětí v tomto věku zapsaných v mateřské škole. Vzhledem k tomu, že podle odhadů bylo v 1. ročníku základních škol 3 768 romských žáků, tj. 3,5 % ze všech žáků, je možné se domnívat, že se povinného **předškolního vzdělávání účastní naprostá většina romských dětí**. Výrazně vyšší podíl dětí romského etnika je podle údajů MŠMT v přípravných třídách – 20 % z celkového počtu dětí navštěvujících přípravné třídy (Vláda, 2020).

Celkový podíl romských žáků na základních školách se meziročně příliš nemění (cca 3,6 %). V roce 2016 byl zrušen Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV LMP). V tomto směru tedy dochází i k přirozenému poklesu počtu romských žáků vzdělávaných dle tohoto programu. Růst je naopak v absolutním měřítku zaznamenán u počtu dětí zařazených do vzdělávání podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků se sníženými nároky na výstupy ze vzdělávání z důvodu mentálního postižení (RVP ZV UV). Relativní optikou je zde z hlediska romských dětí situace příznivá, neboť jejich počet vzrostl mezi roky 2018 a 2019 pouze o 2,4 %, u ostatních dětí činil tento růst 22 %. Celkový nárůst počtu žáků ve vzdělávacím programu RVP ZV UV

je dán pravděpodobně zejména přesnější diagnostikou od roku 2016, která se následně pravidelně opakuje. Z výše uvedeného lze učinit dílčí závěr, že **romští žáci postupně tak, jak ukončují povinnou školní docházku, ukončují i vzdělávání podle RVP ZV LMP, ale je jich již významně menší podíl nově zařazován do programu RVP ZV UV ve srovnání s většinovou populací** (Vláda, 2020).

Meziročně došlo ke snížení počtu škol s více než 34 % romských žáků ze 147 (2018) na 133 (2019) a snížení počtu škol s více než 50 % romských žáků ze 70 (2018) na 69 (2019). Vzrostl však počet škol s více než 75 % i 90 % romských žáků. Ve školách s více než 75 % romských žáků bylo v roce 2019 vzděláváno téměř 15 % všech romských žáků, dalších téměř 10 % romských žáků bylo vzděláváno ve školách s více než 90% zastoupením romských žáků. **Všech 50 škol, kde je více než 75 % romských žáků, se nachází na území Ústeckého a Moravskoslezského kraje** (Vláda, 2020).

Terénní pracovníci zaměřeni na romskou problematiku řeší nejčastěji otázku nezaměstnanosti klientů, problémy s bydlením, problémy s úvěry klientů, exekucemi či problémy s uživateli závislími na gamblerství či návykových látkách ale i školní docházku žáků a studentů a jejich umístění do mateřských, základních či středních škol. Jako problém vnímají předčasné odchody Romů ze vzdělávání, ale také „záškoláctví“. Jeho možnou příčinou, ale i důvodem předčasného ukončení vzdělávání může být mimo jiné strach ze šikany či diskriminačního jednání jak ze strany spolužáků, tak ze strany učitelů. Terénní pracovníci uvedli, že se v roce 2019 v rámci své činnosti setkali přibližně 100krát s podezřením na diskriminační jednání vůči jejich klientům (včetně nezletilých) z důvodu etnicity nebo národnosti (ze strany vzdělávacího systému, tzn. školy, školní družiny, pedagogicko-psychologické poradny apod.; Vláda, 2020).

4. Popis realizace výzkumu

Projekt byl plánován na období 2018 až 2020. Po zadání výzkumného úkolu však došlo na postu ministryně k personální změně. Vzhledem k citlivosti tématu a očekávání mediální pozornosti, kterou sběr a zveřejnění etnických dat může vyvolat, tehdejší oddělení 23/231 MPSV, které bylo iniciátorem a odborným garantem tohoto výzkumného úkolu, se zahájením šetření vyčkávalo na stanovisko tehdejší ministryně práce a sociálních věcí. Paní ministryně vzala zprávu o výzkumu na vědomí dne 2. července 2019 (viz stanovisko PM MPSV-2019/23991-231) a stanovisko k zahájení šetření svěřila do gesce příslušné náměstkyně. Ta následně spuštění šetření podminila podporou Svazu měst a obcí, jež byla ze strany MPSV zajištěna během podzimu 2019.

Vzhledem k tomu, že podobné šetření nebylo v oblasti NRP dosud realizováno, bylo s odborným garantem (233 Oddělení koncepce náhradní rodinné péče MPSV v roce 2019) nejprve připraveno a realizováno pilotní šetření, jehož cílem bylo zejména ověřit navrženou metodologii. Sběr dat proběhl na přelomu let 2019 a 2020 a vázal se k údajům za rok 2018. Na základě získaných poznatků a zpětné vazby od pracovníků OÚ ORP a KÚ, kteří se šetření a následné fokusní skupiny zúčastnili (únor 2021), byl výzkumný nástroj pro pravidelný monitoring situace romských dětí v oblasti NRP aktualizován. Druhý sběr dat proběhl v roce 2021 a monitoroval situaci v roce 2020.

Pilotní šetření proběhlo formou online dotazníku (ve dvou verzích pro KÚ a OÚ ORP) skládajícího se ze dvou částí. První byla zaměřena na kvalifikované odhady počtů dětí v evidenci pro účely zprostředkování NRP ve sledovaném roce (2018), druhá byla věnována názorům pověřených pracovníků majících zkušenost se zprostředkováváním NRP. Pilotní vlny šetření se účastnil zpravidla jeden pracovník z každého KÚ/OÚ ORP, který za daný úřad vyplňoval obě části dotazníku. Pro druhou vlnu šetření (sledující situaci v roce 2020) byl původní dotazník (jak ve verzi pro KÚ, tak i ve verzi pro OÚ ORP) rozdělen na dva samostatné online dotazníky:¹

- Dotazník I – KVALIFIKOVANÉ ODHADY za daný úřad souhrnně vyplňoval pouze jeden pracovník KÚ či ORP specializovaný na agendu NRP.
- Dotazník II – NÁZORY A ZKUŠENOSTI v zájmu získání komplexnějšího pohledu vyplňovali všichni pracovníci daného úřadu specializovaní na agendu NRP.

Specializovanými odborníky, kteří mají na základě vlastních znalostí a zkušeností přehled o situaci romských dětí v oblasti NRP, jsou:

- **pracovníci obecních úřadů ORP**, kteří se specializují na agendu NRP, v rámci níž vyhledávají děti, kterým je potřeba zprostředkovat NRP, zjišťují údaje potřebné ke zprostředkování a vedou za tímto účelem spisovou dokumentaci dětí, komunikují ve věci s příslušným pracovištěm krajského úřadu atd.;
- **pracovníci krajského úřadu**, kteří spravují evidenci dětí pro účely zprostředkování NRP, aktivně pracují se spisovou dokumentací dětí, spolupracují s pracovišti obecních úřadů ORP, podílejí se na odborném posuzování dětí pro účely zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče atd.

¹ V terénu byly tedy v roce 2021 celkem 4 dotazníky: I – KVALIFIKOVANÉ ODHADY, Dotazník pro pracovníky krajských úřadů; II – NÁZORY A ZKUŠENOSTI, Dotazník pro pracovníky krajských úřadů; I – KVALIFIKOVANÉ ODHADY, Dotazník pro pracovníky OÚ ORP; II – NÁZORY A ZKUŠENOSTI, Dotazník pro pracovníky OÚ ORP.

4. Popis realizace výzkumu

Úkolem těchto pracovníků bylo v rámci dotazníkového šetření popsat s využitím vlastních zkušeností zejména s procesem zprostředkování NRP, jaká je situace romských dětí v této oblasti. Je zřejmé, že data takto získaná nejsou stoprocentně přesná, neboť jsou založená na subjektivním vnímání situace ze strany pracovníků výše uvedených úřadů, nicméně lze na jejich základě orientačně posoudit, zda opatření nastavená k zefektivnění a zkvalitnění procesu zprostředkování NRP vedou ke zvýšení podílu romských dětí, kterým se podařilo zajistit péči v náhradní rodině.

Kromě odkazů na online dotazníky obdrželi výše uvedení pracovníci přílohu k průvodnímu dopisu. V té byl objasněn účel výzkumu, metoda sběru etnických dat v oblasti náhradní rodinné péče, kdo by měl dotazník(y) vyplňovat, byl také definován pojem „romské dítě“ z hlediska dotazníkového šetření. Definice byla vytvořena ve spolupráci s odborným garantem a vycházela z již realizovaných výzkumů zaměřených na problematiku romského etnika (viz tabulka č. 4.1). Z možných přístupů byla vybrána metoda identifikace romských dětí třetí stranou na základě objektivních nebo nepřímých kritérií, přičemž touto třetí stranou by měli být pracovníci orgánů sociálně-právní ochrany dětí (krajských úřadů a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností) aktivně zapojení do procesu zprostředkování NRP.

Tabulka č. 4.1 **Výzkumy o situaci Romů založené na kvalifikovaných odhadech odborníků**

Název výzkumu	Realizátor a rok vydání	Referent o situaci Romů v dané oblasti
Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti	zadavatel MPSV, realizátor GAC spol., s.r.o. (2006)	kvalifikovaný odhad pracovníků poskytovatelů služeb obyvatelům sociálně vyloučených romských lokalit, představitel místní samosprávy
Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žáků a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit	zadavatel MŠMT, realizátor GAC spol., s.r.o. (2009)	kvalifikovaný odhad učitelů romských žáků a ředitelů škol
Výzkum etnického složení žáků v bývalých zvláštních školách v ČR v roce 2011/2012	Veřejný ochránce práv (2012)	kvalifikovaný odhad třídních učitelů romských žáků, kteří při identifikaci vycházeli z nepřímých kritérií dokládajících příslušnost dětí k romské menšině, dále i z vlastní znalosti situace dětí a jejich rodičů i sociálního kontextu, ve kterém žily
Vzdělávání žáků v jednotlivých vzdělávacích programech a péče poskytovaná v PPP/SPC žákům s LMP	Česká školní inspekce (2015)	určování počtu romských žáků prováděli ředitelé škol
Zpráva ke zjišťování kvalifikovaných odhadů počtu romských žáků základních škol ve školním roce 2016/2017	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2016)	zjišťování probíhalo elektronicky prostřednictvím systému školské statistiky, o situaci romských žáků referovali zástupci základních škol

Ve všech výzkumech uvedených v tabulce č. 4.1 vycházela definice pojmu „Rom“ z té, která byla jako první použita v Analýze sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti:

„Za Roma považujeme takového jedince, který se za Roma sám považuje, aniž by se nutně k této příslušnosti za všech okolností (např. při sčítání lidu) hlásil, a/nebo je za Roma považován významnou částí svého okolí na základě skutečných či domnělých (antropologických, kulturních nebo sociálních) indikátorů.“

Tato definice byla u výzkumů zaměřených na situaci romských žáků v oblasti vzdělávání modifikována následovně:

„Za romského žáka/romskou žákyni považujeme člověka, který se za něj/ni sám považuje, aniž by se nutně k této příslušnosti za všech okolností (např. při sčítání lidu) hlásil(a), a/nebo je za takového/takovou považován(a) významnou částí svého okolí na základě skutečných či domnělých (antropologických, kulturních nebo sociálních) indikátorů.“

Byť může být tato definice považována za problematickou z různých úhlů pohledu, v praxi se při sběru neadresných etnických dat v podmínkách ČR osvědčila, a to zejména z toho důvodu, že **zohledňuje rovinu tzv. připsaného romství**, kdy situaci Romů v různých oblastech života více ovlivňuje to, zda je člověk považován za Roma svým okolím, než to, zda se za něj považuje sám.

Výše uvedené definice byly východiskem i pro formulaci pojmu „romské dítě“ pro pravidelné dotazníkové šetření v oblasti NRP:

„Za romské dítě lze v oblasti NRP považovat dítě vedené v evidenci pro účely zprostředkování NRP, které se samo za Roma považuje, aniž by se nutně k této příslušnosti za všech okolností hlásilo, a/nebo je za Roma považováno významnou částí svého okolí na základě skutečných či domnělých (antropologických, kulturních nebo sociálních) ukazatelů.“

Sběr etnických dat o počtu romských dětí v oblasti NRP vychází zejména z druhé části definice (viz pasáž označená tučně), neboť zejména na úspěšnost zprostředkování NRP romskému dítěti má vliv spíše příslušnost k romské menšině připsaná okolím (rodinnými příslušníky, pracovníky zapojenými do procesu zprostředkování napříč systémem, žadateli) než samotná sebeidentifikace dítěte, které samo prohlásí, že se cítí být Romem. Kromě samotné definice romského dítěte pro účely dotazníkového šetření bylo tedy také důležité stanovit nepřímá kritéria, na jejichž základě mohou pracovníci OSPOD určit cílovou skupinu romských dětí, o jejichž situaci by měli v rámci dotazníkového šetření referovat.

Mezi nepřímá kritéria, která naznačují etnicitu dítěte, mohou patřit tato (VOP, 2012):

- příjmení (romské příjmení);
- rodový původ a příbuzenství (někdo z rodičů, širší rodiny, případně z domnělých rodičů se považuje za Roma nebo je označen třetí stranou jako Rom, například pracovníkem orgánu sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu ORP);
- místo obvyklého pobytu dítěte a docházky do školy (bydliště dítěte na území vyloučené romské lokality, docházka do spádové romské mateřské či základní školy);
- užívání romského jazyka dítětem či rodinou dítěte;
- zapojení dítěte či jeho rodinného příslušníka do některé z aktivit místních, krajských či celostátních programů určených na podporu příslušníků romské menšiny;
- kulturní zvyklosti v širokém pojetí (celkový způsob života zahrnující jazyk, hudbu, literaturu, hodnoty, víru, rodinný život, náboženství, oslavy specifických svátků či událostí, poslech romské hudby).

Jak již bylo zmíněno výše, pilotní šetření mělo mimo jiné za cíl ověřit, jaké údaje, respektive kvalifikované odhady počtů dětí, jež jsou v evidenci pro zprostředkování náhradní rodinné péče, mohou příslušní pracovníci úřadů poskytnout. Po úpravě výzkumného nástroje dle poznatků a zpětné vazby od odborného garanta i respondentů byla uspořádána fokusní skupina se zástupci dotčených pracovišť a odborného garanta na MPSV (únor 2021). Jejím cílem bylo pro následné šetření ověřit

úpravy ve výzkumném nástroji. Porovnání pilotní verze a verze dotazníků pro kvalifikované odhady počtu dětí v evidenci pro zprostředkování NRP pracovníky KÚ z roku 2021 je uvedeno v tabulce č. 4.2.

Cílem tabulky kvalifikovaných odhadů je zjistit, jak se ve sledovaném roce dařilo zprostředkovávat NRP dětem, a to jak bez ohledu na etnickou příslušnost, tak se zvláštním zřetelem k romskému etniku. Z tohoto důvodu je důležité znát výchozí počet dětí v příslušné evidenci, a to k 1. lednu sledovaného roku. Na rozdíl od pilotního šetření bylo v šetření odhadů za rok 2020 upuštěno od sledování počtu dětí k 31. prosinci daného roku. Ve statistických výkazech SPOD jsou časové údaje „k 1. lednu daného roku“ nebo „k 31. prosinci daného roku“ běžně používány. Znalost daného celkového počtu dětí by měly mít i OÚ ORP, které vedou Rejstříky dle Směrnice Ministerstva práce a sociálních věcí č. 2013/26780-21 ze dne 19. září 2013. Krajské úřady sice vedou Evidenci dětí, ale forma jejího vedení v podobě daného rejstříku není stanovena, proto je možné, že se jim zpětně nemusí podařit určit počet dětí k datům zařazení do evidence v daném roce. Navíc, princip tohoto sběru dat je založen nikoli na přesné evidenci, ale na kvalifikovaných odhadech. Výsledky bilance založené na počátečním stavu k 1. lednu, na počtu nových případů zařazených do evidence a vyřazených z evidence během sledovaného roku a na konečném počtu dětí v evidenci k 31. prosinci tak nemusí být zcela přesné.

Pro rok 2020 bylo rovněž upřesněno, že údaje sledované v dotazníku prostřednictvím uvedené tabulky jsou založeny na nabytí právní moci příslušného rozhodnutí soudu. Pokud například bylo roce 2020 zprostředkováno osvojení dítěte, ale rozsudek ještě není pravomocný, dané dítě se do údajů v tabulce tohoto roku nezahrnuje. Nabylo-li v daném roce právní moci více rozhodnutí soudu ohledně úkonů v oblasti NRP uvedených v tabulce, byli pracovníci, kteří dotazník vyplňovali, instruováni, aby zahrnuli každé z těchto rozhodnutí do příslušné kategorie. Jedno dítě, u něhož soud rozhodl během sledovaného roku víckrát, tak může být uvedeno ve více kategoriích.

Pro rok 2020 byly na základě zkušenosti z pilotního šetření, dohody s odborným garantem a zpětné vazby z fokusní skupiny upraveny některé kategorie v dotazníku pro pracovníky KÚ, jak je červeně označeno v tabulce č. 4.2. Zprostředkování „péče před osvojením“ a „osvojení“ bylo sloučeno do jedné kategorie, podobně tomu bylo v případě pěstounské péče, tedy „předpěstounská péče“ a „pěstounská“ byly sloučeny do jedné kategorie. Naopak byla vydělena kategorie „pěstounská péče na přechodnou dobu“, pozornost se také zaměřila zvláště na případy, kdy se dítě vrátilo do své původní rodiny, kdy bylo vyřazeno z evidence pro zprostředkování NRP z důvodu nabytí zletilosti či z důvodu svého nezájmu. Podobně byl upraven dotazník pro pracovníky OÚ ORP (viz tabulka č. 4.3). Zde byla navíc věnována zvláštní pozornost dětem, které byly svěřeny do příbuzenské pěstounské péče,² a těm, které nebyly do evidence pro zprostředkování NRP vůbec zařazený, neboť samy vyjádřily své přání či nezájem, aby jim byla hledána náhradní rodina.

² Příbuzenskou pěstounskou péčí je míněna pěstounská péče poskytovaná pečující osobou dítěti příbuznou, nejčastěji se jedná o jeho prarodiče. Od roku 2022 spadá do novelou ZSPOD nově definované nezprostředkované pěstounské péče. Vzhledem k tomu, že data byla sbírána za rok 2020, výzkum tuto změnu nerefletoval.

Tabulka č. 4.2 **Dotazník pro kvalifikované odhady pracovníků KÚ – šetření roku 2018 a 2020**

2018		2020	
I.A	celkový počet dětí v evidenci ke zprostředkování náhradní rodinné péče k 1. 1. 2018	I.A	celkový počet dětí v evidenci ke zprostředkování náhradní rodinné péče k 1. 1. 2020
I.B	- z toho romské etnikum	I.B	- z toho romské etnikum
II.A	počet dětí, které byly ve sledovaném roce do této evidence zařazeny	II.A	počet dětí, které byly v roce 2020 do této evidence nově zařazeny
II.B	- z toho romské etnikum	II.B	- z toho romské etnikum
III.A	počet dětí, kterým byla ve sledovaném roce zprostředkována péče před osvojením	III.A	počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována péče před osvojením a/nebo osvojení
III.B	- z toho romské etnikum	III.B	- z toho romské etnikum
IV.A	počet dětí, kterým bylo ve sledovaném roce zprostředkováno osvojení	IV.A	počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována pěstounská péče na přechodnou dobu
IV.B	- z toho romské etnikum	IV.B	- z toho romské etnikum
V.A	počet dětí, kterým byla ve sledovaném roce zprostředkována předpěstounská péče	V.A	počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována předpěstounská péče a/nebo pěstounská péče
V.B	- z toho romské etnikum	V.B	- z toho romské etnikum
VI.A	počet dětí, kterým byla ve sledovaném roce zprostředkována pěstounská péče	VI.A	počet dětí, jejichž údaje byly v roce 2020 zpřístupněny ÚMPOD pro účely mezinárodního osvojení
VI.B	- z toho romské etnikum	VI.B	- z toho romské etnikum
VII.A	počet dětí, kterým bylo ve sledovaném roce zprostředkováno poručení s osobní péčí	VII.A	počet dětí, které se v roce 2020 vrátily do původní rodiny
VII.B	- z toho romské etnikum	VII.B	- z toho romské etnikum
VIII.A	počet dětí, jejichž údaje byly ve sledovaném roce zpřístupněny ÚMPOD pro účely mezinárodního osvojení	VIII.A	počet dětí v roce 2020 vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z důvodu nabytí zletilosti
VIII.B	- z toho romské etnikum	VIII.B	- z toho romské etnikum
IX.A	počet dětí vyřazených ve sledovaném roce jiným způsobem z této evidence (např. z důvodu návratu do rodiny po úpravě poměrů, svěřeni do péče atd.)	IX.A	počet dětí, u nichž bylo v roce 2020 pozastaveno zprostředkování NRP z důvodu jejich vyjádření nezájmu o zprostředkování NRP
IX.B	- z toho romské etnikum	IX.B	- z toho romské etnikum
X.A	počet dětí v této evidenci zemřelých ve sledovaném roce	X.A	počet dětí v roce 2020 vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z jiných důvodů (např. úmrtí dítěte)
X.B	- z toho romské etnikum	X.B	- z toho romské etnikum
XI.A	celkový počet dětí v evidenci ke zprostředkování náhradní rodinné péče k 31. 12. 2018		
XI.B	- z toho romské etnikum		

4. Popis realizace výzkumu

Tabulka č. 4.3 **Dotazník pro kvalifikované odhady pracovníků OÚ ORP – šetření roku 2018 a 2020**

2018		2020	
Údaje o dětech svěřených do NRP v roce 2020 - se zvláštním zřetelem na počty romských dětí na základě kvalifikovaných odhadů pracovníků OÚ ORP (Rejstřík dětí vhodných pro osvojení, Rejstřík dětí vhodných ke svěření do pěstounské péče, Rejstřík dětí svěřených do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, Rejstřík dětí, jimž byl obecní úřad obce s rozšířenou působností ustanoven poručníkem)			
I.A	celkový počet dětí v evidenci ke zprostředkování náhradní rodinné péče k 1. 1. 2018	I.A	celkový počet dětí v evidenci ke zprostředkování náhradní rodinné péče k 1. 1. 2020
I.B	- z toho romské etnikum	I.B	- z toho romské etnikum
II.A	Počet dětí, které byly ve sledovaném roce do této evidence zařazeny	II.A	Počet dětí, které byly v roce 2020 do této evidence nově zařazeny
II.B	- z toho romské etnikum	II.B	- z toho romské etnikum
III.A	počet dětí, kterým byla ve sledovaném roce zprostředkována péče před osvojením	III.A	počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována péče před osvojením a/nebo osvojením
III.B	- z toho romské etnikum	III.B	- z toho romské etnikum
IV.A	počet dětí, kterým bylo ve sledovaném roce zprostředkováno osvojení	IV.A	počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována pěstounská péče na přechodnou dobu
IV.B	- z toho romské etnikum	IV.B	- z toho romské etnikum
V.A	počet dětí, kterým byla ve sledovaném roce zprostředkována předpěstounská péče	V.A	počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována předpěstounská péče a/nebo pěstounská péče
V.B	- z toho romské etnikum	V.B	- z toho romské etnikum
VI.A	počet dětí, kterým byla ve sledovaném roce zprostředkována pěstounská péče	VI.A	počet dětí, kterým bylo v roce 2020 určeno poručnictví s osobní péčí poručníka
VI.B	- z toho romské etnikum	VI.B	- z toho romské etnikum
VII.A	počet dětí, kterým bylo ve sledovaném roce zprostředkováno poručnictví s osobní péčí	VII.A	počet dětí, jejichž údaje byly v roce 2020 zpřístupněny ÚMPOD pro účely mezinárodního osvojení
VII.B	- z toho romské etnikum	VII.B	- z toho romské etnikum
VIII.A	počet dětí, jejichž údaje byly ve sledovaném roce zpřístupněny ÚMPOD pro účely mezinárodního osvojení	VIII.A	počet dětí, které se v roce 2020 vrátily do původní rodiny
VIII.B	- z toho romské etnikum	VIII.B	- z toho romské etnikum
IX.A	počet dětí vyřazených ve sledovaném roce jiným způsobem z této evidence (např. z důvodu návratu do rodiny po úpravě poměrů, svěřením do péče atd.)	IX.A	počet dětí v roce 2020 vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z důvodu nabytí zletilosti
IX.B	- z toho romské etnikum	IX.B	- z toho romské etnikum
X.A	počet dětí v této evidenci zemřelých ve sledovaném roce	X.A	počet dětí, u nichž bylo v roce 2020 pozastaveno zprostředkování NRP z důvodu jejich vyjádření nezájmu o zprostředkování NRP
X.B	- z toho romské etnikum	X.B	- z toho romské etnikum
XI.A	celkový počet dětí v evidenci ke zprostředkování náhradní rodinné péče k 31. 12. 2018	XI.A	počet dětí v roce 2020 vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z jiných důvodů (např. úmrtí dítěte)
XI.B	- z toho romské etnikum	XI.B	- z toho romské etnikum
Údaje o dětech mimo evidenci pro účely zprostředkování NRP za rok 2020 - se zvláštním zřetelem na počty romských dětí na základě kvalifikovaných odhadů pracovníků OÚ ORP			
		XII.A	počet dětí ve sledovaném roce svěřených do příbuzenské pěstounské péče
		XII.B	- z toho romské etnikum

pokračování tabulky

2018		2020	
		XIII.A	počet dětí, které nebyly ve sledovaném roce zařazeny do evidence pro zprostředkování NRP, neboť vyjádřily svůj nezájem o zprostředkování NRP
		XIII.B	- z toho romské etnikum

Ve druhé vlně šetření doznal změn i postojový dotazník (Dotazník II – NÁZORY A ZKUŠENOSTI). Z pilotního šetření vyplynulo, že značná část pracovníků, kteří se účastnili šetření, má patrně jen minimální nebo dokonce žádné zkušenosti se zprostředkováním NRP romským dětem. Tato nezkušenost pak pravděpodobně velmi ovlivňovala jejich odpovědi na otázky v postojové části dotazníku. Pro rok 2020 tedy byla nově zařazena otázka na četnost zkušenosti respondentů s romskými dětmi, se zprostředkováním náhradní rodinné péče romským dětem a se svěřením romských dětí do příbuzenské pěstounské péče v rámci jejich běžné agendy na úřadě za poslední tři roky. Dále byla na základě zpětné vazby k předchozí verzi dotazníku rozšířena škála možných důvodů delšího trvání procesu zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení u romských dětí oproti dětem většinového etnika. Nově byla zařazena otázka zjišťující důvody, pro které jsou do evidence pro zprostředkování náhradní rodinné péče zařazovány i děti, pro něž pak náhradní rodina není aktivně vyhledávána a jejich zařazení do evidence je tedy formální, a také otázka, jak často je s dítětem (v daných věkových kategoriích) vůbec hovořeno o možnosti (souhlasu) zprostředkování NRP. Dotazník se nově zaměřil též na nastavení komunikace KÚ s OÚ ORP ohledně aktualizace údajů o dítěti v evidenci dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče. V dotazníku pro OÚ ORP přibyly rovněž otázky na specifické potřeby dětí a pěstounů. Dotazník pro pracovníky krajských úřadů se nově zabýval nastavením mezikrajové spolupráce při zprostředkování NRP dětem (tj. dotazováním na volné pěstouny/osvojitele u jiných krajských úřadů) a praxí poradních sborů (případně pracovních skupin či konsilií) v souvislosti se zprostředkováním náhradní rodinné péče.

5. Statistika dětí pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče – KVALIFIKOVANÉ ODHADY KRAJSKÝCH ÚŘADŮ za rok 2020

5.1 Počty dětí v evidenci ve sledovaném období roku 2020

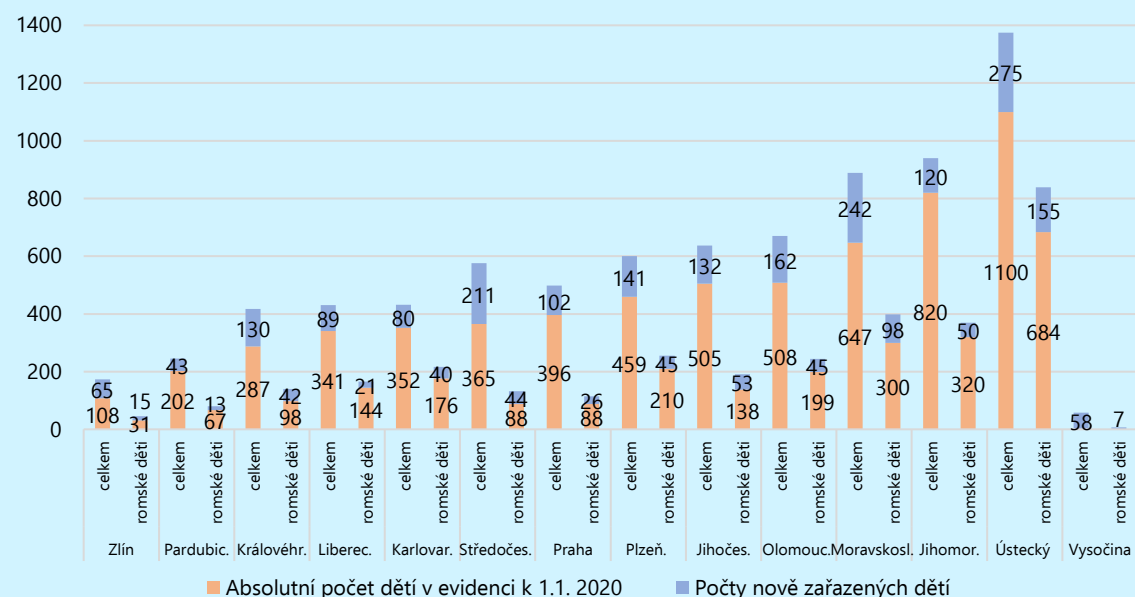
Kvalifikovaných odhadů se na krajských úřadech ujal nejčastěji sociální pracovník či referent pro agendu NRP. Dotazníkového šetření se zúčastnilo všech 14 krajů. Kraj Vysočina však neuvedl počty dětí v evidenci pro účely zprostředkování NRP k 1. lednu 2020, a to nejen odhad počtu romských dětí, ale ani celkový počet dětí.³

Podle kvalifikovaných odhadů bylo k 1. lednu 2020 v evidenci krajských úřadů pro účely zprostředkování NRP celkem 6 090 dětí. Během roku 2020 bylo do evidence nově zařazeno 1 850, **celkem bylo tedy u krajských úřadů zapsáno v roce 2020 podle kvalifikovaných odhadů 7 940 dětí**. Prvenství zaujal Ústecký kraj s 1 100 dětmi v evidenci na počátku roku a 275 novými případy, naopak nejméně dětí evidoval krajský úřad Zlínského kraje (108, resp. 65; graf č. 5.1). Vztáhneme-li tyto počty k počtu nezletilých dětí v daném kraji, pak byly v celorepublikovém průměru v dané evidenci v roce 2020 přibližně 4 ‰ dětí. Prvenství i v hodnotě daného podílu drží kraj Ústecký následován Karlovarským (8,4, resp. 7,8 ‰), nejmenší podíl byl ve Zlínském a Středočeském kraji (1,6, resp. 1,9 ‰).

Počet romských dětí v evidenci krajských úřadů byl v roce 2020 nejvyšší, a to výrazně, v Ústeckém kraji (839), dále v Moravskoslezském kraji (398) a Jihomoravském kraji (370). Naopak nejnižší počty romských dětí byly odhadnuty ve Zlínském kraji (46) a Pardubickém kraji (80).

³ Vysvětlení odpovědné pracovnice úřadu: „Spisy jsou uzavírány průběžně a uzavřené spisy jsou již archivovány ve spisovně úřadu... Od 07/2019 jsme spustili v rámci našeho kraje sdílenou elektronickou evidenci, která propojuje KÚ s městskými úřady. Evidujeme tak děti a žadatele o NRP v rámci kraje. Statistická data program generuje zatím jen omezená. Hlavně nám propojuje údaje o dětech a o žadatelích, kteří dítě přijali. Program mi vygeneruje počet dětí v evidenci ke dni, kdy se dotážu, nikoliv zpětně ke starému datu“.

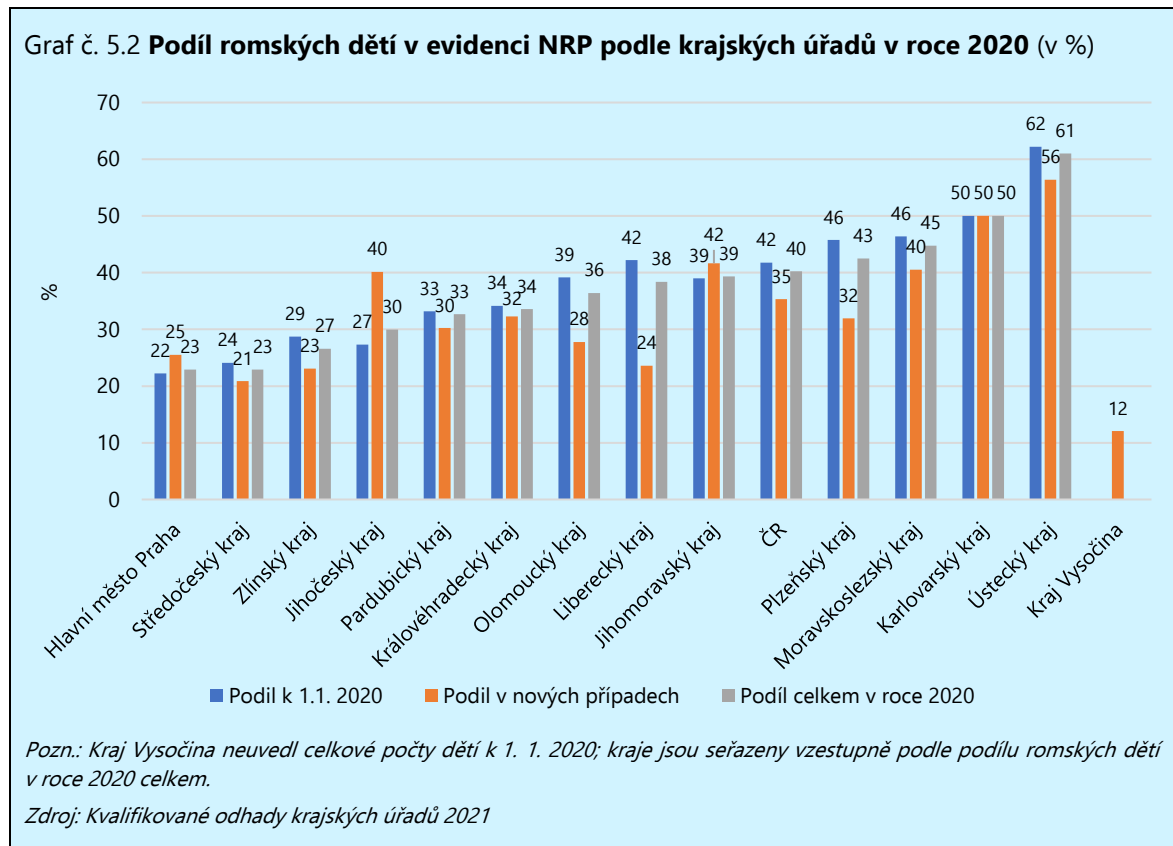
Graf č. 5.1 Počet dětí v evidenci NRP podle krajských úřadů v roce 2020

Pozn.: Kraj Vysočina neuvedl celkové počty dětí k 1. 1. 2020; kraje seřazeny vzestupně podle počtu dětí v evidenci k 1. 1. 2020.

Zdroj: Kvalifikované odhady krajských úřadů 2021

V relativním pohledu představovaly podle odhadů pracovníků krajských úřadů **děti romského etnika v roce 2020 přibližně dvě pětiny všech dětí v evidenci pro zprostředkování NRP** (k 1. 1. i v celkovém pohledu roku 2020; graf č. 5.2). Zaměříme-li se pouze na děti do evidence nově zařazené v daném roce, pak bylo romského původu přibližně každé třetí. Nejnižší podíly dětí romského etnika odhadli pracovníci v Hlavním městě Praze a ve Středočeském kraji, naopak **více než polovinu dětí v evidenci představovaly romské děti v Karlovarském a v Ústeckém kraji**. Během roku 2020 zaznamenali vyšší podíl nově zařazených romských dětí v Jihočeském kraji (40 % v nových případech versus 27 % podle odhadů k 1. 1. 2020), naopak výrazně nižší podíl byl uveden v Olomouckém, v Libereckém a v Plzeňském kraji.

5.2 Úkony pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče

Jak bylo uvedeno v kapitole 4, cílem šetření bylo postihnout vybrané úkony v oblasti NRP. V roce 2020 byly kvalifikované odhady pracovníků krajských úřadů založeny na nabytí právní moci příslušného rozhodnutí soudu. Pokud například bylo v roce 2020 zprostředkováno osvojení dítěte, ale rozsudek ještě nebyl v roce 2020 pravomocný, dané dítě se do údajů v tabulce tohoto roku nezahrnovalo. Nabylo-li v daném roce právní moci více rozhodnutí soudu ohledně úkonů v oblasti NRP uvedených v tabulce, byli pracovníci, kteří dotazník vyplňovali, instruováni, aby zahrnuli každé z těchto rozhodnutí do příslušné kategorie. Jedno dítě, u něhož soud rozhodl během sledovaného roku víckrát, tak mohlo být uvedeno ve více kategoriích. Údaje tedy vystihují spíše „úkony“ či „případy“. Pro zjednodušení však budeme dále většinou hovořit o „dětech“.

Další analýza se bude opírat jednak o počty dětí, které byly v roce 2020 v evidenci krajských úřadů (viz kap. 5.1; graf č. 5.1), jednak o odhady úkonů, které vedly ke zprostředkování NRP či jinému vyřazení z dané evidence (viz kap. 4; tabulka č. 4.2).

Podle kvalifikovaných odhadů pracovníků krajských úřadů bylo v roce 2020 aktivně, tj. zprostředkováním péče před osvojením a/nebo osvojením, pěstounské péče na přechodnou dobu, předpěstounské a/nebo pěstounské péče vyřazeno 1 225 dětí, z toho bylo 390 dětí, tj. každé třetí bylo identifikováno jako romské (viz tabulka č. 5.1). Podíl úkonů zprostředkování NRP představoval mezi dětmi romského etnika 12 %, u ostatních dětí necelých 18 %. Na základě získaných odhadů lze učinit hypotézu, že u romských dětí, pokud je jim zprostředkována NRP, se

častěji než u ostatních jedná o pěstounskou péči na přechodnou dobu, tj. o péči u „profesionálních“ pěstounů s omezenou délkou pobytu (54 % resp. 47 % v případech zprostředkování). Podíl případů zprostředkování předpěstounské a/nebo pěstounské byl u obou skupin dětí nižší, avšak u romských dětí činil rozdíl mezi zastoupením pěstounské péče na přechodnou dobu a zastoupením předpěstounské a/nebo pěstounské péče 30 p. b., u ostatních pouze 20 p. b. Nejméně častou formou zprostředkované NRP byla u obou sledovaných skupin péče před osvojením a/nebo osvojení, opět však s nezanedbatelným rozdílem v neprospěch romských dětí (26 %, resp. 21 %; tabulka č. 5.1).

Jiné důvody vyřazení z evidence pro účely zprostředkování NRP než výše uvedené byly zastoupeny jen v nepatrně menší míře. Nejčastěji se jednalo o případy, kdy dítě nabylo zletilosti, v každém třetím případě, a to bez ohledu na pracovníky označenou etnickou příslušnost, se dítě vrátilo do původní rodiny. Přibližně v každém pátém případě dítě vyjádřilo svůj nezájem o zprostředkování NRP (viz tabulka č. 5.1).

V celkovém pohledu bylo podle kvalifikovaných odhadů pracovníků krajských úřadů vyřazeno z evidence pro zprostředkování NRP v roce 2020⁴ přibližně každé čtvrté romské dítě a každé třetí dítě jiného než romského (nejčastěji většinového) etnika. Děti byly nejčastěji svěřeny do pěstounské rodiny na přechodnou dobu (zhruba každé čtvrté), nebo nabyly zletilosti (zhruba každé páté). Romské děti o něco častěji vyjádřily přání být z dané evidence vyřazeny, naopak bylo mezi nimi méně běžné osvojení či dlouhodobější pěstounská péče. Uvedené rozdíly mezi romskými a ostatními dětmi, založené na kvalifikovaných odhadech, však nejsou nijak zásadní (viz tabulka č. 5.1).

⁴ Za předpokladu, že jen málo dětí bylo zařazeno do více sledovaných kategorií.

Tabulka č. 5.1 Přehled vybraných úkonů v evidenci dětí pro zprostředkování NRP podle odhadů krajských úřadů v roce 2020

	Absolutní počty			Struktura úkonů zprostředkování NRP (v %)			Struktura jiných důvodů vyřazení dítěte z evidence (v %)			Struktura vyřazení z evidence celkem (v %)		
	celkem	romské etnikum	ostatní	celkem	romské etnikum	ostatní	celkem	romské etnikum	ostatní	celkem	romské etnikum	ostatní
Celkový počet dětí v evidenci ke zprostředkování NRP k 1. 1. 2020	6 090	2 543	3 547									
Počet dětí, které byly v roce 2020 do evidence nově zařazeny	1 850	654	1 196									
Počet dětí v evidenci během roku 2020	7 940	3 197	4 743									
Počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována péče před osvojením a/nebo osvojení	299	81	218	24,4	20,8	26,1				13,2	10,6	14,5
Počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována pěstounská péče na přechodnou dobu	602	212	390	49,1	54,4	46,7				26,6	27,8	25,9
Počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována předpěstounská péče a/nebo pěstounská péče	324	97	227	26,4	24,9	27,2				14,3	12,7	15,1
Počet dětí, jejichž údaje byly v roce 2020 zpřístupněny ÚMPOD	19	16	3									
Počet dětí, které se v roce 2020 vrátily do původní rodiny	314	113	201				30,1	30,3	30,0	13,9	14,8	13,4
Počet dětí v roce 2020 vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z důvodu nabytí zletilosti	481	163	318				46,2	43,7	47,5	21,2	21,4	21,1
Počet dětí, u nichž bylo v roce 2020 pozastaveno zprostředkování NRP z důvodu jejich vyjádření nezájmu o zprostředkování NRP	210	81	129				20,2	21,7	19,3	9,3	10,6	8,6

5. Statistika dětí pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče – KVALIFIKOVANÉ ODHADY KRAJSKÝCH ÚŘADŮ za rok 2020

pokračování tabulky

	Absolutní počty			Struktura úkonů zprostředkování NRP (v %)			Struktura jiných důvodů vyřazení dítěte z evidence (v %)			Struktura vyřazení z evidence celkem (v %)		
	celkem	romské etnikum	ostatní	celkem	romské etnikum	ostatní	celkem	romské etnikum	ostatní	celkem	romské etnikum	ostatní
Počet dětí v roce 2020 vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z jiných důvodů (např. úmrtí dítěte)	37	16	21				3,6	4,3	3,1	1,6	2,1	1,4
Počet úkonů zprostředkování NRP	1 225	390	835	100,0	100,0	100,0						
Počet dětí vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z jiných důvodů celkem	1 042	373	669				100,0	100,0	100,0			
Počet dětí vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP celkem.	2 267	763	1 504							100,0	100,0	100,0
Počet úkonů zprostředkování NRP na 100 dětí v evidenci	15,4	12,2	17,6									
Počet dětí vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z jiných důvodů na 100 dětí v evidenci	13,1	11,7	14,1									
Počet dětí vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP na 100 dětí v evidenci	28,6	23,9	31,7									

Pozn.: Kraj Vysočina neuvedl celkové počty dětí k 1. 1. 2020.

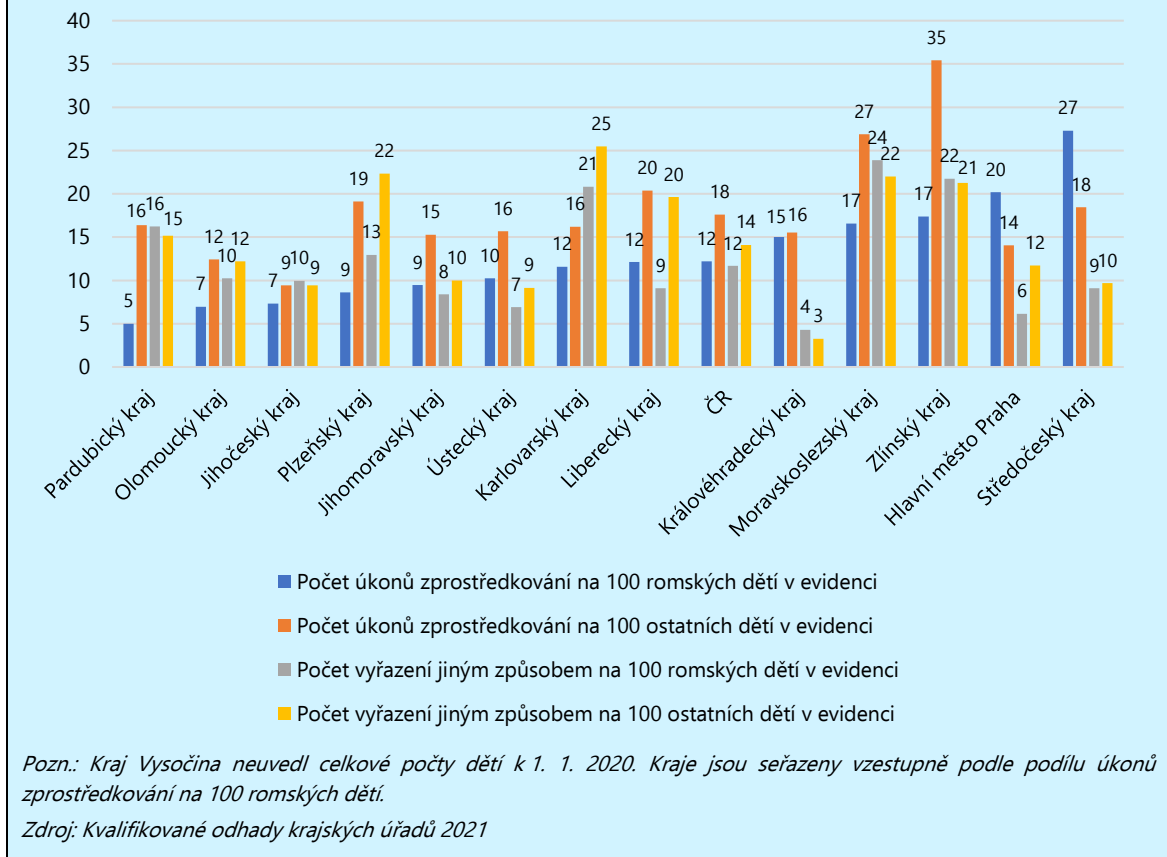
Zdroj: Kvalifikované odhady krajských úřadů 2021

Projekt je zaměřen zejména na zprostředkování NRP se zvláštním zřetelem na romské děti. Jak bylo uvedeno v grafech č. 5.1 a 5.2, počty i podíly dětí romského etnika se podle kvalifikovaných odhadů pracovníků krajských úřadů v jednotlivých regionech České republiky poměrně liší. V této souvislosti se nabízí otázka, zda jsou některé regiony, například ty, kde je zastoupení romské populace vyšší, více či naopak méně úspěšné ve zprostředkování NRP romským dětem. Otázka má samozřejmě více souvislostí, zejména je úzce spojena s počtem žadatelů, tj. osob či rodin, které chtějí přijmout dítě v rámci některé z forem náhradní rodinné péče.

V dalším hodnocení úspěšnosti zprostředkování NRP romským dětem bude kontrolován rozdíl v podílech dětí romského etnika a ostatních, které byly v roce 2020 vyřazeny z dané evidence jinak než právě zprostředkováním, tj. vrátily se do původní rodiny, nabyly zletilosti, nechťely být nadále v evidenci či z jiného důvodu. Tím alespoň částečně bereme v úvahu možné vedlejší příčiny jako například vyšší podíl starších dětí v regionu v jedné ze studovaných skupin, jež by vedl k vyššímu podílu dětí vyřazených z evidence jinak než zprostředkováním, a tedy k nižšímu podílu dětí, které mohly být svěřeny do NRP.

Při maximálním přibližně dvoubodovém procentním rozdílu vyřazení z evidence jinak než zprostředkováním je na základě kvalifikovaných odhadů pracovníků nižší úspěšnost svěření romských dětí do NRP oproti ostatním dětem v Jihočeském, Olomouckém, Ústeckém, Pardubickém, Jihomoravském, Moravskoslezském, Královéhradeckém a Zlínském kraji (viz graf č. 5.3). Ve Zlínském kraji bylo do NRP svěřeno v roce 2020 dokonce každé třetí „neromské“ dítě v evidenci, je však třeba připomenout, že se jedná o kraj s absolutně nejnižšími počty dětí v registru vůbec. V Karlovarském, v Plzeňském a v Libereckém kraji jsou podíly „neromských“ dětí, které byly svěřeny do některé z forem NRP, i těch, které byly vyřazeny z evidence z jiných důvodů, vyšší než dané podíly u romských dětí. I zde se zdá, že je situace romských dětí méně příznivá. Výjimku představují Hlavní město Praha a Středočeský kraj, které oba vykazují na základě kvalifikovaných odhadů vyšší podíl romských dětí, kterým byla zprostředkována NRP, než v případě dětí jiného než romského (většinového) etnika. Je možné vyslovit hypotézu, že v těchto regionech jsou děti jiného než většinového etnika lépe žadateli o převzetí dítěte do NRP přijímány, neboť se jedná obecně o více heterogenní sociální prostředí. Podle výpovědi pracovnice OSPOD je v hlavním městě v evidenci žadatelů vhodných stát se osvojiteli v porovnání s ostatními kraji ČR více těch, kteří jsou otevřeni možnosti přijetí dítěte s romskými kořeny, byť někteří třeba jen možnosti přijetí dítěte s romskými kořeny po jednom z rodičů. Mnozí žadatelé z jeho evidence tedy bývají vytipováni jako budoucí vhodní osvojitelé i pro děti z jiných krajů.

Graf č. 5.3 Zprostředkování NRP a vyřazení z evidence z jiných důvodů podle krajů v roce 2020 (v %)

Závěrem ještě zmíníme případy, které jsou postoupeny ÚMPOD. Podle pracovníků krajských úřadů bylo takových dětí 19, z toho 16 bylo romského etnika. Přitom 12 dětí pocházelo z Ústeckého kraje.

6. Statistika dětí pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče – KVALIFIKOVANÉ ODHADY OBECNÍCH ÚŘADŮ za rok 2020

6.1 Počty dětí v evidenci ve sledovaném období roku 2020

Jak bylo uvedeno v kapitole 4, o kvalifikované odhady v oblasti byli rovněž požádáni pracovníci OSPOD obcí s rozšířenou působností, kteří mají profesní zkušenost se zprostředkováváním náhradní rodinné péče. Z celkového počtu 205 ORP a 22 správních obvodů Prahy se sběru dat za rok 2020 zúčastnilo 177 úřadů. Přehled v jejich krajském složení je uveden v tabulce č. 6.1. Pouze v Plzeňském kraji se sběru dat zúčastnily všechny ORP. V kraji Vysočina, kde krajský úřad nevedl počty dětí k 1. lednu 2020 ve své evidenci, a nelze proto situaci romských dětí v oblasti NRP v tomto regionu plně vyhodnotit, vyplnily údaje téměř všechny ORP.

Tabulka č. 6.1 **Počty obcí s rozšířenou působností/správní obvody, které se zúčastnily sběru dat za rok 2020**

Kraj	Počet ORP/správních obvodů v šetření v roce 2020	Počet ORP/správních obvodů v kraji
Hlavní město Praha	8	22
Jihočeský kraj	13	17
Jihomoravský kraj	19	21
Karlovarský kraj	5	7
Kraj Vysočina	14	15
Královéhradecký kraj	12	15
Liberecký kraj	8	10
Moravskoslezský kraj	19	22
Olomoucký kraj	11	13
Pardubický kraj	11	15
Plzeňský kraj	15	15
Středočeský kraj	21	26
Ústecký kraj	13	16
Zlínský kraj	8	13
Celkem	177	205+22

Zdroj: Kvalifikované odhady krajských úřadů 2021; ČSÚ

Následující analýza kvalifikovaných odhadů situace dětí v evidenci pro účely zprostředkování NRP za ORP vychází z agregace obcí v příslušném kraji. Agregované údaje za ORP nemohou již svojí podstatou plně odpovídat údajům uvedeným krajskými úřady, neboť se jedná o kvalifikované odhady.

Neshodují se však ani údaje za všechny děti bez rozlišení etnické příslušnosti, což je dáno způsobem a frekvencí komunikace mezi jednotlivými ORP a krajským úřadem (viz kap. 8). V neposlední řadě není možné opomenout, že sběru dat se věnovalo pouze 171 ORP ze 205 a 8 z 22 správních obvodů Prahy (viz tabulka č. 6.1). Rozdíly v počtech dětí v evidenci pro účely zprostředkování NRP (u OÚ ORP dle Rejstříku dětí vhodných pro osvojení, Rejstříku dětí vhodných ke svěřeni do pěstounské péče, Rejstříku dětí svěřených do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, Rejstříku dětí, jimž byl obecní úřad obce s rozšířenou působností ustanoven poručníkem) ilustruje tabulka č. 6.2.

Tabulka č. 6.2 **Počet dětí v evidenci NRP podle krajských úřadů a obecních úřadů ORP v krajích v roce 2020**

Kraj	KÚ			OÚ ORP		
	počet dětí v evidenci k 1. 1. 2020	počty nově zařazených dětí	počet dětí v evidenci na 100 nezletilých dětí k 1. 1. 2020	počet dětí v evidenci k 1. 1. 2020	počty nově zařazených dětí	počet dětí v evidenci na 100 nezletilých dětí k 1. 1. 2020
Zlínský kraj	108	65	1,0	90	76	0,8
Pardubický kraj	202	43	2,0	153	33	1,5
Královéhradecký kraj	287	130	2,7	198	103	1,9
Liberecký kraj	341	89	3,8	222	66	2,5
Karlovarský kraj	352	80	6,3	61	27	1,1
Středočeský kraj	365	211	1,2	541	118	1,8
Hlavní město Praha	396	102	1,6	60	19	0,2
Plzeňský kraj	459	141	4,1	533	122	4,7
Jihočeský kraj	505	132	4,0	181	88	1,4
Olomoucký kraj	508	162	4,2	237	79	1,9
Moravskoslezský kraj	647	242	2,8	427	178	1,9
Jihomoravský kraj	820	120	3,5	318	86	1,4
Ústecký kraj	1 100	275	6,7	573	149	3,5
Kraj Vysočina	x	58	x	166	38	1,7
Celkem	6 090	1 850	2,9	3 760	1 182	1,8

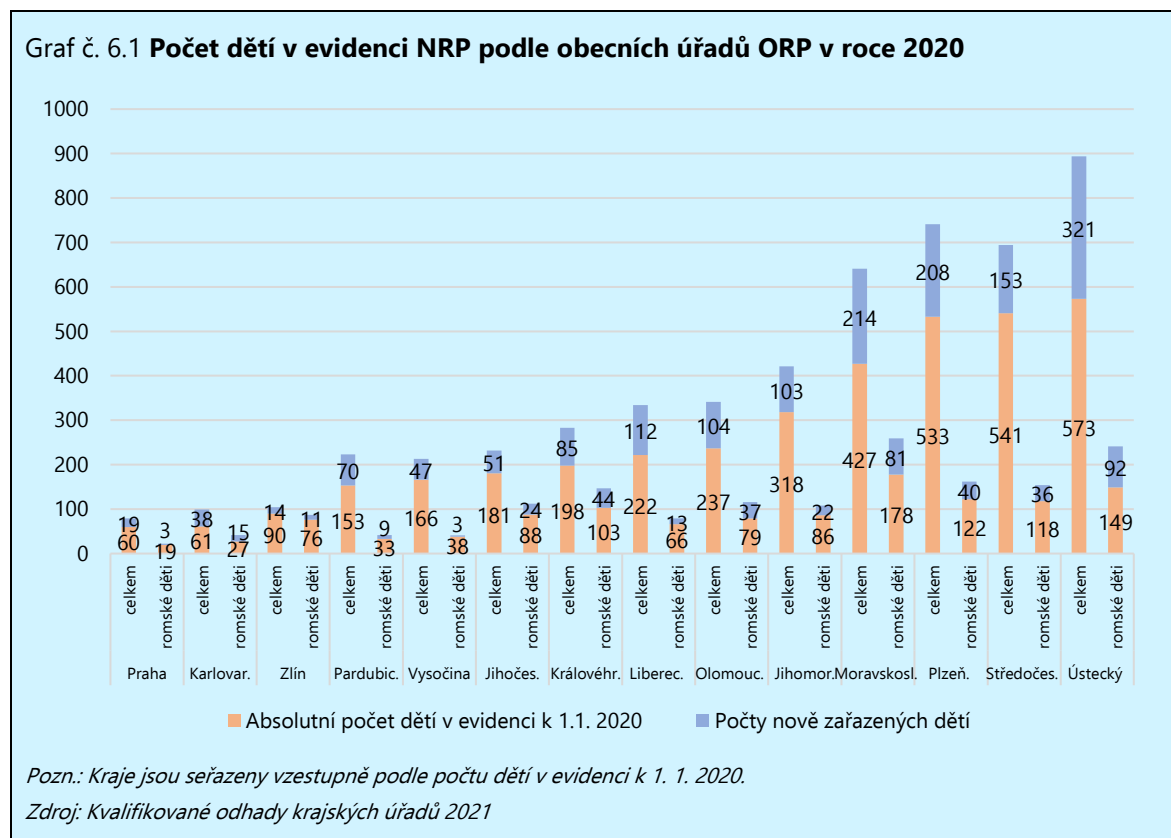
Pozn.: Kraje jsou seřazeny vzestupně podle sloupce KÚ – Počet dětí v evidenci k 1. 1. 2020.

Zdroj: Kvalifikované odhady krajských úřadů 2021

Podle kvalifikovaných odhadů pracovníků obecních úřadů ORP bylo k 1. lednu 2020 v evidenci pro účely zprostředkování NRP 3 760 dětí. Během roku bylo nově zařazeno 1 182 dětí. I v tomto pohledu byl na prvním místě v celkovém počtu Ústecký kraj, mezi kraje s nejnižším počtem dětí v evidenci NRP dle obecních úřadů ORP patřil Zlínský, Karlovarský a Pardubický kraj. Během roku 2020 přibýlo do daných rejstříků nejvíce dětí opět v Ústeckém kraji a také v Plzeňském a Moravskoslezském kraji (viz graf č. 6.1).

Kvalifikované odhady pracovníků obecních úřadů ORP potvrdily zkušenosti pracovníků krajských úřadů z hlediska počtu romských dětí, které by měly být svěřeny do náhradní rodinné péče. Opět nejvyšší počet takových dětí identifikoval Ústecký kraj (241) a Moravskoslezský kraj (259).

Na druhém pólu figuruje Hlavní město Praha (s vědomím, že se do sběru dat nezapojily všechny správní obvody), Pardubický, Karlovarský kraj a Vysočina (viz graf č. 6.1).

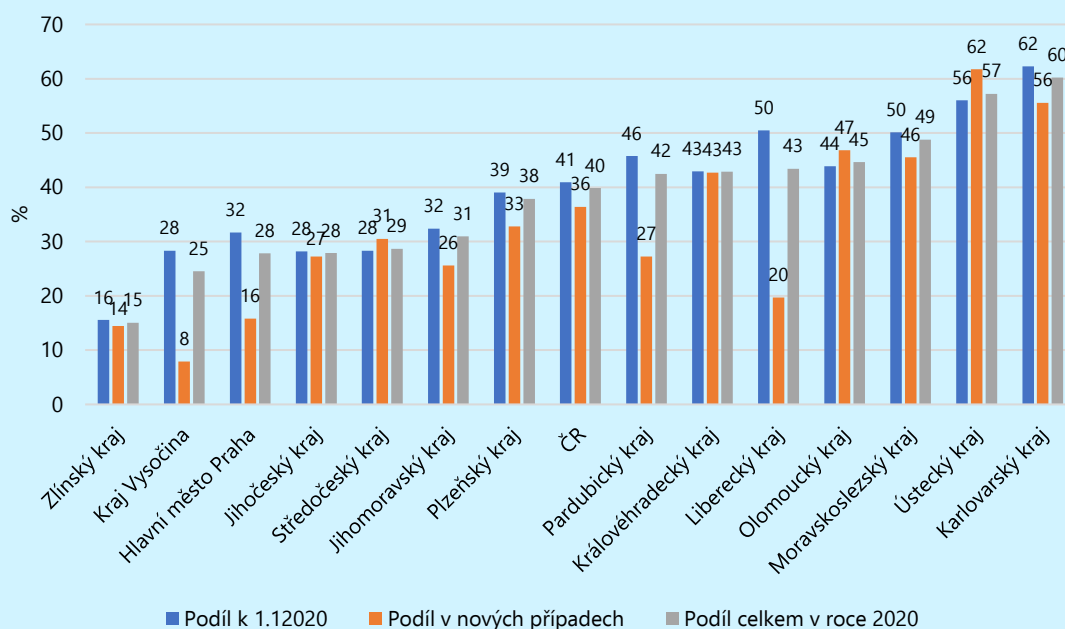

Absolutní počty jsou stěžejním údajem mimo jiné pro zhodnocení míry vytíženosti konkrétních obecních úřadů ORP. V tomto projektu je tématem role etnicity v procesu zprostředkování náhradní rodinné péče. Důležité je tedy podívat se v první řadě, podobně jako v kapitole věnující se kvalifikovaným odhadům krajských úřadů, na podíly romských dětí, které měly OÚ ORP v dané evidenci.

Odhady obecních úřadů ORP se poměrně shodují s odhady krajských úřadů. Souhrnně byly v roce 2020 přibližně dvě pětiny dětí v evidenci pro zprostředkování NRP romského etnika (viz graf č. 6.2). Nejnižší podíly těchto dětí odhadli pracovníci v obcích Zlínského kraje, nejvyšší naopak v Karlovarském a v Ústeckém kraji.

Porovnáme-li tyto podíly s těmi vypočítanými na základě údajů krajských úřadů, jsou v případě agregovaných odhadů za obecní úřady ORP často vyšší. Možným vysvětlením je to, že se výzkumu zúčastnily zejména ty obce, které mají s oblastí svěřeni romských dětí do NRP častější zkušenost. Na druhou stranu nižší celkové počty případů připadajících na jednu obec s rozšířenou působností podporují spíše možnost, že jsou jejich odhady počtu romských dětí na základě neadresného sběru dat přesnější. Toto však nelze ověřit v situaci, kdy se průzkumu nezúčastní všechny ORP. Hlavní závěry, tj. že **vyšší podíly romských dětí, kterým pracovníci OSPOD hledají náhradní rodinu, lze nalézt zejména v příhraničních regionech na východě, severu a západu České republiky**, platí i z pohledu pracovníků obecních úřadů ORP.

Graf č. 6.2 Podíl romských dětí v evidenci NRP podle obecních úřadů ORP v roce 2020 (v %)

Pozn.: Kraje jsou seřazeny vzestupně podle podílu romských dětí v roce 2020 celkem.

Zdroj: Kvalifikované odhady krajských úřadů 2021

6.2 Úkony pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče

Vzhledem k procesům v systému zprostředkování NRP (viz podkap. 2.1) byli o odhady počtu úkonů, na jejichž základě je dítě svěřeno do některé z forem NRP a vyřazeno z evidence pro zprostředkování, požádáni i pracovníci obecních úřadů ORP. V absolutním pohledu byly počty úkonů, jež pracovníci na této úrovni uvedli, vyšší než v případě krajů.

Zaměříme-li se nejprve na **tzv. jiné důvody, které vedly k odebrání dítěte z předmětné evidence**, nenacházíme příliš odlišné podíly od zkušeností uvedených pracovníky krajských úřadů. **Jak u dětí romského etnika, tak u ostatních činil tento podíl v roce 2020 přibližně 15 %**, jednalo se tedy zhruba o každé sedmé dítě. Podobně jako v případě odhadů pracovníků krajských úřadů i na obecní úrovni byly v této skupině dětí nejvíce zastoupeny ty, které nabyly zletilosti (zhruba každé druhé). Druhou nejpočetnější skupinu představovaly děti, které bylo možné vrátit do jejich vlastní rodiny. Nezáměr dítěte či jiné důvody (z hlediska absolutních počtů v řádu desítek) pak představovaly necelou pětinu případů, jež nebyly dále v evidenci vedeny.

Pracovníci krajských úřadů uvedli celkem 1 225 případů zprostředkování NRP (viz tabulka č. 5.1), **na úrovni ORP jich bylo, při nižším počtu dětí v evidenci, vykázáno více – 1 473** (viz tabulka č. 6.3). Možným důvodem tohoto rozdílu je, že se výzkumu zúčastnily především obce, které se se zprostředkováváním NRP romským dětem setkávají častěji. Pomineme-li případy poručnictví, které nebyly na krajské úrovni zjišťovány, neboť se s nimi příslušní pracovníci na této úrovni neseťkávají, pak byla nějaká forma NRP zprostředkována u pětiny dětí romského etnika,

u ostatních dětí to byla přibližně třetina. **Zhruba každé třetí dítě vyřazené z evidence z důvodu zprostředkování NRP bylo podle pracovníků obecních úřadů ORP svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu (nepatrně častěji děti romského etnika). Přibližně čtvrtina případů se týkala péče před osvojením a/nebo osvojení, přičemž častěji tomu bylo u dětí jiného než romského etnika.** Na rozdíl od údajů uvedených krajskými pracovníky byla na úrovni ORP běžnější zkušenost s dlouhodobější pěstounskou péčí než s pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Nejinak je tomu i tehdy, zahrneme-li do případů zprostředkování i poručnictví. To se týkalo zhruba každého desátého případu.

V celkovém pohledu se zkušenost pracovníků obecních úřadů ORP a krajských úřadů shoduje v případech osvojení. **Pracovníci krajských úřadů mají větší zkušenost s pěstounskou péčí na přechodnou dobu, a naopak méně často se setkávají s případy předpěstounské a/nebo pěstounské péče.** Podle pracovníků obecních úřadů ORP nevyjadřují děti svůj nezájem o zprostředkování NRP tak často, případy nabytí zletilosti jsou na obou úrovních zastoupeny zhruba stejnou měrou, na obecním stupni se zdá být nepatrně běžnější u romských dětí.

6. Statistika dětí pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče – KVALIFIKOVANÉ ODHADY OBECNÍCH ÚŘADŮ za rok 2020

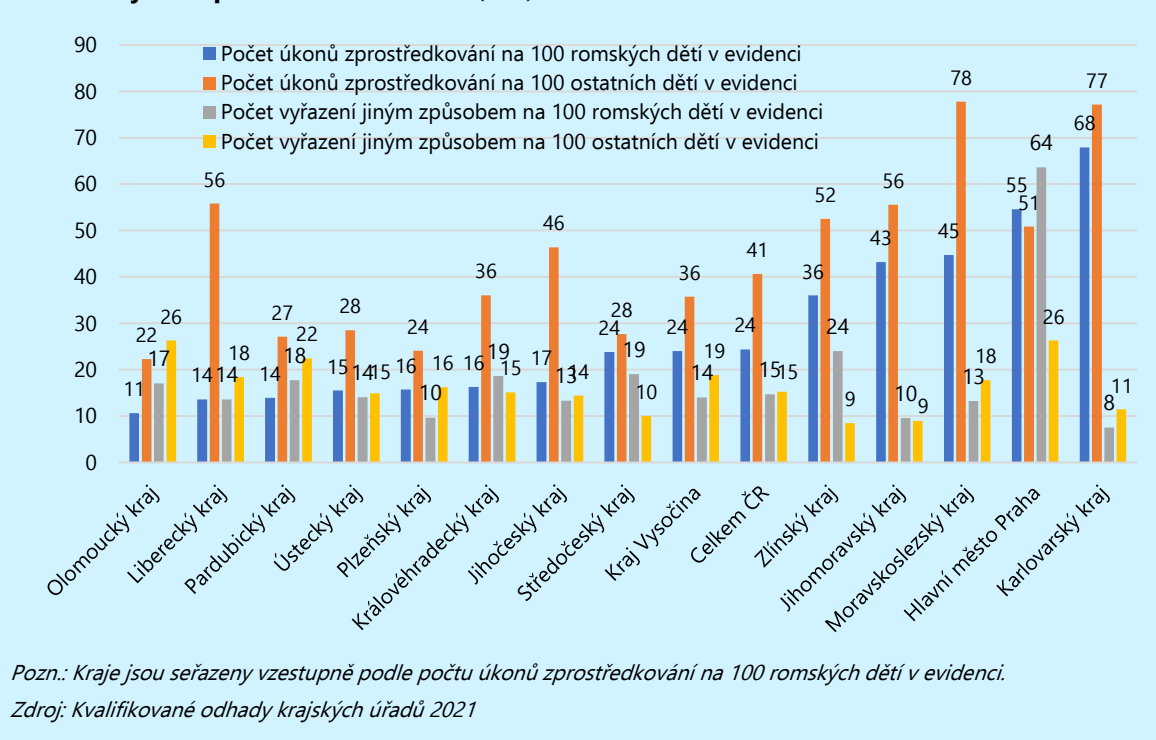
pokračování tabulky

	Absolutní počty			Struktura úkonů zprostředkování NRP (v %)			Struktura úkonů zprostředkování NRP, včetně poručnictví (v %)			Struktura jiných důvodů vyřazení dítěte z evidence (v %)			Struktura vyřazení z evidence celkem (v %)		
	celkem	romské etnikum	ostatní	celkem	romské etnikum	ostatní	celkem	romské etnikum	ostatní	celkem	romské etnikum	ostatní	celkem	romské etnikum	ostatní
Počet dětí v roce 2020 vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z jiných důvodů (např. úmrtí dítěte)	51	24	27							6,9	8,3	6,0	2,1	3,1	1,6
Počet úkonů zprostředkování NRP	1 473	424	1 049	100,0	100,0	100,0									
Počet úkonů zprostředkování NRP včetně poručnictví	1 688	480	1 208				100,0	100,0	100,0						
Počet dětí vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z jiných důvodů celkem	742	289	453							100,0	100,0	100,0			
Počet vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP celkem	2 430	769	1 661										100,0	100,0	100,0
Počet úkonů zprostředkování NRP na 100 dětí v evidenci	29,8	21,5	35,3												
Počet úkonů zprostředkování NRP včetně poručnictví na 100 dětí v evidenci	34,2	24,4	40,6												
Počet dětí vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z jiných důvodů na 100 dětí v evidenci	15,0	14,7	15,2												
Počet dětí vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP na 100 dětí celkem	44,8	36,2	50,5												
Podíl vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP celkem včetně poručnictví	49,2	39,1	55,9												

Zdroj: Kvalifikované odhady krajských úřadů 2021

Jak již bylo uvedeno výše, po agregaci údajů o dětech v evidenci pro zprostředkování NRP uvedených pracovníky obecních úřadů ORP v rámci krajů je tento celkový počet dětí v evidenci nižší než souhrnný údaj poskytnutý pracovníky krajských úřadů. Nicméně počet úkonů vedoucích ke svěření dítěte do nějaké formy náhradní rodinné péče je vyšší. Z toho plyne vyšší „míra úspěšnosti“ zprostředkování NRP podle obecních údajů. To se projevilo i v krajském pohledu, kdy byly údaje tvořící jmenovatel, tj. počet dětí v evidenci, nižší a míry byly tedy vyšší než ty získané přímo z evidence krajských úřadů (viz graf č. 5.3 a 6.3). Zprostředkování NRP romským dětem je ve všech krajích méně časté než v případě ostatních dětí. Relativně úspěšné jsou obce v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji, také v Hlavním městě Praze a Karlovarském kraji, kde jsou však udané počty dětí v evidenci v rámci výzkumu účastnících se správních obvodů a obcí nízké. Naopak v Olomouckém, Pardubickém a Ústeckém kraji je míra úspěšnosti svěření romských dětí o NRP nejnižší, a to i v kontrastu s dětmi jiného (většinového) etnika.

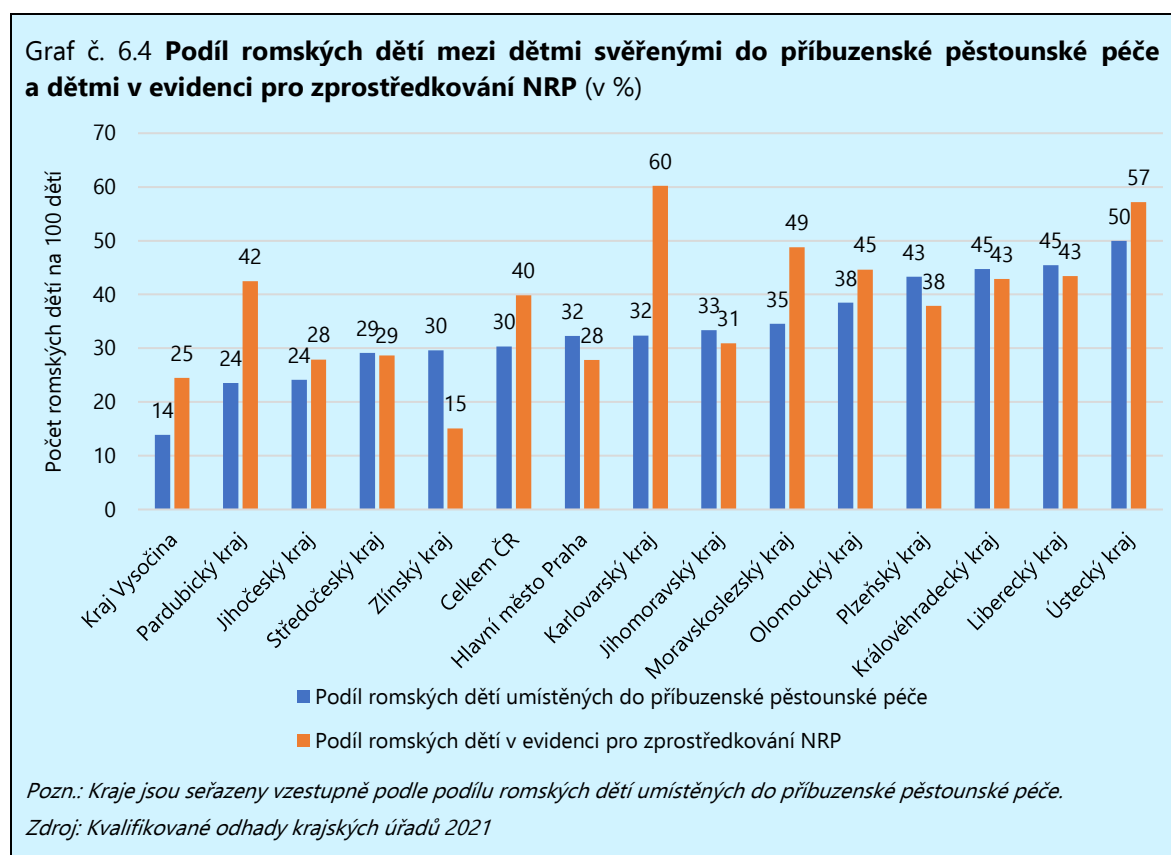
Graf č. 6.3 Zprostředkování NRP a vyřazení z evidence z jiných důvodů podle obecních úřadů ORP v krajském pohledu v roce 2020 (v %)

6.3 Děti mimo evidenci pro účely zprostředkování NRP

V rámci sběru kvalifikovaných odhadů byli pracovníci obecních úřadů ORP v roce 2020 požádáni o dva nové údaje, jež přímo nesouvisí s procesem zprostředkování NRP, nicméně jsou důležitou ilustrací pro zmapování situace dětí, o které se z nějakého důvodu nemohou starat jejich rodiče. Pozornost se tedy zaměřila na děti, které do evidence pro zprostředkování NRP nebyly vůbec zařazeny, neboť již na počátku vyjádřily svůj nesouhlas s tím, aby bylo pro ně hledáno náhradní rodinné prostředí, a na příbuzenskou pěstounskou péči.

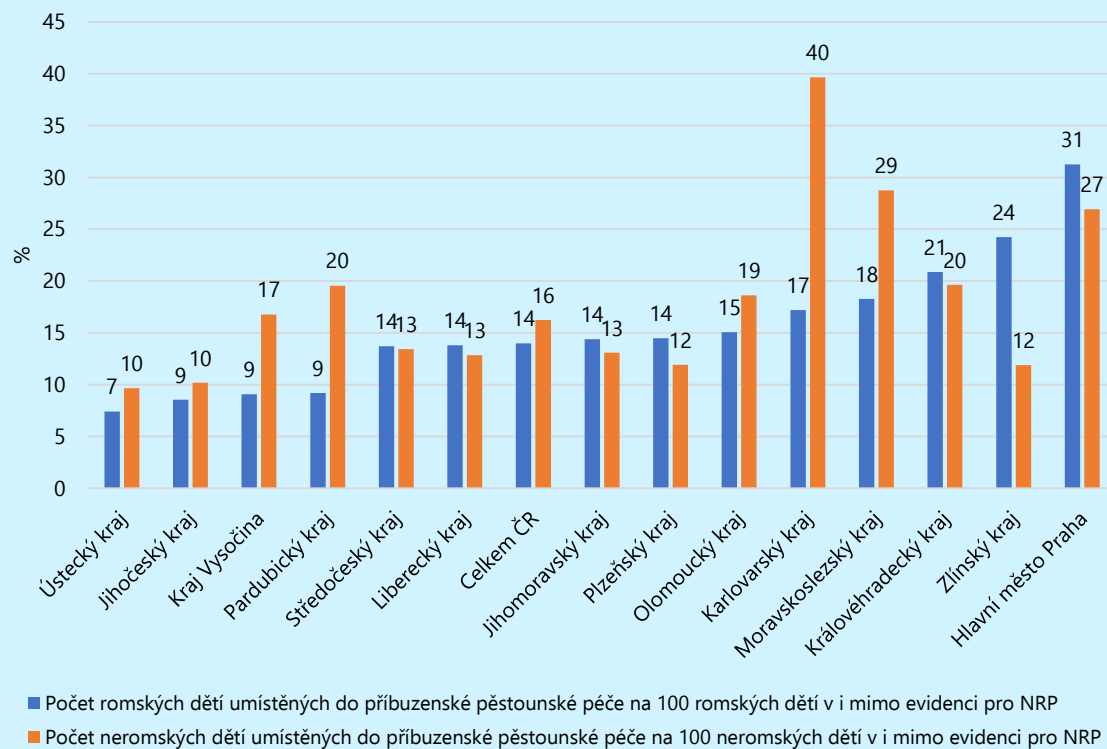
První uvedená skupina dětí je poměrně málo početná. Nezáměr o zařazení do evidence pro zprostředkování NRP vyjádřilo pouhých 95 dětí⁵, zejména z Moravskoslezského (45) a Ústeckého kraje (21). Téměř polovina z nich (43) byla romského původu (z toho 19 a 13 v uvedených krajích). Druhá skupina byla početnější. V roce 2020 bylo dle údajů pracovníků obecních úřadů ORP, které se zúčastnily našeho šetření zaměřeného zejména na postavení romských dětí v systému NRP, svěřeno do příbuzenské pěstounské péče 896 dětí, z toho bylo 320 romských dětí, tj. přibližně každé třetí. Pro zarámování podílu romských dětí v počtech dětí svěřených do příbuzenské pěstounské péče byly využity podíly romských dětí v evidenci pro účely zprostředkování NRP v roce 2020. Z grafu č. 6.4 vyplývá, že podíly dětí romského etnika, kterých se v rámci režimu pěstounské péče ujali jejich příbuzní, nejsou zásadně rozdílné (s výjimkou Pardubického, Karlovarského, Moravskoslezského kraje), případně jsou i nižší, než činí podíl romských dětí ve výše uvedené evidenci.

Zaměříme-li se na počty romských dětí, které byly svěřeny do příbuzenské pěstounské péče, vztažené k počtům všech romských dětí, které měli pracovníci obecních úřadů ORP na starosti v roce 2020, tedy v evidenci pro účely zprostředkování NRP a mimo tuto evidenci, získáváme podobný obrázek. Na základě grafu č. 6.5 nelze říci, že by romské děti byly častěji než ostatní svěřovány do péče příbuzných.

⁵ Z analýzy postojů a zkušeností pracovníků OÚ ORP (viz kap. 8) vyplývá, že fakt, že dítě nemá zájem o zprostředkování NRP, je pátým nejčastějším důvodem, proč bývají některé děti zařazovány do evidence formálně, tedy ač jsou vedeny v evidenci pro zprostředkování NRP, náhradní rodina pro ně není aktivně vyhledávána.

Graf č. 6.5 Podíl dětí svěřených do příbuzenské pěstounské péče v celkovém počtu dětí v i mimo evidenci pro účely zprostředkování NRP (v %)

Pozn.: Kraje jsou seřazeny vzestupně podle počtu romských dětí umístěných do příbuzenské pěstounské péče na 100 romských dětí v i mimo evidenci pro NRP.

Zdroj: Kvalifikované odhady krajských úřadů 2021

Na problematiku umístování romských dětí lze ale pohlížet i jiným „statistickým“ pohledem, tj. přiblížit se tomu, jak situaci vnímají respondenti. Porovnáme-li počty dětí svěřené do příbuzenské pěstounské péče s počty dětí, kterým byla zprostředkována NRP, jsou téměř ve všech krajích i na úrovni ČR tyto podíly u romských dětí vyšší (viz tabulka č. 6.4). To znamená, že romské děti jsou v porovnání s dětmi většinového etnika svěřovány častěji do péče příbuzných než do náhradní rodiny na základě zprostředkování. Jak vyplývá z analýzy postojů a zkušeností pracovníků OÚ ORP (viz kap. 8), tři pětiny z nich se kloní k názoru, že romské děti jsou častěji svěřovány do příbuzenské pěstounské péče než do zprostředkované pěstounské péče, oproti tomu více než polovina pracovníků KÚ v tom nemá jasno, neboť se s těmito případy setkávají podstatně méně než pracovníci OÚ ORP.

6. Statistika dětí pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče – KVALIFIKOVANÉ ODHADY
 OBECNÍCH ÚŘADŮ za rok 2020

Tabulka č. 6. 4 **Počet dětí svěřených do příbuzenské pěstounské péče na 100 dětí, kterým byla NRP zprostředkována**

Kraj	Počet dětí svěřených do příbuzenské pěstounské péče na 100 dětí, kterým byla NRP zprostředkována	
	děti romského etnika	ostatní děti
Karlovarský kraj	30,6	85,2
Jihomoravský kraj	38,9	27,1
Kraj Vysočina	41,7	56,4
Moravskoslezský kraj	50,0	51,9
Ústecký kraj	51,6	37,5
Jihočeský kraj	53,8	24,4
Středočeský kraj	66,7	56,2
Celkem ČR	66,7	47,7
Pardubický kraj	72,7	89,7
Hlavní město Praha	83,3	72,4
Zlínský kraj	88,9	25,7
Plzeňský kraj	107,7	56,1
Liberecký kraj	117,6	26,4
Královéhradecký kraj	161,9	67,7
Olomoucký kraj	166,7	102,6

Pozn.: Kraje jsou seřazeny vzestupně podle počtu dětí romského etnika svěřených do příbuzenské pěstounské péče na 100 dětí, kterým byla NRP zprostředkována.

Zdroj: Kvalifikované odhady krajských úřadů 2021

7. Srovnání výsledků z roku 2018 a 2020

Cílem projektu je sledovat trendy ve zprostředkování NRP obecně a se zvláštním zřetelem k situaci romských dětí. Výzkum se z etických důvodů opírá o neadresný sběr etnických dat, v praxi tedy o kvalifikované odhady pracovníků krajských úřadů a obecních úřadů ORP, kteří mají tuto agendu ve své gesci. Výsledky založené na poskytnutých odhadech se na krajské a obecní úrovni liší, což je dáno nejen samotnou podstatou odhadu konkrétního pracovníka, ale například i způsobem předávání či aktualizace údajů mezi obecním úřadem ORP a krajským úřadem. Na míru úspěšnosti zprostředkování NRP v daném roce má výrazný vliv samozřejmě nejen úsilí odpovědných pracovníků, ale i počet žadatelů. Výzkum ukazuje, že spíše než sledovat míru zprostředkování NRP romským dětem v čase je z výše uvedených důvodů vhodnější porovnávat danou míru u dětí romského etnika a dětí jiného (většinového) etnika.

Podle údajů z roku 2018 bylo přibližně každé třetí dítě v evidenci pro účely zprostředkování NRP romského původu, a to jak podle odhadů krajských úřadů, tak obecních úřadů ORP. V roce 2020 byl tento podíl vyšší, a to na úrovni dvou pětin, jak podle krajských, tak podle obecních úřadů.

Hlavním předmětem zájmu jsou úkony zprostředkování NRP, tedy případy, kdy byla dítěti zprostředkována péče před osvojením a/nebo do osvojení, pěstounská péče na přechodnou dobu, předpěstounská a/nebo pěstounská péče. V roce 2018 bylo těmito způsoby v rámci celé ČR vyřazeno z evidence pro zprostředkování NRP podle odhadů krajských úřadů 8 % romských dětí a 12 % neromských, podle odhadů obecních úřadů ORP činily tyto podíly 14 % a 22 %. V roce 2020 byly na obou územních úrovních odhadnuté podíly vyšší – na krajské 12 % a 18 %, na obecní 22 % a 35 %. Vzhledem k tomu, že byla metodika sběru dat v roce 2020 mírně upravena, růst mezi rokem 2018 a 2020 nelze odpovědně hodnotit. Hypotézy (neboť je třeba mít na paměti, že se jedná o kvalifikované odhady) bude v tomto směru možné činit až při další vlně šetření. Podle sběru údajů za rok 2020 na obecní i krajské úrovni se zdá, že romské děti jsou méně často než ostatní svěřeny do rodiny (budoucích) osvojitelů. Krajské úřady mají větší zkušenost se zprostředkováním pěstounské péče na přechodnou dobu (a dokonce častěji u romských dětí než ostatních) než předpěstounské a/nebo pěstounské péče. Obecní úřady ORP se setkávají spíše s druhými uvedenými, dlouhodobějšími, typy NRP.

8. Názory pracovníků OÚ ORP a KÚ na zprostředkování NRP

Tato kapitola shrnuje výsledky druhé vlny šetření mapujícího zkušenosti a názory pracovníků OÚ ORP a KÚ v oblasti zprostředkování náhradní rodinné péče. Podělit se o své zkušenosti z posledních cca 3 let a vyplnit postojový dotazník měli všichni pracovníci úřadu, kteří se touto problematikou zabývají (na rozdíl od dotazníku zaměřeného na kvalifikované odhady počtu dětí v NRP, který vyplňoval jeden pracovník za daný úřad souhrnně). Data z dotazníků pro pracovníky OÚ ORP a KÚ byla zpracovávána zvlášť, v textu kapitoly jsou prezentována společně v rámci jednotlivých tematických celků. Pro jejich odlišení a lepší srozumitelnost textu jsou údaje reflektující postoje a zkušenosti pracovníků KÚ uvedeny **modrým písmem**.

Do výzkumu se zapojilo 39 respondentů ze 14 krajských úřadů (včetně Magistrátu hl. m. Prahy) majících ve své agendě náhradní rodinnou péči (5 z nich na pozici psychologa) a 252 respondentů ze 190 obecních úřadů obcí s rozšířenou působností. V HMP, Jihočeském kraji, v Kraji Vysočina a v Ústeckém kraji byla ochota pracovníků OÚ ORP zapojit se do výzkumu nižší, počty respondentů z těchto krajů nedosahují počtů ORP/správních obvodů v regionu (viz tabulka č. 8.1). V Karlovarském a Pardubickém kraji je počet respondentů shodný s počtem ORP/správních obvodů na jejich území. Respondenti reprezentující OÚ ORP představují velmi heterogenní skupinu, od sociálních pracovníků/referentů SPOD s kumulovanou funkcí přes pracovníky vyčleněné pouze pro agendu náhradní rodinné péče, metodiky SPOD až po vedoucí pracovníky oddělení SPOD či zastřešujícího odboru. Pracovníci, kteří uváděli kumulované funkce, spolu s agendou NRP zpravidla zajišťují i běžný výkon SPOD v rámci přiděleného okrsku a/nebo kolizní opatrovnictví, popřípadě protidrogovou prevenci. Na jednom z úřadů byl vyplněním dotazníku pověřen romský poradce.

Tabulka č. 8.1 **Počty pracovníků OÚ ORP zapojených do výzkumu dle krajů**

Kraj	Počet pracovníků zapojených do šetření	Počet ORP/správních obvodů v kraji
Hlavní město Praha	8	22
Jihočeský kraj	12	17
Jihomoravský kraj	29	21
Karlovarský kraj	7	7
Kraj Vysočina	9	15
Královéhradecký kraj	18	15
Liberecký kraj	12	10
Moravskoslezský kraj	43	22
Olomoucký kraj	21	13
Pardubický kraj	15	15
Plzeňský kraj	20	15
Středočeský kraj	29	26
Ústecký kraj	15	16
Zlínský kraj	14	13
Celkem	252	205+22

Pozn.: Tučně kraje, kde je počet respondentů nižší než počet ORP/správních obvodů.

Zdroj: Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Jak dokládá jeden z komentářů respondentů, míru jejich zkušenosti a obeznámenosti s problematikou NRP ovlivňuje mj. také nastavení kompetencí městských obvodů vůči statutárnímu městu: *„Dle specifického rozdělení kompetencí mezi Statutární město Ostrava a jednotlivé Úřady městských obvodů se náhradní rodinnou péčí zabývá hlavně SMO. Jako pracovník Úřadu městského obvodu nepracuji se žadateli o osvojení či pěstounskou péči. S pěstouny v rámci rodiny jsem v kontaktu pouze do té doby, než rozsudek o svěřeni dětí do jejich PP nabude právní moci. Poté spis postupují Magistrátu města Ostravy. Proto se obávám, že mé odpovědi na některé otázky jsou spíš hrubým odhadem a neopírají se o osobní zkušenost.“*

Zpětná vazba k dotazníku

V průběhu řešení projektu byl opakovaně věnován prostor k úpravám dotazníku na základě zpětné vazby odborného garanta, námětů respondentů pilotní vlny šetření sdílených formou jejich komentářů k dotazníku a výstupů z fokusní skupiny za účasti pracovníků KÚ a OÚ ORP. V rámci této druhé vlny šetření využilo prostor pro komentář v závěru dotazníku ke sdílení vlastní zpětné vazby vůči němu pouze šest z 252 pracovníků OÚ ORP. Většina z nich obsahovala zásadní výhrady ke zjišťování zkušeností a postojů pracovníků s ohledem na etnicitu dětí.

„Dotazník je dle mého názoru irelevantní. Při výkonu své práce nerozdělují, zda se jedná o dítě romské nebo většinového etnika.“

„Hodnoty, které po nás žádáte vyplnit, jsou naprosto neměřitelné, neboť nevedeme žádné rejstříky, kde by se uváděla etnicita dětí. My děti nesoudíme podle barvy kůže a k tomu vedeme i naše žadatele.“

„Není možné mít přesný přehled dětí, které jsou romského etnika. Nevedeme žádnou speciální statistiku ani nijak neoznačujeme spisy, kde mají děti odlišné etnikum.“

Někteří další respondenti naopak v určitých částech dotazníku kvůli možnosti co nejpřesnější odpovědi postrádali rozdělení zaměření otázek na „*děti s romskými kořeny po jednom a po obou rodičích*“ (případně na „*poloromské a romské*“), a to na základě zkušenosti, že dětem s romskými kořeny jen po jednom rodiči a s méně fyzicky zjevnými znaky romství lze najít náhradní rodinu dříve a snáze.

Případy romských dětí v agendě

Bezmála dvě třetiny pracovníků OÚ ORP se v posledních třech letech s romskými dětmi v rámci své agendy setkávají velmi často a více než třetina spíše jen výjimečně (viz tabulka č. 8.2a). **Se zprostředkováním náhradní rodinné péče romským dětem má přitom za poslední tři roky častou zkušenost zhruba čtvrtina respondentů, pro více než polovinu respondentů je to spíše výjimečná zkušenost a téměř pětina se s ním nesetkala vůbec.** Polovina respondentů uvedla, že se často setkává se svěřováním romských dětí do příbuzenské pěstounské péče, další třetině se to stává spíše výjimečně a šestině vůbec.

8. Názory pracovníků OÚ ORP a KÚ na zprostředkování NRP

Tabulka č. 8.2a **Četnost a typologie případů romských dětí v agendě pracovníků OÚ ORP (v %)**

Jak často se pracovníci KÚ v rámci jejich agendy setkávají...	Často	Spíše výjimečně	Vůbec
s romskými dětmi	59,9	35,7	4,4
se zprostředkováním náhradní rodinné péče romským dětem	26,2	55,6	18,3
se svěřením romských dětí do příbuzenské pěstounské péče	50,8	32,9	16,3

Zdroj: Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

U pracovníků krajských úřadů je naopak častější zkušenost se zprostředkováním náhradní rodinné péče romským dětem než s jejich svěřením do příbuzenské pěstounské péče – s ním se více než polovina respondentů v posledních třech letech vůbec nesetkala.

Tabulka č. 8.2b **Četnost a typologie případů romských dětí v agendě pracovníků KÚ (abs.)**

Jak často se pracovníci KÚ v rámci jejich agendy setkávají...	Často	Spíše výjimečně	Vůbec
s romskými dětmi	26	13	0
se zprostředkováním náhradní rodinné péče romským dětem	23	15	1
se svěřením romských dětí do příbuzenské pěstounské péče	6	11	22

Zdroj: Zkušenosti KÚ se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Kde děti pobývají před zařazením do evidence

Podle pracovníků OÚ ORP se děti, než jsou zařazeny do evidence dětí ke zprostředkování NRP, nejčastěji nacházejí (1.) v pěstounské péči na přechodnou dobu, (2.–3.) v porodnici či dětském domově či jiném školském zařízení (romské děti častěji v dětském domově a děti většinového etnika častěji v porodnici), (4.) v původní rodině, (5.) ve ZDVOP nebo (6.) v dětském domově pro děti do 3 let (viz tabulka č. 8.3a).

Tabulka č. 8.3a **Kde děti nejčastěji pobývají v okamžiku, kdy jsou zařazeny do evidence dětí ke zprostředkování NRP dle pracovníků OÚ ORP (v %)**

	A. většinové etnikum	B. romské etnikum
Původní rodina	46,0	42,5
Porodnice	56,7	44,0
Dětský domov pro děti do 3 let	26,2	27,8
Dětský domov či jiné školské zařízení	47,6	51,2
ZDVOP	45,2	40,1
Zařízení sociálních služeb (domov pro osoby se zdrav. postižením, domov se zvlášť. režimem, případně jiné zařízení sociálních služeb)	1,6	2,4
Pěstounská péče na přechodnou dobu	82,5	67,9
Předpěstounská péče	4,4	2,0
Pěstounská péče zprostředkovaná	4,0	3,2
Pěstounská péče příbuzenská	13,9	13,9

pokračování tabulky

	A. většinové etnikum	B. romské etnikum
Poručenství s osobní péčí	2,4	1,2
Péče před osvojením	4,8	1,6
Osvojení	2,8	1,6
Jiné	8,7	8,7
Neumím posoudit	5,2	10,7

Pozn. Respondenti měli z nabízených možností vybrat čtyři nejčastěji se vyskytující.

Zdroj: Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Pořadí typů péče, které volili pracovníci KÚ (viz tabulka č. 8.3b), se kromě prvního místa liší. Děti podle nich v okamžiku, kdy jsou zařazeny do evidence dětí ke zprostředkování NRP, nejčastěji pobývají v (1.) v pěstounské péči na přechodnou dobu, (2.) ve ZDVOP, (3.) v porodnici, (4.–5.) v dětském domově pro děti do 3 let, nebo dětském domově či jiném školském zařízení (romské děti častěji v dětském domově a děti většinového etnika častěji v dětském domově pro děti do 3 let) nebo (6.) v původní rodině.

Tabulka č. 8.3b **Kde děti nejčastěji pobývají v okamžiku, kdy jsou zařazeny do evidence dětí ke zprostředkování NRP dle pracovníků KÚ (abs.)**

	A. většinové etnikum	B. romské etnikum
Původní rodina	11	11
Porodnice	26	24
Dětský domov pro děti do 3 let	21	22
Dětský domov či jiné školské zařízení	22	21
ZDVOP	29	29
Zařízení sociálních služeb (domov pro osoby se zdravotním postižením, domov se zvláštním režimem, případně jiné zařízení sociálních služeb)	1	1
Pěstounská péče na přechodnou dobu	38	38
Předpěstounská péče	0	0
Pěstounská péče zprostředkovaná	1	
Pěstounská péče příbuzenská	5	6
Poručenství s osobní péčí	0	0
Péče před osvojením	0	0
Osvojení	0	0
Jiné	1	1
Neumím posoudit	0	0

Pozn. Respondenti měli z nabízených možností vybrat čtyři nejčastěji se vyskytující.

Zdroj: Zkušenosti KÚ se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

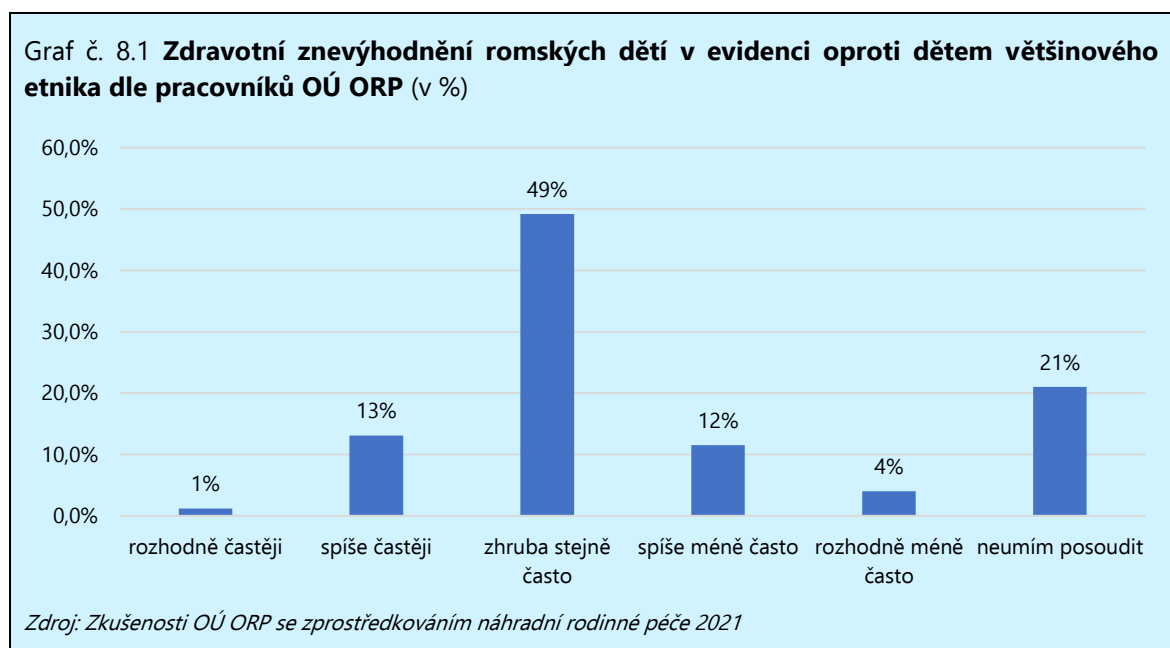
Věk dětí v evidenci

Podle více než poloviny (56 %) pracovníků OÚ ORP jsou děti většinového etnika a romské děti, které nahlásili do evidence dětí, kterým je potřeba zprostředkovat náhradní rodinnou péči, vedené KÚ, v průměru zhruba stejně staré. Téměř čtvrtina (23 %) to neuměla posoudit, necelá šestina (13 %) se domnívá, že romské děti jsou v průměru starší, a 8 %, že jsou naopak mladší než děti většinového etnika.

Pokud jde o pohled pracovníků KÚ, naprostá většina (32 z 39) uvedla, že romské děti, které jsou v současné době v evidenci dětí, kterým je potřeba zprostředkovat náhradní rodinnou péči, jsou v průměru zhruba stejně staré jako děti většinového etnika v této evidenci. Tři respondenti mají za to, že romské děti jsou starší, a jeden, že jsou naopak spíše mladší. Mezi pracovníky KÚ je větší jistota v této otázce než u respondentů z OÚ ORP – jen tři se k této otázce nedokázali vyjádřit.

Zdravotní znevýhodnění

Téměř polovina pracovníků OÚ ORP míní, že romské děti, které jsou v evidenci dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče, mívají nějaké zdravotní postižení, omezení, vývojové vady apod. stejně často jako děti většinového etnika v evidenci (viz graf č. 8.1). Podíly těch, kteří se kloní na jednu, či druhou stranu, jsou v celkovém součtu podobné. Pětina respondentů neumí odpovědět.

Většina pracovníků KÚ (25 z 39) se vyjádřila, že romské děti, které jsou v evidenci dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče, mívají nějaké zdravotní postižení, omezení, vývojové vady apod. stejně často jako děti většinového etnika v evidenci. Pětina se domnívá, že jejich zdravotní stav je v tomto ohledu lepší než u dětí většinového etnika. Pouze jeden respondent má za to, že těmito znevýhodněními trpí častěji. Odpovědět nedokázalo pět respondentů.

Výskyt sourozeneckých skupin

Výskyt sourozeneckých skupin vnímají téměř dvě třetiny pracovníků OÚ ORP jako častější u romských dětí v evidenci dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče než u dětí většinového etnika. Téměř pro pětinu respondentů bylo obtížné tuto otázku posoudit (viz graf č. 8.2).

Rovněž pracovníci KÚ vnímají výskyt sourozeneckých skupin jako jednoznačně častější u romských dětí v evidenci (22 spíše častější, 12 rozhodně častější). Jen dva respondenti považují výskyt sourozeneckých skupin u dětí romského a většinového etnika v evidenci za zhruba stejný. Tři respondenti neuměli odpovědět.

Jedna pracovnice KÚ ve svém komentáři uvedla, že romské děti tvoří většinu sourozeneckých skupin, zejména těch početných (4 a více dětí). Dětem ze sourozeneckých skupin je obecně, tedy bez ohledu na jejich etnicitu, obtížnější zprostředkovat NRP. V celkové statistice je potom díky tomuto faktu zkreslen údaj o úspěšné a neúspěšné realizaci NRP vzhledem k etniku.

Příbuzenská pěstounská péče vs. zprostředkovaná pěstounská péče

Tři pětiny (62 %) pracovníků OÚ ORP jsou toho názoru, že romské děti jsou častěji svěřovány do příbuzenské pěstounské péče než do zprostředkované pěstounské péče, opačného názoru je každý dvanáctý (8 %). Přibližně každý šestý (16 %) uvedl, že v tom není rozdíl, a podobný počet respondentů odpověď neznal (15 %). Jedna z respondentek ve svém doplňujícím komentáři uvedla: „...za naše oddělení mohu uvést, že nejčastější formou NRP při umísťování dětí je příbuzenská pěstounská péče. Ta se nám rozrůstá zejména u romských rodin. Tam si sami příbuzní vyhlédnou dítě, o které se chtějí starat, i ve vzdálenějším příbuzenstvu, často jde o sourozenecké skupiny. Požadují výlučně pěstounskou péči.“

Více než polovina pracovníků KÚ nemá jasno v tom, jsou-li romské děti častěji svěřovány do příbuzenské pěstounské péče než do zprostředkované pěstounské péče, 14 respondentů se domnívá, že ano, pouze jeden, že ne. Tři mají za to, že v tom není rozdíl.

Vnímání rozdílů při zprostředkování náhradní rodinné péče

Naprostá většina pracovníků OÚ ORP souhlasila s výroky, že pro romské dítě je obtížnější nalézt náhradního rodiče než pro dítě většinového etnika (81 %) a že se pro ně snáze hledají pěstouni než osvojitelé (65 %) – přičemž ve vztahu k dítěti většinového etnika s tímto výrokem souhlasila jen necelá třetina respondentů. Většina respondentů se též kloní k názoru, že je snazší najít náhradní rodiče pro sourozeneckou skupinu většinového etnika než pro sourozeneckou skupinu romského etnika (58 %), a polovina k výroku, že romské dítě bývá častěji než dítě většinového etnika svěřeno do pěstounské péče příbuzného (50 %). Postoj, že u dětí většinového etnika se v porovnání s romskými dětmi stává častěji, že o ně rodiče nejeví zájem, se ukázal jako minoritní, odmítly jej bezmála dvě třetiny respondentů a kloní se k němu jen necelá pětina (viz tabulka č. 8.4a).

Tabulka č. 8.4a **Rozdíly při zprostředkování NRP dle pracovníků OÚ ORP (v %)**

	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Určitě nesouhlasím	Neumím posoudit
Pro romské dítě je obtížnější nalézt náhradního rodiče než pro dítě většinového etnika.	29,8	51,2	9,9	2,0	7,1
Pro romské dítě je snadnější nalézt pěstouny než osvojitele.	17,9	47,2	18,3	5,2	11,5
Pro dítě většinového etnika je snadnější nalézt pěstouny než osvojitele.	5,2	26,6	45,6	13,1	9,5
Romské dítě je častěji než dítě většinového etnika svěřeno do pěstounské péče příbuzného.	16,7	33,3	25,8	7,9	16,3
U dětí většinového etnika se v porovnání s romskými dětmi stává častěji, že o ně rodiče nejeví zájem.	3,2	15,1	44,4	19,4	17,9
Je snadnější najít náhradní rodiče pro sourozeneckou skupinu většinového etnika než pro sourozeneckou skupinu romského etnika.	19,8	38,1	18,3	7,1	16,7

Zdroj: Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Postoje pracovníků KÚ jsou k většině výroků vztahujících se k rozdílům při zprostředkování náhradní rodinné péče v zásadě podobné jako u pracovníků OÚ ORP, pouze tvrzení, že pro dítě romského etnika se snáze hledají pěstouni než osvojitelé, si získalo nižší podíl příznivců (viz tabulka č. 8.4b).

Tabulka č. 8.4b **Rozdíly při zprostředkování NRP dle pracovníků KÚ (abs.)**

	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Určitě nesouhlasím	Neumím posoudit
Pro romské dítě je obtížnější nalézt náhradního rodiče než pro dítě většinového etnika.	19	17	2	0	1
Pro romské dítě je snadnější nalézt pěstouny než osvojitele.	0	9	16	8	6
Pro dítě většinového etnika je snadnější nalézt pěstouny než osvojitele.	2	2	17	15	3
Romské dítě je častěji než dítě většinového etnika svěřeno do pěstounské péče příbuzného.	3	10	2	0	24

pokračování tabulky

	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Určitě nesouhlasím	Neumím posoudit
U dětí většinového etnika se v porovnání s romskými dětmi stává častěji, že o ně rodiče nejeví zájem.	0	4	16	8	11
Je snadnější najít náhradní rodiče pro sourozeneckou skupinu většinového etnika než pro sourozeneckou skupinu romského etnika.	7	20	8	1	3

Zdroj: Zkušenosti KÚ se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Ačkoliv je u všech věkových kategorií dítěte (viz tabulka č. 8.5a) silně zastoupen názor že v trvání procesu zprostředkování pěstounské péče či osvojení není rozdíl mezi etniky, větší část respondentů se přiklání k tomu, že u většinového etnika je tento proces kratší. Ve vyšších věkových kategoriích dítěte narůstá počet respondentů, kteří v dotazníku označili odpověď „neumím posoudit“. Jak vyplývá z komentářů k dotazníku, **pro dítě starší šesti let se náhradní rodiče hledají obtížně bez ohledu na jeho etnikum.**

Tabulka č. 8.5a **Délka procesu zprostředkování NRP podle věku a etnika dítěte dle pracovníků OÚ ORP (v %)**

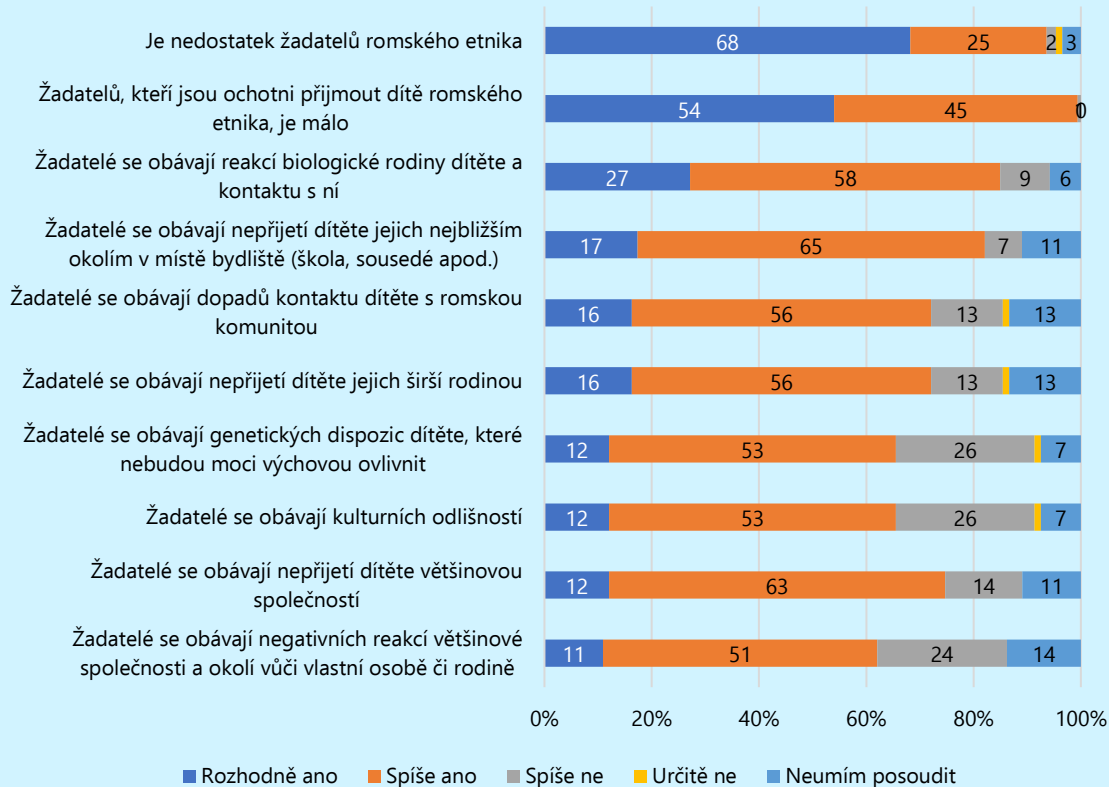
	Proces zprostředkování pěstounské péče					
	u romského je výrazně kratší než u většinového	u romského je spíše kratší než u většinového	není rozdíl mezi etniky	u většinového je spíše kratší než u romského	u většinového je výrazně kratší než u romského	neumí posoudit
Dítě mladší 1 roku			40,1	35,7	8,7	15,5
Dítě ve věku 6 let		0,4	28,2	39,3	11,5	20,6
Dítě ve věku 12 let		0,8	31,7	14,3	17,1	36,1
	Proces zprostředkování osvojení					
	u romského je výrazně kratší než u většinového	u romského je spíše kratší než u většinového	není rozdíl mezi etniky	u většinového je spíše kratší než u romského	u většinového je výrazně kratší než u romského	neumí posoudit
Dítě mladší 1 roku			31,0	26,2	26,6	16,3
Dítě ve věku 6 let			24,2	31,0	13,5	31,3
Dítě ve věku 12 let		0,4	29,8	9,1	15,1	45,6

Zdroj: Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Ti pracovníci OÚ ORP, kteří se domnívají, že v nějaké výše uvedené věkové skupině je proces zprostředkování NRP u dětí romského etnika delší než u dětí většinového etnika, spatřují hlavní důvod tohoto rozdílu v tom, že je málo žadatelů romského etnika a obecně málo žadatelů, kteří by tyto děti chtěli přijmout. Silné jsou podle pracovníků i obavy žadatelů z nepřijetí romského dítěte v náhradní rodinné péči, a to zejména v nejbližším okolí, potažmo obecně většinovou společností. S obavami je vnímán i případný kontakt s biologickou rodinou romského dítěte (viz graf č. 8.3).

8. Názory pracovníků OÚ ORP a KÚ na zprostředkování NRP

Graf č. 8.3 **Důvody delšího procesu zprostředkování NRP u dětí romského etnika dle pracovníků OÚ ORP (v %)**

Zdroj: Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Rovněž v odpovědích pracovníků KÚ (viz tabulka č. 8.5b) dominuje postoj, že proces zprostředkování pěstounské péče či osvojení trvá u dětí většinového etnika kratší dobu. Výjimkou je osvojení dítěte staršího 12 let, zde se více respondentů kloní k názoru, že v délce procesu zprostředkování není rozdíl mezi etniky, což souvisí s tím, že o osvojení starších dětí není mezi žadateli zájem.

Tabulka č. 8.5b **Trvání procesu zprostředkování NRP podle věku a etnika dítěte dle pracovníků KÚ (abs.)**

	Proces zprostředkování pěstounské péče					
	u romského je výrazně kratší než u většinového	u romského je spíše kratší než u většinového	není rozdíl mezi etniky	u většinového je spíše kratší než u romského	u většinového je výrazně kratší než u romského	neumí posoudit
Dítě mladší 1 roku	0	0	6	22	10	11
Dítě ve věku 6 let	0	0	5	21	12	1
Dítě ve věku 12 let	0	0	15	8	10	6

pokračování tabulky

	Proces zprostředkování osvojení					
	u romského je výrazně kratší než u většinového	u romského je spíše kratší než u většinového	není rozdíl mezi etniky	u většinového je spíše kratší než u romského	u většinového je výrazně kratší než u romského	neumí posoudit
Dítě mladší 1 roku	0	0	15	14	5	5
Dítě ve věku 6 let	0	0	4	15	13	7
Dítě ve věku 12 let	0	0	16	2	8	13

Zdroj: Zkušenosti KÚ se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Podobně jako pracovníci OÚ ORP se pracovníci KÚ domnívají (viz tabulka č. 8.6), že na delší proces zprostředkování náhradní rodinné péče má v případě romských dětí vliv to, že chybějí žadatelé o NRP z této etnické skupiny, ale i žadatelé vstřícní vůči této skupině dětí. Obavy žadatelů spojené zejména s reakcí blízkého i širšího okolí na přijetí romského dítěte jsou podle pracovníků KÚ také přítomny, souhlas je však slabší než u předchozích důvodů.

Tabulka č. 8.6 **Důvody delšího procesu zprostředkování NRP u dětí romského etnika dle pracovníků KÚ** (abs.)

	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ne	Neumím posoudit
Je nedostatek žadatelů romského etnika.	30	6	0	0	0
Žadatelů, kteří jsou ochotni přijmout dítě romského etnika, je málo.	27	9	0	0	0
Žadatelé se obávají nepřijetí dítěte jejich nejbližším okolím v místě bydliště (škola, sousedé apod.).	15	21	0	0	0
Žadatelé se obávají nepřijetí dítěte většinovou společností.	14	21	1	0	0
Žadatelé se obávají genetických dispozic dítěte, které nebudou moci výchovou ovlivnit.	11	21	4	0	0
Žadatelé se obávají dopadů kontaktu dítěte s romskou komunitou.	9	21	4	0	1
Žadatelé se obávají negativních reakcí většinové společnosti a okolí vůči vlastní osobě či rodině.	8	24	3	0	1
Žadatelé se obávají nepřijetí dítěte jejich širší rodinou.	8	22	6	0	0
Žadatelé se obávají reakcí biologické rodiny dítěte a kontaktu s ní.	7	23	3	0	3
Žadatelé se obávají kulturních odlišností.	4	21	8	1	1

Zdroj: Zkušenosti KÚ se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Prostor pro komentář ke skupině otázek sledující důvody komplikující zprostředkování NRP u romských dětí využilo deset pracovníků OÚ ORP. Někteří podávali vysvětlení, proč se k jednotlivým otázkám této baterie nemohli vyjádřit – s žadateli o zprostředkování NRP se při své práci setkávají jen zřídka nebo vůbec, jejich postoje tedy neznají nebo se na ně neptají, a někteří se ve své praxi

na OSPOD dosud nikdy nesetkali s romskými žadateli o zprostředkování NRP. Objevilo se upozornění, že mezi žadateli většinového etnika, kteří žádají o svěření dítěte do pěstounské péče, bývají zastoupeni i ti, kteří jsou otevřenější k přijetí romského dítěte do pěstounské péče, zatímco preference osvojitelů jsou jiné. Podle některých respondentů (zejména z větších měst v Olomouckém, Ústeckém a Středočeském kraji vyznačujících se vyšším podílem romských obyvatel) žadatele většinového etnika od přijetí romského dítěte odrazují negativní zkušenosti s odlišnostmi v chování a životním stylu příslušníků velkých romských komunit v místě jejich bydliště. Jedna respondentka uvedla, že se obávají toho, že *„...pokud by přijali dítě romského etnika, v době dospívání dítěte a posléze se tyto děti naváží na romské etnikum. Jejich kulturní vzorce jim budou bližší. Při sdílení informací v oblasti NRP (na základě internetových, osobních a jiných) osvojitelé tuto zkušenost sdílejí.“* Zkušenosti s romskými komunitami ve spádových obcích jsou velmi individuální – jedna respondentka z Jihomoravského kraje například sdílela, že v jejich obvodě zprostředkování náhradní rodinné péče romským dětem není třeba řešit, zdejší romské rodiny jsou funkční a integrovány do společnosti, rodiče jsou zaměstnaní a sociální situace těchto rodin je příznivá. Pokud OSPOD řeší případy romských dětí, většinou jde o rodiny, které se přestěhovaly z Brna a širšího okolí. Jiná respondentka z Jihomoravského kraje na doplnění svých odpovědí uvedla: *„Je to velmi individuální. Vidím velký posun v oblasti pěstounské péče. Dlouhodobí pěstouni mění své postoje, s přijetím dítěte romského etnika většina z nich nemá problém. Roli hraje osobní zkušenost. Pěstounka většinového etnika, která má v pěstounské péči dvě romské dívky, je velkou inspirací pro okolí. Vnímám v této oblasti posun. Stále zaznamenávám i obavy u žadatelů. V oblasti osvojení je situace odlišná.“*

Jedna z pracovníků KÚ v doplňujícím komentáři k otázce uvedla, že její úřad eviduje celkově malý počet žadatelů bez ohledu na jejich toleranci. Dvě další zmínily, že pro dítě starší 6 let je téměř nemožné nalézt vhodnou rodinu – ať už osvojitelskou či pěstounskou, a to bez ohledu na etnikum. Zprostředkování osvojení dětí ve věku 6 až 12 let je tedy spíše výjimečné. Jedna z respondentek v otázce postrádala rozlišení formy NRP: *„V evidenci žadatelů máme výrazný přebytek osvojitelů nežli pěstounů, kdy osvojitelé (jejichž motivací je v první řadě rodičovství) jsou více nakloněni k přijetí dítěte romského/poloromského etnika. Otázka by mohla být rozdělena zvlášť pro osvojitelé a zvlášť pro pěstouny.“* Pracovnice pražského magistrátu uvedla, že *„MHMP má v evidenci žadatelů vhodných stát se osvojiteli v porovnání s ostatními kraji ČR více žadatelů, kteří jsou otevřeni možnosti přijetí dítěte s romskými kořeny, byť někteří třeba jen možnosti přijetí dítěte s romskými kořeny po jednom z rodičů. Mnozí žadatelé z evidence MHMP tedy bývají vytipováni jako budoucí vhodní osvojitelé pro děti z jiných krajů.“* Další respondentka namítala, že: *„Dotazník nerozlišuje "romské etnikum" ve smyslu výraznosti vnějších rysů – dle Vámi uvedené definice v průvodních pokynech jsem dotazník vyplňovala, s tím, že se mezi romské děti počítají i tzv. poloromské, případně i bez výrazných znaků odlišnosti, víme-li, že má (např.) rodiče romské. Proto se na otázky poměrně špatně odpovídá. Romské dítě s méně výraznými rysy odlišnosti se bude zprostředkovávat rychleji, než romské dítě s výraznějšími znaky – toto rozdělení bohužel do tabulek nelze uvést.“*

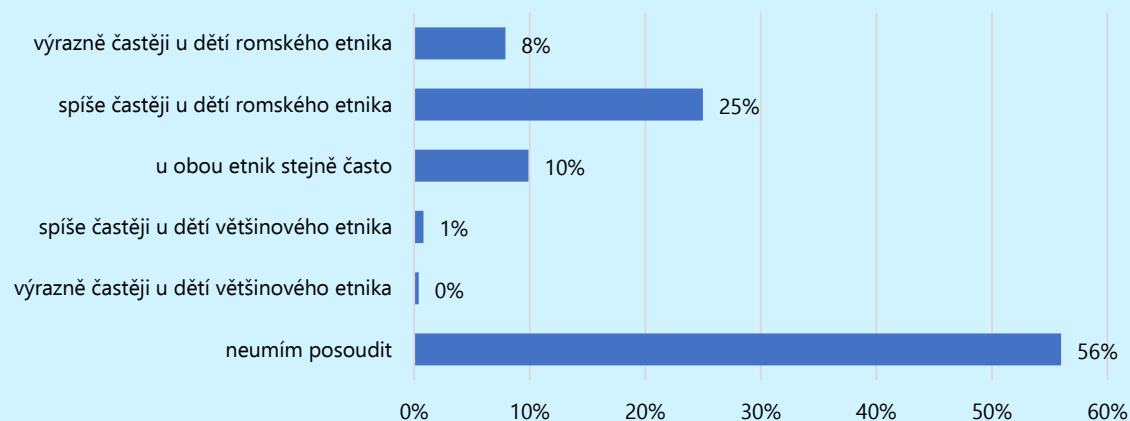
Předání spisové dokumentace ÚMPOD kvůli zprostředkování osvojení do zahraničí

Třetina pracovníků OÚ ORP se domnívá, že kvůli zprostředkování osvojení do zahraničí bývá ÚMPOD předávána častěji spisová dokumentace dětí romského etnika⁶ (viz graf č. 8.4). Každý desátý

⁶ V absolutních počtech tomu tak skutečně je, v roce 2020 byly zpřístupněny ÚMPOD údaje 28 dětí, z toho 21 romských dětí a 7 dětí většinového etnika (viz podkap. 6.2).

má za to, že k tomu dochází u obou etnik stejně často. Více než dvě třetiny respondentů na tuto otázku neuměly odpovědět.

Graf č. 8.4 **Předání spisové dokumentace ÚMPOD kvůli zprostředkování osvojení do zahraničí dle pracovníků OÚ ORP (v %)**

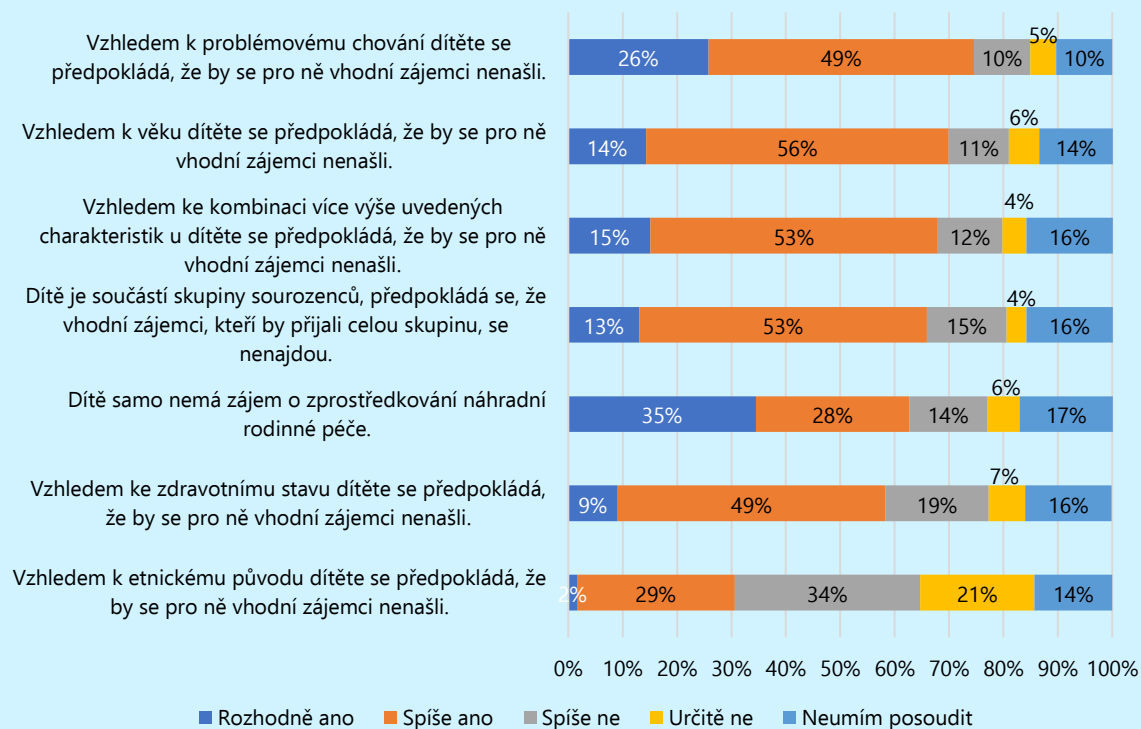
Zdroj: Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Podle více než poloviny (21) pracovníků KÚ se v případě romských dětí stává častěji (7 výrazně častěji, 14 spíše častěji), že je jejich spisová dokumentace předána ÚMPOD, aby zprostředkoval osvojení dítěte do zahraničí. Třetina respondentů se k této otázce neodkázala vyjádřit.

Důvody formálního zařazení dětí do evidence pro zprostředkování NRP

V praxi bývají do evidence pro zprostředkování náhradní rodinné péče zařazovány i děti, pro které pak náhradní rodina není aktivně vyhledávána. Jejich zařazení do evidence je tedy formální. Podle pracovníků OÚ ORP k tomu dochází nejčastěji v těchto případech:

1. Vzhledem k **problémovému chování dítěte** se předpokládá, že by se pro ně vhodní zájemci nenašli (75 %).
2. Vzhledem k **věku dítěte** se předpokládá, že by se pro ně vhodní zájemci nenašli (70 %).
3. Vzhledem ke **kombinaci více v dotazníku uvedených charakteristik u dítěte** se předpokládá, že by se pro ně vhodní zájemci nenašli (68 %).
4. **Dítě je součástí skupiny sourozenců**, předpokládá se, že vhodní zájemci, kteří by přijali celou skupinu, se nenajdou (66 %).
5. **Dítě samo nemá zájem** o zprostředkování náhradní rodinné péče (63 %).
6. Vzhledem ke **zdravotnímu stavu dítěte** se předpokládá, že by se pro ně vhodní zájemci nenašli (58 %).
7. Vzhledem k **etnickému původu dítěte** se předpokládá, že by se pro ně vhodní zájemci nenašli (31 %).

Graf č. 8.5 **Důvody formálního zařazení dětí do evidence pro zprostředkování NRP dle pracovníků OÚ ORP (v %)**

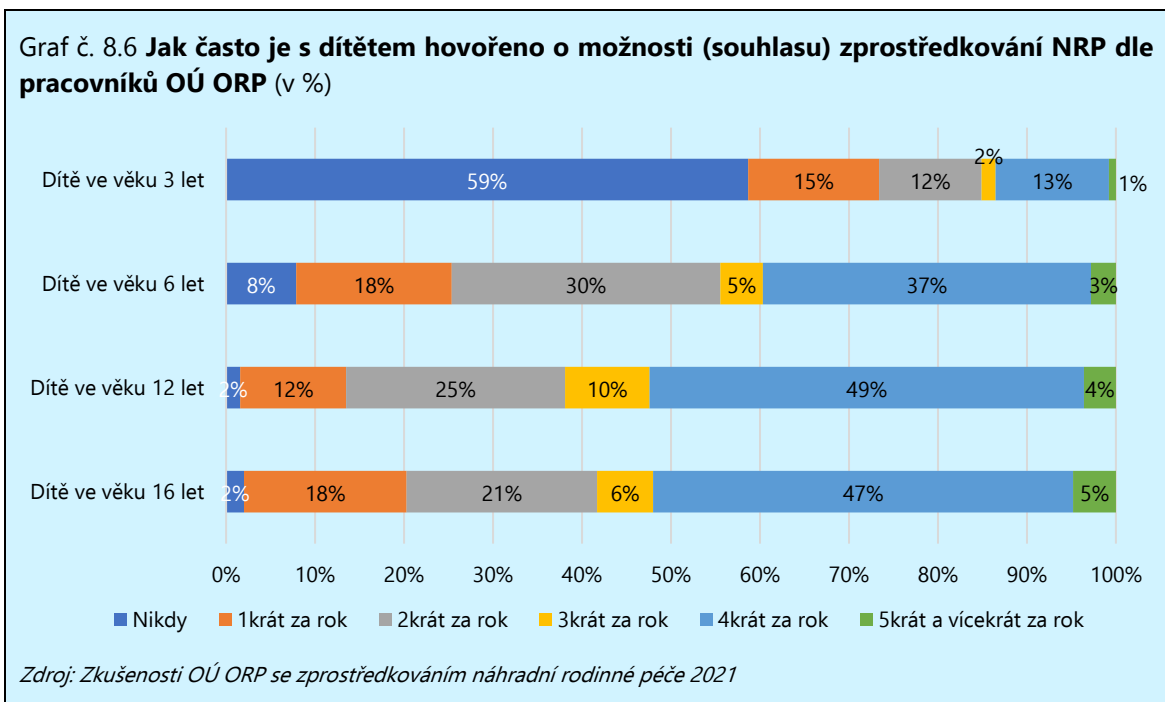
Zdroj: Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Někteří respondenti (17) využili možnost rozšířit výčet dotazníkem nabízených důvodů, proč jsou některé děti do evidence ke zprostředkování NRP zařazovány v podstatě formálně. Z jejich námětů vyplývá, že k tomu může docházet v případech, kdy je předpoklad, že dítě se v brzké době navrátí do své původní rodiny, ale také poměrně překvapivě v případech, kdy má biologická rodina dítěte zájem o častější kontakt s ním. Dále pak v případech, kdy má dítě za sebou opakovanou neúspěšnou zkušenost s pěstounskou péčí, ale také v situaci, že „dítě už je umístěné v zařízení, předpokládá se, že jsou jiné děti, které zprostředkování potřebují rychleji“. Komentář jednoho z respondentů „nepředpokládáme, hledá se pro každé dítě“, lze snad chápat tak, že formální zařazení dítěte do evidence se na úřadě, kde respondent působí, nepředpokládá a usiluje se zde o zprostředkování NRP všem dětem vedeným v evidenci. V respondenty nabízených alternativních vysvětleních se víckrát opakovalo, že důvodem, proč se pro některé děti zařazené do evidence náhradní rodina aktivně nevyhledává, je nedostatek žadatelů o NRP, nedostatek osob zařazených do evidence osob vhodných stát se pěstouny, nedostatek dlouhodobých pěstounů a málo vhodných pěstounů.

Souhlas dítěte se zprostředkováním NRP

S výjimkou nejmenších dětí, tedy dětí mladších tří let, pracovníci OÚ ORP nejčastěji uváděli, že s dítětem se o možnosti zprostředkování náhradní rodinné péče hovoří čtyřikrát ročně (viz graf č. 8.6). Z porovnaných dat se zdá, že **frekvence, v níž je souhlas dítěte s možností zprostředkování**

NRP předmětem rozhovoru s dítětem, s věkem dítěte narůstá, nicméně od určitého věku, patrně v souvislosti s předpokladem, že už se dítěti NRP nepodaří zprostředkovat, a blížíci se jeho zletilosti, zase klesá. Jak je z grafu č. 8.6 patrné, u dítěte ve věku 16 let jsou hodnoty u většiny kategorií nižší než u dítěte ve věku 12 let.

Nastavení komunikace KÚ a OÚ ORP ohledně aktualizace údajů o dítěti v evidenci dětí ke zprostředkování NRP

Z odpovědí pracovníků OÚ ORP na otevřenou otázku v dotazníku vyplývá, že **komunikace KÚ a OÚ ORP ohledně aktualizace údajů o dětech v evidenci dětí ke zprostředkování NRP je nastavena velmi různorodě.** Někde OÚ ORP vyčkává, až si KÚ aktualizaci údajů vyžádá, **častější je, že je stanovena určitá periodicita, v níž OÚ ORP sám informace o dítěti a rodině zasílá KÚ.** Její nastavení je různé, **nejčastěji byly uváděny měsíční, čtvrtletní, půlroční či roční intervaly.** Přičemž mnozí zmiňovali, že **významné změny v situaci dítěte a jeho rodiny jsou KÚ oznamovány bezodkladně, jiné komentáře však naznačují, že to není všeobecná praxe.** Někteří respondenti uváděli, že periodicita aktualizace údajů nastavena není, informace a podklady (kopie rozsudků, IPOD, vyhodnocení situace dítěte, zprávy z návštěv dětí a jiné další důležité dokumenty, případně nové fotografie) jsou v různém rozsahu KÚ zasílány průběžně či individuálně dle aktuální potřeby, při změně poměrů dítěte či zjištění nových informací podstatných v rámci zprostředkování NRP. V některých případech uváděná „průběžnost“ svědčila o skutečně intenzivní, operativní spolupráci KÚ a OÚ ORP, v některých spíše naopak o jisté nahodilosti a neurčitosti, či naznačovala ne úplně funkční řešení (např. „Komunikace s KÚ je vynikající, sdílení probíhá dle aktuálních potřeb průběžně.“ vs. „Komunikace probíhá průběžně, ale mohla by ze strany KÚ být pravidelnější.“). Dva respondenti zmínili průběžnou aktualizaci údajů v rámci sdílené společné elektronické evidence NRP. Z některých výpovědí respondentů vyplývá, že **údaje určitých skupin dětí jsou aktualizovány častěji,** a to jak v případech, kdy je nastavena jistá periodicita, tak i v případech, kdy k aktualizaci

dochází tzv. průběžně. Bývá tomu tak **zejména u dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu a u dětí, u nichž se jeví jako reálné brzké zprostředkování NRP**. Mnohdy též po návštěvě dítěte v zařízení, k níž dochází podle ZSPOD jedenkrát za tři měsíce. Naopak u starších dětí, u dětí v ústavní výchově, které nemají zájem o zprostředkování NRP, nebo u těch, které jsou v evidenci vedeny „formálně“, či u těch, u nichž se situace nemění, někdy bývá aktualizace údajů nastavena s nižší četností.

Výroky pracovníků KÚ se obsahově víceméně shodovaly s praxí popsanou výše na základě výpovědí pracovníků OÚ ORP.

Mezikrajová spolupráce při zprostředkování NRP

Rovněž **mezikrajová spolupráce při zprostředkování NRP probíhá poměrně různorodě**. Výpovědi pracovníků KÚ naznačují, že **některé kraje oslovují jiné kraje či jsou jimi oslovovány častěji než jiné**. Někteří respondenti odpověděli jednoslovně, jiní se vyjádřili detailněji. Pokud jde čistě o frekvenci mezikrajové spolupráce, ta dle vyjádření respondentů probíhá denně, prakticky denně, průběžně, dle potřeby, často. Ve vztahu ke konkrétním kauzám probíhá dotazování u jiných KÚ na vhodné žadatele individuálně (u malých dětí a dětí před koncem lhůty v pěstounské péči na přechodnou dobu častěji), dle potřeby, při každé změně na straně dítěte či nejpозději při aktualizaci údajů o dítěti, co tři měsíce, co šest měsíců, minimálně jedenkrát do roka. Jeden respondent popsal, že u každého dítěte dochází k dotazování jiných KÚ přibližně jedenkrát za tři měsíce, neboť právě v této periodě většina krajských úřadů po odborném posouzení zařazuje do evidence nové žadatele.

Jiné kraje jsou oslovovány v případě, že se dítěti nedaří nalézt vhodnou rodinu v rámci vlastní evidence, popřípadě potřebuje-li KÚ zvážit více možností, rozšířit možnosti výběru. A to i opakovaně. Jeden respondent uvedl, že nelze-li zprostředkovat v rámci vlastního kraje, je vždy dotázán sousední kraj, v případě vhodnosti i KÚ v rámci celé ČR. Další respondent zmínil, že při oslovování krajů využívá informace o volné kapacitě pěstounů z MPSV. Jiný respondent vylíčil, že pokud se nepodaří vyhledat ve vlastní evidenci, bezprostředně se poptává u jiných KÚ a přistupuje se k dalším vyhledávacím technikám (Hledáme tě mámo, táto; Potřebujeme rodinu apod.)

Praxe KÚ s poradními sbory (pracovními skupinami či konsilii) v souvislosti se zprostředkováním NRP

Z výpovědí pracovníků KÚ vyplývá, že **poradní sbory KÚ se v souvislosti se zprostředkováním NRP scházejí nejčastěji v okamžiku, kdy je zkompletována spisová dokumentace dítěte a vytipování možní žadatelé**. Nicméně, jak je patrné z tabulky č. 8.7, tyto pracovní skupiny mívají při některých KÚ širší záběr, někde jsou i opakovaně projednávány všechny děti zařazené do evidence. Na některých úřadech je panel svoláván pravidelně, **četnost setkání se přitom liší** (1–4 do měsíce), a dále dle aktuální potřeby.

Tabulka č. 8.7 Praxe poradních sborů pro zprostředkování NRP v krajích dle pracovníků KÚ

Kraj	Popis fungování poradního sboru
Hlavní město Praha	Pracovní skupina pro zprostředkování NRP se schází dle potřeby. Pokud je do evidence nahlášeno dítě, kterému je třeba zprostředkovat NRP (dítě samo nevyjadřuje nesouhlas se zprostředkováním NRP, neprobíhá proces návratu do biologické rodiny dítěte apod.), příslušná referentka NRP zpracuje podklady dítěte, vyžádá si případně doplnění do spisové dokumentace a také operativně co nejdříve termín pro projednání situace dítěte za účelem zprostředkování NRP. Pokud se dítěti nepodaří vyhledat vhodnou náhradní rodinu, jeho situace je znovu projednávána ve chvíli, kdy jsou do evidence zařazeni noví potenciálně vhodní pěstouni, či na informace o dítěti zareaguje některý z krajů zasláním podkladů žadatelů z jejich evidence.
Jihočeský kraj	Poradní skupina je svolána situačně vždy a bez prodlení, jakmile je kompletní spisová dokumentace dítěte, dítě je právně volné do adopce či PP a KÚ má k dispozici tolerantní žadatele o NRP. To znamená, že se setkáváme operativně a hned, aby děti nezůstávaly v PPPD či v zařízení déle, než je nezbytně nutné. V případě, že k dítěti žadatel z našeho kraje ani z jiného KÚ vytipován není, vyhledává se dále. Poradní skupina se tedy nesvolává, aby vyhodnotila, že tolerantní žadatele pro dítě nemá. Toto je průběžně monitorováno koordinátorem spisu.
Jihomoravský kraj	Prostřednictvím panelu odborníků (poradního sboru) jsou projednávány všechny děti nahlášené ke zprostředkování NRP, ke kterým je možno vytipovat nějaké vhodné žadatele, ať v evidenci našeho kraje, případně zasláné v rámci mezikrajové spolupráce. V roce 2020 takto bylo v našem kraji na poradním sboru projednáno přes 50 dětí. Poradní sbor se schází ihned v případě, že se v evidenci žadatelů nacházejí pro dítě vhodné žadatele. Pokud se nenacházejí, jsou se žádostí o pomoc při hledání vhodné rodiny osloveni další kraje. V případě, že obdržíme spisovou dokumentaci žadatelů z jiného kraje, ihned je svolán poradní sbor. Děti bývají projednávány i opakovaně, v případě že vytipovaný žadatel nepodá návrh k soudu na svěřeni dítěte do péče.
Karlovarský kraj	Poradní sbor se koná dle potřeby. K projednávání zprostředkování NRP ke konkrétnímu dítěti dochází vždy bezprostředně poté, kdy je dítě odborně posouzeno a KÚ má k dispozici alespoň 1 žadatelskou dokumentaci, tj. nečeká se na konkrétní termín ani na situaci, kdy bude možné projednat více dětí najednou (jen výjimečně je během jednoho setkání projednáno více dětí). Jednání je flexibilní a koná se v co možná nejkratším termínu od přijetí dokumentace dítěte na KÚ. V roce 2020 bylo projednáváno cca 35 dětí, zhruba 11 % dětí z celkového počtu dětí nahlášených do evidence KÚ do roku 2020.
Kraj Vysočina	Ve chvíli, kdy je dítě právně volné k osvojení, nebo když OSPOD dítěte vyhodnotí situaci, že je vhodné zprostředkovat dítěti pěstounskou péči. Pokud může KÚ vybírat pro dítě vhodnou rodinu z více žadatelů, svolává se poradní sbor. Pokud je v evidenci pouze jedna vhodná rodina, která by mohla dítě přijmout, hned se zprostředkovává. Pokud není v evidenci KÚ žádná vhodná rodina, rozbíhá se mezikrajová spolupráce.
Královéhradecký kraj	Poradní sbor NRP je svoláván pravidelně každý měsíc, v době nouzového stavu online; průběžné setkávání i mimo PS (za přítomnosti týmu KÚ KHK). V roce 2020 bylo nahlášeno do evidence 130 dětí, o kterých je vždy aktuálně v době nahlášení jednáno na PS. Ohledně podílu dětí v našem kraji z naší statistiky vyplývá, že v 1/6 z uvedeného počtu došlo ke zprostředkování.
Liberecký kraj	Na úrovni KÚ se schází kolegium pracovníků v agendě NRP jednou týdně, dle potřeby i častěji. Jsou projednávány všechny děti nově nahlášené i děti již v evidenci vedené, u kterých proběhly zásadní změny, a děti, u kterých probíhá seznamování s vytipovanými žadatelí. Dále děti, u kterých máme potenciální žadatele – probíhá vytipování vhodných žadatelů. U dětí vhodných do PP je i další kolo kolegia, na kterém jsou i pracovníci OSPOD dítěte, potenciálních pěstounů a doprovázející organizace, pokud je dítě v PP na přechodnou dobu, nebo zařízení, pokud je dítě tam. Jsou naplánovány kroky seznamování a předávání dítěte do nové rodiny a odpovědnost za tyto kroky mezi účastníky. V roce 2020 bylo projednáno na kolegiu cca 120 dětí.

8. Názory pracovníků OÚ ORP a KÚ na zprostředkování NRP

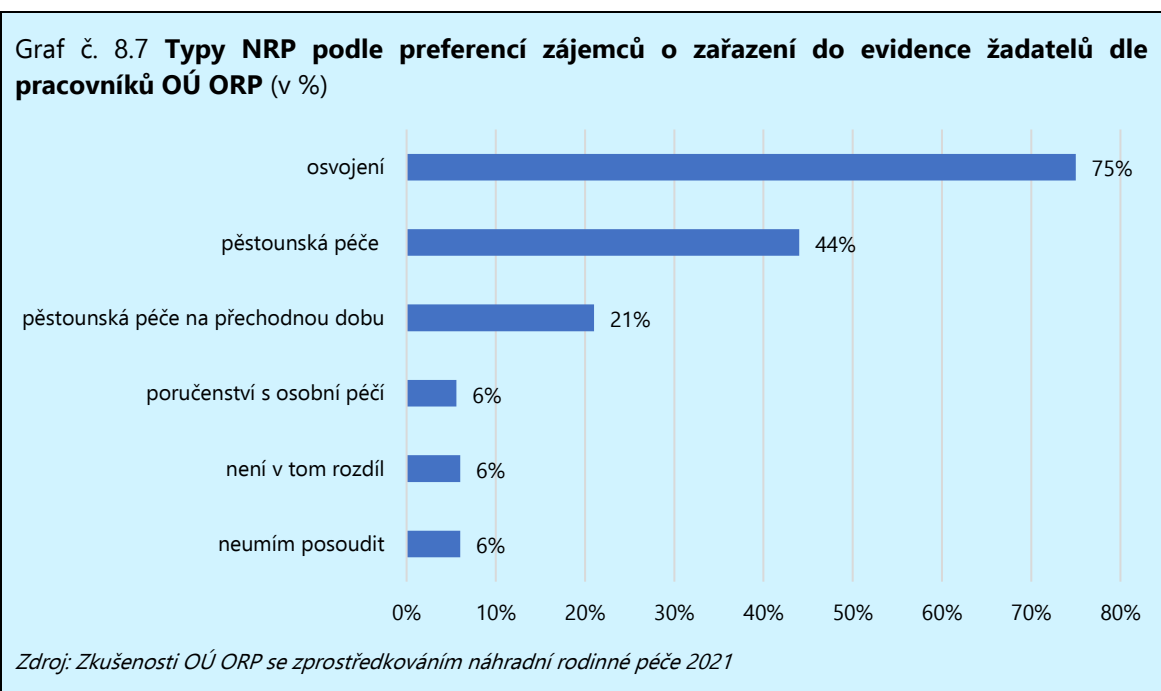
pokračování tabulky

Kraj	Popis fungování poradního sboru
Moravskoslezský kraj	U nás probíhá jednání ve věci zprostředkování NRP. Máme cca 650 dětí v evidenci, z toho v roce 2020 jednání proběhlo u cca 120 dětí.
Olomoucký kraj	Dítěti je hledána rodina průběžně – tj., vždy, když se do evidence zařadí žadatel o osvojení či pěstounskou péči, je vyhodnocováno, zda by mohl být vhodným náhradním rodičem k nějakému dítěti z naší evidence. V případě, že ano (a většinou to platí pro vícero dětí), jsou tyto děti a žadatelé projednání na odborném setkání. Při zprostředkování se rovněž řídíme názorem dětí a sociálních pracovníků. Dítě je projednáváno, pokud pro ně máme možnost umístění v náhradní rodině z žadatelů zařazených v naší evidenci či z evidence jiného kraje, a máme provedeno odborné posouzení. V roce 2020 bylo projednáváno 20 dětí.
Pardubický kraj	V případě potřeby se odborná skupina sejde dle konkrétní situace, ale pravidelný interval setkávání je nastaven 1x měsíčně a je projednáváno 6 až 12 dětí. Projednávány jsou vždy nově nahlášené děti. Děti do 10 let jsou projednávány velmi intenzivně i v rámci mezikrajové spolupráce. U starších dětí záleží zejména na aktuální situaci dítěte – má intenzivní kontakt s bio rodinou, je v ÚV se sourozenci... V odborné skupině nejsou projednávány děti, které vyjádřily negativní stanovisko k NRP.
Plzeňský kraj	Děti jsou projednávány ihned po zařazení do evidence a následně, jakmile se podaří vytipovat náhradní rodiče (mekikrajová spolupráce). Projednány jsou všechny děti zařazené do evidence KÚ. Opakované projednání je dle závěru případového setkání (např. pokud je závěrem, že si nezletilý nepřeje vyhledat pěstounskou rodinu, není, nedojde-li ke změně jeho názoru, potřeba jej znovu projednávat; pokud je závěrem vyhledávání v krajích, je následně vyhledáváno bez dalšího projednávání, dokud nedojde ke změně situace; pokud je závěrem, že se čeká např. na vyjasnění soudní situace, zdravotní vyšetření apod., je poté projednáváno znovu atd.). V roce 2020 jsme projednávali v poradním sboru 140 dětí (<i>pozn. jedna z respondentek uvedla 70 dětí</i>).
Středočeský kraj	Projednávání dětí do NRP probíhá dle potřeby pravidelně, cca jednou až dvakrát do měsíce, dle situace a potřeb dětí i častěji. Záleží na kompletnosti spisové dokumentace dítěte a jeho možného návratu do původní rodiny. Projednávání probíhá odděleně pro děti do osvojení a děti do pěstounské péče.
Ústecký kraj	Dítě je projednáváno po nahlášení do evidence – buď probíhá vytipování konkrétních žadatelů o osvojení nebo pěstounskou péči, nebo je rozhodnuto o oslovení ostatních krajských úřadů s žádostí o pomoc s vytipováním NRP (jednání probíhají pravidelně 1x měsíčně a poté nepravidelně dle situace konkrétního dítěte – např. zprostředkování NRP u dítěte z porodnice), při jednání se také řeší přerušení zprostředkování – například při zájmu rodiny o převzetí dítěte do péče, další projednávání dětí je v případě vyhledání žadatelů, kteří mohou být k dítěti/dětem projednány, nebo se řeší sloučení sourozenců či významné změny v situaci dítěte, které mají vliv na zprostředkování osvojení – zdravotní stav dítěte apod. Větší sourozenecké skupiny, děti se zdravotním znevýhodněním a děti vyššího věku jsou projednávány po nahlášení do evidence a dále pouze v případě, pokud jsou k dispozici žadatelé, kteří by je mohli převzít do péče. V ostatních případech jsou děti projednávány dle potřeby opakovaně. V roce 2020 se jednalo cca o 300 dětech, cca 30 %.
Zlínský kraj	Jednání je svoláno ve chvíli, kdy máme předvytipovanou rodinu či rodiny pro konkrétní dítě, ke každému případu se svolává samostatné jednání, účastníky jsou osoby angažované v případě dítěte a potenciálních náhradních rodičů – pokaždé jiné složení. Četnost projednávání jednoho dítěte je individuální; v roce 2020 bylo jednáno o 1/5 dětí.

Pozn.: Popisy situace v jednotlivých krajích byly sestaveny z výpovědí všech respondentů z daného kraje.

Zájem žadatelů o jednotlivé typy náhradní rodinné péče

Pracovníci OÚ ORP soudí, že **zájemci o zařazení do evidence žadatelů** o přijetí dítěte do NRP **mají nejčastěji zájem o** (1.) **osvojení**, (2.) **pěstounskou péči** a (3.) **pěstounskou péči na přechodnou dobu**.

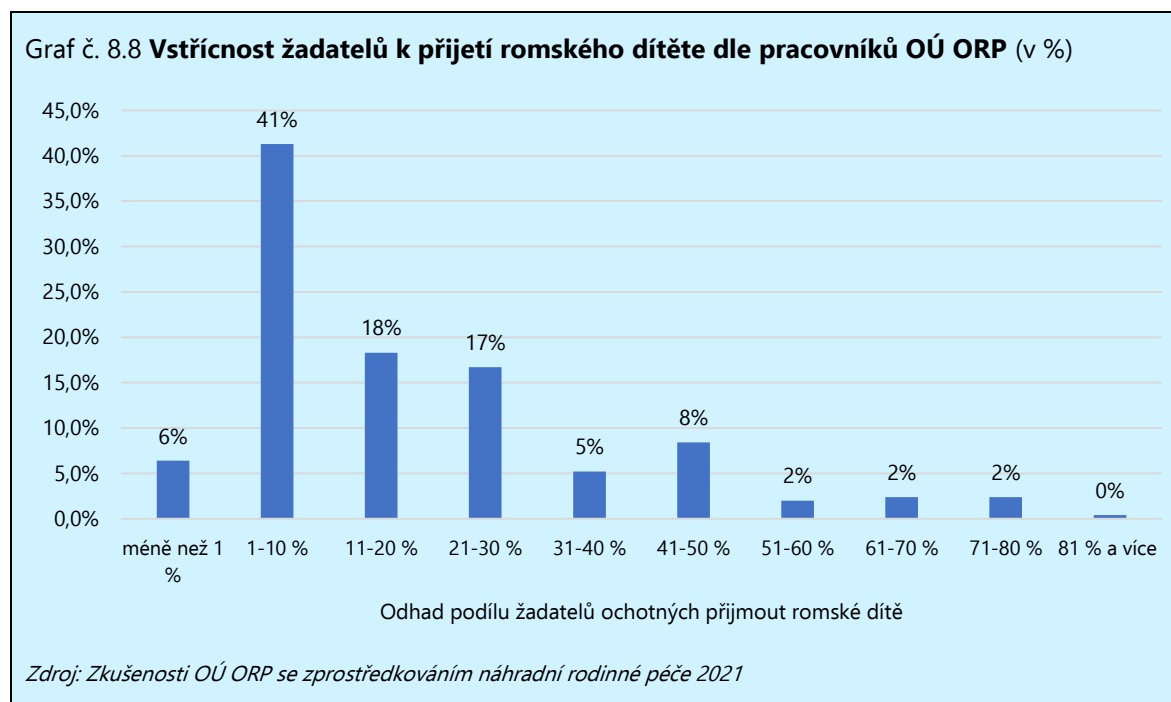

Rovněž podle pracovníků KÚ mají noví zájemci o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování NRP nejčastěji zájem o osvojení (36) a následně o pěstounskou péči (20). Dva respondenti označili i pěstounskou péči na přechodnou dobu. Tři respondenti neuměli odpovědět.

Vstřícnost žadatelů k přijetí romského dítěte

Dvě třetiny pracovníků OÚ ORP odhadují podíl zájemců o zařazení do evidence žadatelů ochotných přijmout romské dítě do 20 % (viz graf č. 8.8), přičemž bezmála polovina pouze do 10 %.

8. Názory pracovníků OÚ ORP a KÚ na zprostředkování NRP

Pracovníci krajských úřadů byli ve svých odhadech ještě skeptičtější (viz tabulka č. 8.8). **Podíl nových zájemců o zařazení do evidence žadatelů ochotných přijmout romské dítě ve výši do 10 % odhadovaly více než dvě třetiny respondentů.** Odhady pracovníků téhož krajského úřadu se přitom mnohdy výrazně lišily.

Tabulka č. 8.8 **Vstřícnost žadatelů k přijetí romského dítěte dle pracovníků KÚ (abs.)**

Odhad	Počet respondentů
méně než 5 %	3
5 %	10
5–10 %	1
10 %	14
10–15 %	1
15 %	2
20 %	2
30 %	3
40 %	2

Zdroj: Zkušenosti KÚ se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Z několika komentářů krajských úřadů vyplývalo, že podíl žadatelů ochotných přijmout do NRP dítě s romskými kořeny po obou rodičích je nižší než u dětí s romskými kořeny pouze po jednom z rodičů. Rovněž se může lišit vstřícnost k přijetí romského dítěte u žadatelů o osvojení a u žadatelů o pěstounskou péči.

„Uvedené procento žadatelů, kteří jsou otevřeni možnosti přijetí dítěte s romskými kořeny, vychází z počtu a charakteristiky žadatelů, jejichž žádost byla MHMP postoupena v roce 2020. Nebylo rozlišováno, zda jsou žadatelé otevřeni možnosti přijetí dítěte s romskými kořeny po jednom z rodičů či po obou rodičích. Pokud by dotaz směřoval pouze na žadatele otevřené možnosti přijmout dítě s romskými kořeny po obou rodičích, bylo by procentuální zastoupení žadatelů významně nižší. Vyšší procentuální zastoupení žadatelů, kteří jsou otevřeni možnosti přijetí dítěte s romskými kořeny, je v Praze u žadatelů o osvojení než u žadatelů o pěstounskou péči.“

Romští žadatelé

Téměř dvě třetiny pracovníků OÚ ORP se s romskými žadatelí o zprostředkování NRP setkávají spíše výjimečně (64 %). Pětina respondentů se s nimi nikdy nesetkala. Naopak často se s nimi setkává 6 % respondentů a velmi často 0,8 %. Téměř každý desátý tuto otázku neuměl zodpovědět. **Bezmála čtyři pětiny respondentů se kloní (34 % určitě ano, 45 % spíše ano) k tomu, že je žádoucí, aby žadatelů o zprostředkování NRP, kteří jsou romského původu, bylo více. Víceméně stejný podíl respondentů se domnívá (37 % určitě ano, 41 % spíše ano), že by to proces zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení romských dětí usnadnilo.**

Výše uvedené výsledky podporují i komentáře čtyř respondentů k této tematice. Jedna z respondentek uvedla: *„Pro děti romského etnika by bylo v procesu zprostředkování NRP ideální, pokud bychom měli dostatek žadatelů o NRP stejného etnika. Děti ani náhradní rodiče by nemuseli řešit svou odlišnou etnicitu. Romských žadatelů o NRP mám ve své praxi velmi málo a tito nakonec zatím nikdy nesplnili základní podmínky – například vyhovující materiální a finanční podmínky, bezúhonnost apod.“* Fakt, že romští žadatelé o zprostředkování NRP často nesplní podmínky pro zařazení do evidence, zazněl i v dalším komentáři. Jiná respondentka zmínila, že *„Žadatelé romského etnika (např. pěstouni) jsou v minimálním, téměř nulovém zájmu, současně však prověřených a zkušených pěstounů romského etnika by s ohledem na počty dětí, kterým je třeba zprostředkovat NRP, bylo třeba více.“* I poslední komentář podporoval potřebnost většího počtu žadatelů romského etnika, jeho autorka nicméně zastává názor, že by nemělo jít o osoby, které jsou dlouhodobě vedeny v evidenci Úřadu práce.

Naprostá většina (34) pracovníků KÚ uvedla, že se s osobami romského etnika mezi žadatelí setkává spíše výjimečně. Tři pracovníci dokonce nikdy, jeden naopak často. Jeden respondent se nevyjádřil. Téměř všichni (35) souhlasí (24 určitě ano, 11 spíše ano) s tím, že by bylo žádoucí, aby žadatelů romského původu bylo více, a že by to proces zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení romských dětí usnadnilo (19 určitě ano, 13 spíše ano).

Doprovázející organizace – hodnocení jejich služeb a spolupráce s nimi

Téměř čtyři pětiny (79 %) pracovníků OÚ ORP sdělily, že v jejich správním obvodě či v dostupné vzdálenosti působí pověřené osoby doprovázející pěstounské rodiny, případně i jiné organizace (např. kluby náhradních rodin atd.), které poskytují podporu náhradním rodinám s dítětem romského etnika. Přibližně desetina respondentů na tuto otázku neuměla poskytnout odpověď. Dostupnost těchto služeb je nejlépe hodnocena v Jihočeském, Královéhradeckém a Libereckém kraji (viz tabulka č. 8.10).

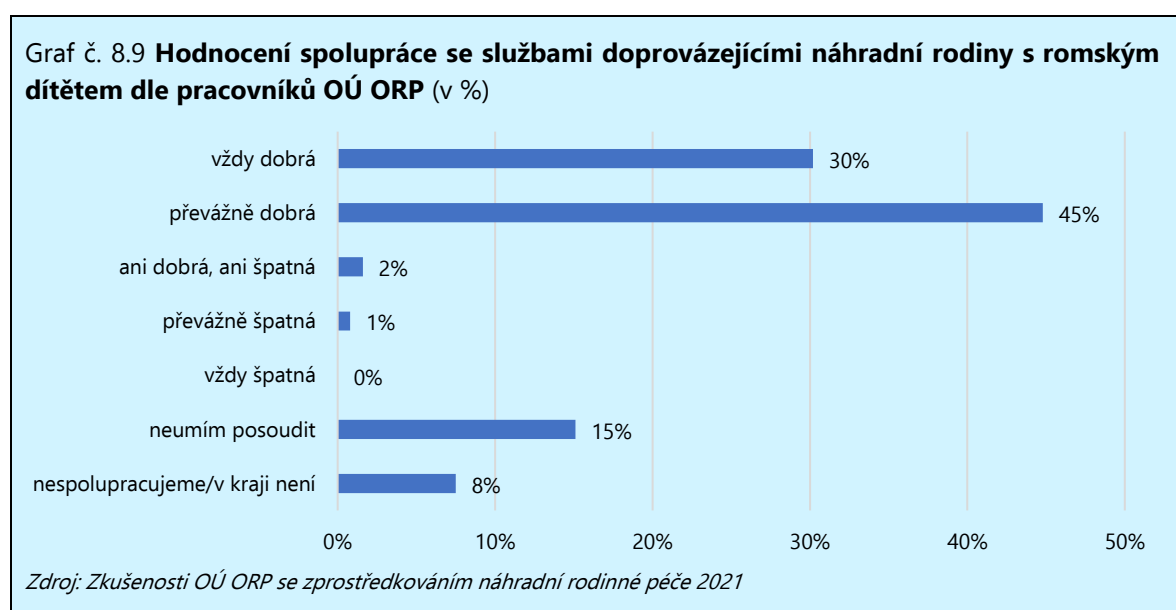
8. Názory pracovníků OÚ ORP a KÚ na zprostředkování NRP

Tabulka č. 8.9 **Dostupnost služeb doprovázejících náhradní rodiny s romským dítětem v ORP dle pracovníků OÚ ORP** (abs.)

Kraj	Působí/jsou dostupné v ORP služby doprovázející náhradní rodiny s romským dítětem?			
	ano	ne	neumím posoudit	celkový počet respondentů
Hlavní město Praha	5	1	2	8
Jihočeský kraj	11	0	1	12
Jihomoravský kraj	21	6	2	29
Karlovarský kraj	6	1	0	7
Kraj Vysočina	3	4	2	9
Královéhradecký kraj	16	0	2	18
Liberecký kraj	11	0	1	12
Moravskoslezský kraj	36	2	5	43
Olomoucký kraj	17	2	2	21
Pardubický kraj	11	2	2	15
Plzeňský kraj	16	1	3	20
Středočeský kraj	23	3	3	29
Ústecký kraj	13	2	0	15
Zlínský kraj	9	2	3	14
Celkem	198	26	28	252

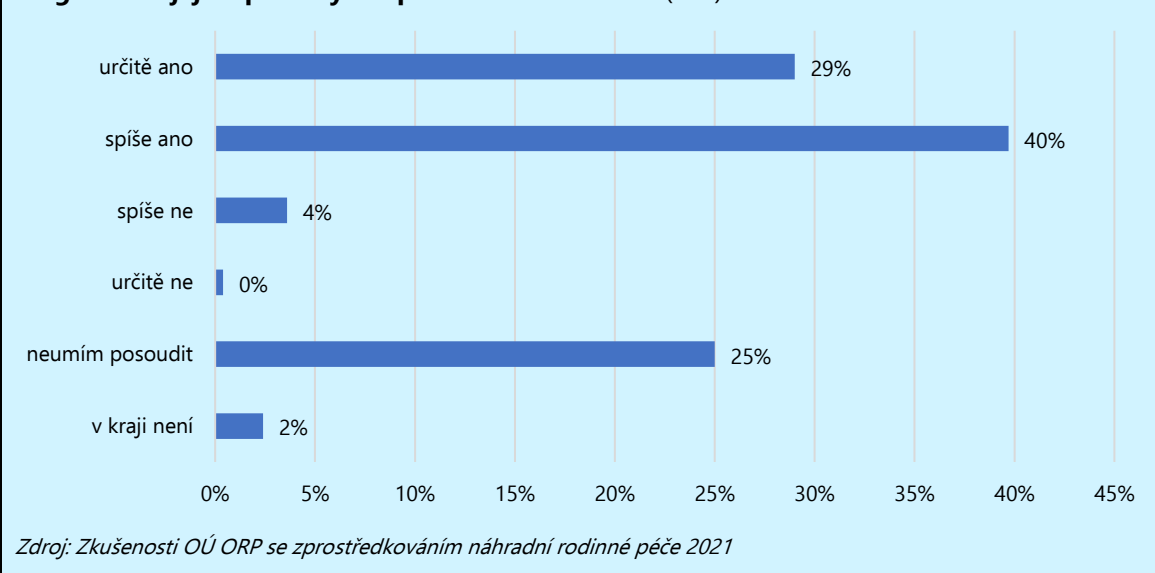
Zdroj: Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Tři čtvrtiny respondentů hodnotí spolupráci s těmito službami kladně (viz graf č. 8.9). Jako ani dobrou, ani špatnou ji hodnotili dva respondenti z Moravskoslezského kraje a jeden z Ústeckého kraje. Jako převážně špatnou dva respondenti z Jihomoravského kraje. Doplnující komentáře respondentů naznačují, že většina těchto služeb není orientována výhradně na rodiny s romskými dětmi.

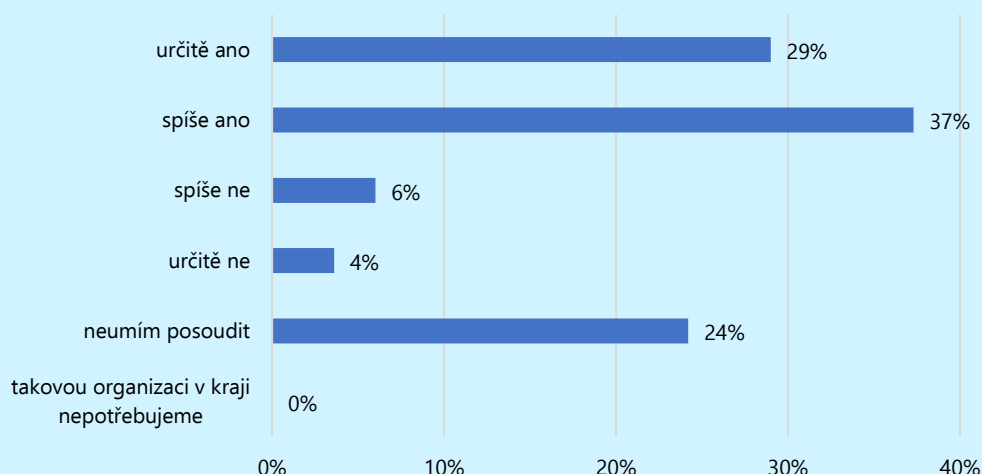
Více než dvě třetiny (69 %, z toho 29 % určitě ano a 40 % spíše ano) respondentů **mají za to, že tyto organizace jsou schopné odpovídajícím způsobem odborně reagovat na potřeby náhradních rodin související s péčí o dítě romského etnika** (např. rozvoj kompetencí ke zvládnutí předsudků a stereotypů, kterým může dítě v běžném prostředí čelit; téma identity dítěte z hlediska příslušnosti k etnické menšině; téma zprostředkování kontaktu s romskou kulturou a jazykem; kontakt dítěte s vlastní rodinou). Čtvrtina udala, že to nedokáže posoudit. To, že tyto služby spíše nejsou schopny reagovat na jejich potřeby, se domnívají čtyři respondenti z Moravskoslezského kraje a po jednom z Jihomoravského, Královéhradeckého, Pardubického, Zlínského a Olomouckého kraje. Další respondent z Olomouckého kraje má za to, že určitě nejsou schopny reagovat na potřeby těchto rodin.

Graf č. 8.10 **Jsou dostupné služby doprovázející náhradní rodiny s romským dítětem schopny reagovat na jejich potřeby dle pracovníků OÚ ORP?** (v %)

Dvě třetiny respondentů soudí, že kapacita a nabídka těchto služeb je dostačující s ohledem na potřeby náhradních rodičů dětí romského etnika v jejich správním obvodu. Určitou **nespokojenost** v tomto ohledu **projevila desetina respondentů**, a sice z Královéhradeckého (4x), Pardubického (3x), Středočeského (3x), Libereckého (3x), Jihomoravského (3x), Moravskoslezského (2x), Olomouckého (2x), Karlovarského kraje (1x) a z HMP (1x). Téměř čtvrtina respondentů na tuto otázku nedokázala odpovědět.

Graf č. 8.11 **Dostatečnost kapacity a nabídky doprovázejících služeb s ohledem na potřeby náhradních rodičů dětí romského etnika dle pracovníků OÚ ORP (v %)**

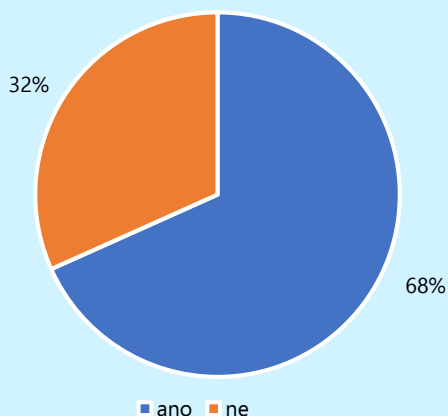
Zdroj: Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Pouze jeden pracovník KÚ uvedl, že v jeho kraji nepůsobí pověřené osoby doprovázející pěstounské rodiny, případně i jiné organizace (např. kluby náhradních rodin atd.), které poskytují podporu náhradním rodinám s romským dítětem. Čtyři respondenti tuto otázku neuměli zodpovědět. Ostatních 34 souhlasilo s tím, že taková organizace v jejich kraji působí. Většina respondentů spolupráci s těmito organizacemi hodnotila jako dobrou (tři jako vždy dobrou, 28 převážně dobrou), posoudit tuto spolupráci neumělo šest respondentů. S tím, že tyto organizace jsou schopné odpovídajícím způsobem reagovat na potřeby náhradních rodin související s péčí o romské dítě (např. rozvoj kompetencí ke zvládnutí předsudků a stereotypů, kterým může dítě v běžném prostředí čelit; téma identity dítěte z hlediska příslušnosti k etnické menšině; téma zprostředkování kontaktu s romskou kulturou a jazykem; kontakt dítěte s vlastní rodinou) souhlasí 16 respondentů (jeden určitě ano, 15 spíše ano), čtyři respondenti spíše nesouhlasí. Avšak téměř polovina (18) respondentů uvedla, že to neumí posoudit. S tím, že kapacita a nabídka služeb těchto organizací je dostačující s ohledem na potřeby náhradních rodičů v kraji, určitě souhlasí jeden respondent a 12 spíše souhlasí. Další třetina respondentů spíše nesouhlasí a třetina to nedokáže posoudit. Variantu odpovědi „žádnou takovou organizaci v našem kraji nepotřebujeme“ nevybral žádný z respondentů.

Zkušenost pracoviště OSPOD s doprovázením pěstounů, kteří mají v péči dítě romského etnika

Přes dvě třetiny pracovníků OÚ ORP uvedly, že jejich pracoviště má zkušenost s doprovázením pěstounů, kteří mají v péči dítě romského etnika (viz graf č. 8.12).

Graf č. 8.12 **Zkušenost vlastního pracoviště OSPOD s doprovázením pěstounů, kteří mají v péči dítě romského etnika dle pracovníků OÚ ORP (v %)**

Zdroj: Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Zkušenost vlastního pracoviště s doprovázením pěstounů, kteří mají v péči dítě romského etnika, deklarovali nejvíce pracovníci OÚ ORP z Jihočeského a Moravskoslezského kraje a nejméně respondenti z Karlovarského kraje.

Tabulka č. 8.11 **Zkušenost vlastního pracoviště OSPOD s doprovázením pěstounů, kteří mají v péči dítě romského etnika, v krajích dle pracovníků OÚ ORP (v %)**

Kraj	Zkušenost pracoviště s doprovázením pěstounů s romským dítětem v péči	
	ano	ne
Hlavní město Praha	75,0	25,0
Jihočeský kraj	91,7	8,3
Jihomoravský kraj	75,9	24,1
Karlovarský kraj	28,6	71,4
Kraj Vysočina	55,6	44,4
Královéhradecký kraj	55,6	44,4
Liberecký kraj	66,7	33,3
Moravskoslezský kraj	69,8	30,2
Olomoucký kraj	90,5	9,5
Pardubický kraj	60,0	40,0
Plzeňský kraj	60,0	40,0
Středočeský kraj	58,6	41,4
Ústecký kraj	73,3	26,7
Zlínský kraj	71,4	28,6

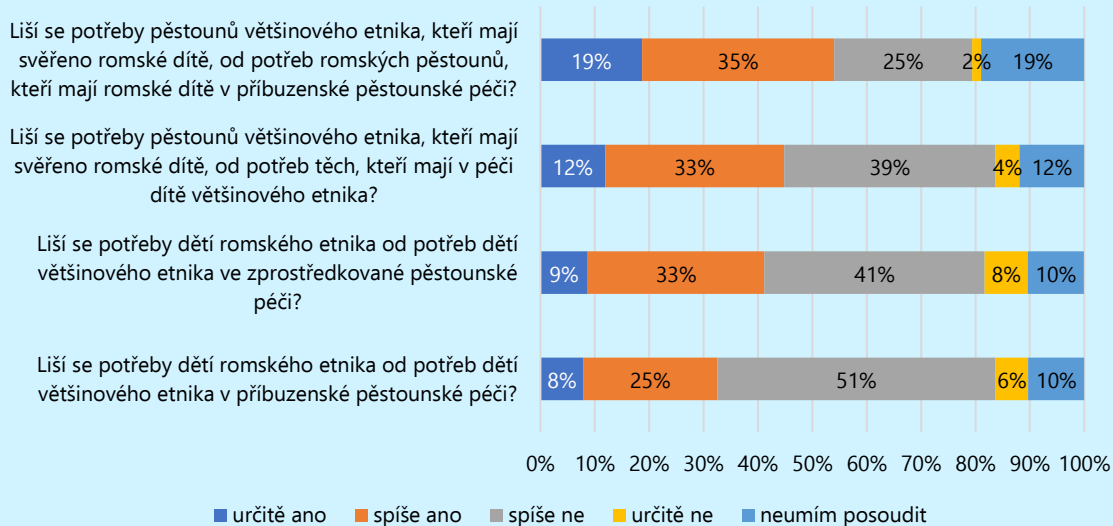
Zdroj: Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Specifické potřeby dětí a pěstounů a možnost zajistit doprovodné služby, které na ně reagují

Více než polovina pracovníků OÚ ORP (viz graf č. 8.13) má za to, že potřeby pěstounů většinového etnika, kteří mají svěřeno romské dítě, se do jisté míry liší od potřeb romských pěstounů, kteří mají romské dítě v příbuzenské pěstounské péči. Téměř třetina respondentů se kloní k názoru, že potřeby dětí romského etnika se liší od potřeb dětí většinového etnika v příbuzenské pěstounské péči. Svůj komentář, doplňující odpověď na tyto otázky, poskytlo pět respondentů. Podle jedné z respondentek je příbuzenská pěstounská péče specifická sama o sobě, a to jak v přístupu k pěstounské péči, tak k péči o děti a v potřebách pěstounů. Jiná respondentka uvedla, že „příbuzenská pěstounská péče je u romské populace často zneužívána, dále jsou děti svěřovány prarodičům, kteří sami selhávali ve výchově a nyní uplatňují podobný model u svých vnoučat. Děti tak nikdy nebudou mít kvalitní výchovu a točíme se v kruhu transgeneračního přenosu. V příbuzenské pěstounské péči velmi často pokulhává příprava a docházka do školy, povinné vzdělávání pěstounů – pěstouni jsou velmi často zadlužení a přiznaná odměna pěstouna tak jde na úhradu jejich dluhů. Péče je celkově velmi často na hraně, nekvalitní.“ Podle další respondentky situaci romských dětí v příbuzenské pěstounské péči komplikuje, že jejich pěstouni „nechtějí akceptovat doporučená opatření – spolupráce s psychologem, psychiatrem, pedagogicko-psychologickou poradnou, lékaři, školou atd.“ Jiná respondentka zmínila, že: „Zásadně se liší potřeby dětí v příbuzenské pěstounské péči od potřeb dětí ve zprostředkované pěstounské péči z pohledu spolupráce osob pečujících, výchovy svěřených dětí atd. Výrazně se pak liší potřeby dětí romských svěřených do příbuzenské pěstounské péče ve srovnání s dětmi většinového etnika, které jsou svěřeny rovněž do příbuzenské péče. Děti většinového etnika v příbuzenské PP vyrůstají většinou v podobách nukleární rodiny, kde však rodiče nahrazuje pěstoun/pěstouni. Děti romského etnika některých větví vyrůstají v příbuzenské pěstounské péči, ale jsou součástí komunity s nevhodnými výchovnými vzory – například velká část členů komunity je trestně stíhaná, je ve výkonu trestu odnětí svobody, má exekuce, dluhy, není znám jejich způsob obživy, jsou nezaměstnaní, nemají vybudovaný vztah ke vzdělávacím soustavám.“

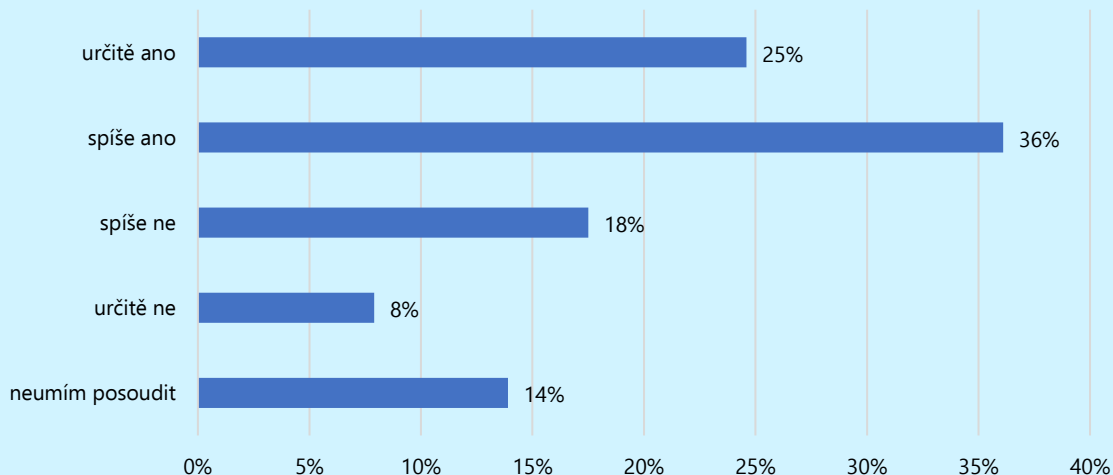
Podíly respondentů zastávajících či odmítajících názor, že potřeby pěstounů majících svěřeno romské dítě se liší od potřeb těch, kteří mají v péči dítě většinového etnika, jsou téměř shodné. **Mírně převažuje podíl respondentů, kteří mají za to, že potřeby romských dětí a dětí většinového etnika ve zprostředkované pěstounské péči jsou víceméně shodné.** Jedna z respondentek k této tématice ve svém komentáři souhrnně uvedla: „Specifické potřeby podle mého názoru vyplývají spíše z individuálních rozdílů osobností než etnika“.

Odpovědi na výše uvedené otázky se vyznačují vyššími podíly respondentů, kteří je neuměli posoudit. To, jak vyplývá i z některých jejich komentářů, je spojeno zejména s faktem, že mnozí se s náhradní rodinnou péčí u romských dětí neseškávají.

Graf č. 8.13 **Rozdíly v potřebách svěřených dětí a pěstounů dle pracovníků OÚ ORP (v %)**

Zdroj: Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Tři pětiny pracovníků OÚ ORP se kloní k názoru, že ve svém správním obvodu mají možnost zajistit pěstounským rodinám s dítětem romského etnika další doprovodné služby, které reagují na jejich výše naznačené specifické potřeby (viz graf č. 8.14). Přibližně čtvrtina respondentů má opačný postoj, největší podíl těchto respondentů je z Libereckého kraje, z Kraje Vysočina, z Pardubického a Jihočeského kraje.

Graf č. 8.14 **Možnost zajistit pěstounské rodině s dítětem romského etnika další doprovodné služby reagující na specifické potřeby dle pracovníků OÚ ORP (v %)**

Zdroj: Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021

Náměty pro MPSV v závěrečných komentářích

V prostoru pro závěrečný komentář dvě pracovnice OÚ ORP sdílely své náměty, určené spíše zadavateli tohoto výzkumu:

„Máme za to, že informací o stavu PP je nasbíráno hodně a názory se neustále opakují. Prosíme o změnu. Například pomoc a dobré zkušenosti s lokální kampaní na pěstouny. Je také čas na silnější podporu pěstounské péče oproti PPPD, hodně dětí musíme umísťovat do ÚV – zejména právě romské děti, sourozenecké skupiny, starší děti. Podle nás by mohla prospět změna – pěstouny zaměstnat pod DD, DDŠ, podobně jako na Slovensku. Zajistit tak oporu pěstounům a domov dětem.“

„Pokud by zejména romští rodiče byli zaučováni a proškolení prakticky v péči o děti a rodičovských kompetencích (rodičovské odpovědnosti), a to nikoliv svými vlastními rodiči, třeba by náhradních rodin nebylo do budoucna třeba v takovém rozsahu... filozofické zamyšlení :-).“

Dvě pracovnice KÚ se v komentářích shodovaly v tom, že důvody menšího svěřování dětí romského etnika jsou hlavně v nedostatku žadatelů ochotných romské dítě přijmout, jejich nezájmu či obavách. Podle jedné je s žadateli trpělivě pracováno na odbourání předsudků, jak v rámci odborného posouzení na KÚ, tak v kurzech přípravy, přesto problém této netolerance k přijetí do NRP přetrvává. Podle druhé by pomohla větší osvěta, případně jiné kroky směřující k rozplynutí obav (nejvíce se obávají kontaktu s biologickou rodinou, nepřijetí blízkým okolím a temperamentu dítěte zejména v období puberty).

Jiná pracovnice KÚ uvedla, že zprostředkování NRP by prospěl jednotně spravovaný informační systém, díky němuž by bylo vyhledávání vhodných žadatelů pro konkrétní dítě jednodušší.

Shrnutí

Z výsledků druhé vlny šetření mapujícího zkušenosti a názory pracovníků OÚ ORP a KÚ v oblasti zprostředkování náhradní rodinné péče v posledních cca třech letech vyplývá, že se zprostředkováním náhradní rodinné péče romským dětem v průběhu tohoto období měla častou zkušenost zhruba čtvrtina pracovníků OÚ ORP, pro více než polovinu to byla spíše výjimečná zkušenost a téměř pětina se s ním nesetkala vůbec. Polovina pracovníků OÚ ORP se často setkává se svěřováním romských dětí do příbuzenské pěstounské péče, další třetině se to stává spíše výjimečně a šestině vůbec. U pracovníků KÚ je naopak častější zkušenost se zprostředkováním náhradní rodinné péče romským dětem než s jejich svěřením do příbuzenské pěstounské péče – s ním se více než polovina pracovníků KÚ v posledních třech letech vůbec nesetkala.

Téměř polovina pracovníků OÚ ORP a většina pracovníků KÚ soudí, že u romských dětí, které jsou v evidenci dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče, se zdravotní postižení, omezení, vývojové vady apod. vyskytují stejně často jako u dětí většinového etnika v evidenci.

Tři pětiny pracovníků OÚ ORP jsou toho názoru, že romské děti jsou častěji svěřovány do příbuzenské pěstounské péče než do zprostředkované pěstounské péče, více než polovina pracovníků KÚ v tom nemá jasno, jelikož se s těmito případy setkávají podstatně méně.

Většina pracovníků OÚ ORP i KÚ se domnívá, že pro romské dítě je obtížnější nalézt náhradního rodiče než pro dítě většinového etnika. Zatímco dvě třetiny pracovníků OÚ ORP se kloní k tomu, že se pro romské dítě snáze hledají pěstouni než osvojitelé, pracovníci KÚ s tímto názorem

z většiny nesouhlasí. Většina pracovníků OÚ ORP i KÚ se přiklání k názoru, že je snazší najít náhradní rodiče pro sourozeneckou skupinu většinového etnika než pro sourozeneckou skupinu romského etnika. Výskyt sourozeneckých skupin vnímají jako častější u romských dětí v evidenci.

Ačkoliv je u všech věkových kategorií dítěte (mladší 1 roku, ve věku 6 let, ve věku 12 let) silně zastoupen názor, že v trvání procesu zprostředkování pěstounské péče či osvojení není rozdíl mezi etniky, větší část respondentů se přiklání k tomu, že u většinového etnika je tento proces kratší. Jak vyplývá z komentářů k dotazníku, pro dítě starší šesti let se náhradní rodiče hledají obtížně bez ohledu na jeho etnikum a o osvojení starších dětí není mezi žadateli zájem.

Pracovníci OÚ ORP a KÚ, kteří se domnívají, že v nějaké výše uvedené věkové skupině je proces zprostředkování NRP u dětí romského etnika delší než u dětí většinového etnika, spatřují hlavní důvod tohoto rozdílu v tom, že je málo žadatelů romského etnika a obecně málo žadatelů, kteří by tyto děti chtěli přijmout. Silné jsou podle pracovníků i obavy žadatelů z nepřijetí romského dítěte v náhradní rodinné péči v nejbližším okolí a obecně většinovou společností. S velkými obavami je vnímán i případný kontakt s biologickou rodinou romského dítěte.

Třetina pracovníků OÚ ORP a více než polovina pracovníků KÚ mají za to, že u romských dětí se častěji stává, že jejich spisová dokumentace je předána ÚMPOD, aby zprostředkoval osvojení dítěte do zahraničí.

V praxi bývají do evidence pro zprostředkování náhradní rodinné péče zařazovány i děti, pro které pak náhradní rodina není aktivně vyhledávána. Jejich zařazení do evidence je tedy formální. Podle pracovníků OÚ ORP k tomu dochází v případech, pro které se předpokládá, že by se vhodní zájemci nenašli, a to nejčastěji s ohledem na problémové chování dítěte, věk dítěte, kombinaci více v dotazníku uvedených charakteristik u dítěte a je-li dítě součástí skupiny sourozenců.

Komunikace KÚ a OÚ ORP ohledně aktualizace údajů o dětech v evidenci dětí ke zprostředkování NRP je nastavena velmi různorodě. Někde OÚ ORP vyčkává, až si KÚ aktualizaci údajů vyžádá, častější je, že je stanovena určitá periodicita, v níž OÚ ORP sám informace o dítěti a rodině zasílá KÚ. Její nastavení je různé, nejčastěji byly uváděny měsíční, čtvrtletní, půlroční či roční intervaly. Přičemž mnozí zmiňovali, že významné změny v situaci dítěte a jeho rodiny jsou KÚ oznamovány bezodkladně, výpovědi některých naznačovaly, že to není všeobecná praxe. Údaje u dětí, u nichž se předpokládá jako reálné brzké zprostředkování NRP, či je o ně vzhledem k jejich svěření v pěstounské péči na přechodnou dobu usilováno, bývají aktualizovány častěji.

Rovněž mezikrajová spolupráce při zprostředkování NRP probíhá poměrně různorodě. Výpovědi pracovníků KÚ naznačují, že některé kraje oslovují jiné kraje či jsou jimi oslovovány častěji než jiné.

Poradní sbory KÚ se v souvislosti se zprostředkováním NRP scházejí nejčastěji v okamžiku, kdy je zkompletována spisová dokumentace jednoho konkrétního dítěte a vytipování možní žadatelé. Nicméně praxe jejich fungování se liší, některé mají širší záběr a bývají zde i opakovaně projednávány všechny děti zařazené do evidence. Některé poradní sbory jsou svolávány s pravidelnou periodicitou a dále případně dle aktuální potřeby, četnost setkání se přitom liší (1–4 do měsíce), a jiné jen dle aktuální potřeby.

Zájemci o zařazení do evidence žadatelů o přijetí dítěte do NRP mají dle pracovníků OÚ ORP i KÚ nejčastěji zájem o osvojení. Dvě třetiny pracovníků OÚ ORP odhadují podíl zájemců o zařazení do evidence žadatelů ochotných přijmout romské dítě do 20 %, přičemž bezmála polovina pouze

do 10 %. Pracovníci KÚ byli ve svých odhadech ještě skeptičtější, podíl ochotných přijmout romské dítě ve výši do 10 % odhadovaly více než dvě třetiny z nich.

Téměř dvě třetiny pracovníků OÚ ORP se s romskými žadateli o zprostředkování NRP setkávají spíše výjimečně a pětina se s nimi nikdy nesešla. Bezmála čtyři pětiny respondentů se kloní k názoru, že je žádoucí, aby žadatelů o zprostředkování NRP, kteří jsou romského původu, bylo více. Víceméně stejný podíl respondentů se domnívá, že by to usnadnilo proces zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení romských dětí. Naprostá většina (34 z 39) pracovníků KÚ uvedla, že se s osobami romského etnika mezi žadateli setkává spíše výjimečně, pouze jeden naopak často. Téměř všichni souhlasí s tím, že by bylo žádoucí, aby žadatelů romského původu bylo více, a že by to proces zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení romských dětí usnadnilo.

Podle většiny pracovníků OÚ ORP a KÚ v jejich správním obvodě/regionu či v dostupné vzdálenosti působí pověřené osoby doprovázející pěstounské rodiny, případně i jiné organizace (např. kluby náhradních rodin atd.), které poskytují podporu náhradním rodinám s dítětem romského etnika a které jsou schopné odpovídajícím způsobem odborně reagovat na jejich potřeby (např. rozvoj kompetencí ke zvládnutí předsudků a stereotypů, kterým může dítě v běžném prostředí čelit; téma identity dítěte z hlediska příslušnosti k etnické menšině; téma zprostředkování kontaktu s romskou kulturou a jazykem; kontakt dítěte s vlastní rodinou). Většina má za to, že kapacita a nabídka těchto služeb je dostačující.

Více než dvě třetiny pracovníků OÚ ORP uvedly, že jejich pracoviště má zkušenost s doprovázením pěstounů, kteří mají v péči dítě romského etnika. Více než polovina pracovníků OÚ ORP se domnívá, že potřeby pěstounů většinového etnika, kteří mají svěřeno romské dítě, se do jisté míry liší od potřeb romských pěstounů, kteří mají romské dítě v příbuzenské pěstounské péči. Téměř třetina z nich se kloní k názoru, že potřeby dětí romského etnika se liší od potřeb dětí většinového etnika v příbuzenské pěstounské péči. Podíly respondentů zastávajících či odmítajících názor, že potřeby pěstounů majících svěřeno romské dítě se liší od potřeb těch, kteří mají v péči dítě většinového etnika, jsou téměř shodné. Mírně převažuje podíl respondentů, kteří se domnívají, že potřeby romských dětí a dětí většinového etnika ve zprostředkované pěstounské péči jsou víceméně shodné. Tři pětiny pracovníků OÚ ORP se kloní k názoru, že ve svém správním obvodu mají možnost zajistit pěstounským rodinám s dítětem romského etnika další doprovodné služby, které reagují na jejich specifické potřeby.

9. Doporučení pro praxi

Výsledky šetření uveřejněné v této zprávě mohou být MPSV využity jako podklady pro zamýšlené legislativní změny a metodickou činnost v oblasti zprostředkování náhradní rodinné péče, jakož i při realizaci dalších projektových aktivit MPSV v agendě náhradní rodinné péče, zejména týkajících se vyhledávání zájemců o zprostředkování náhradní rodinné péče a samotného zprostředkování náhradní rodinné péče romským dětem. V těchto oblastech jsou uvedené poznatky využitelné rovněž dalšími odbornými subjekty, zejména orgány sociálně-právní ochrany dětí na úrovni krajských úřadů a obcí s rozšířenou působností, ale i neziskovými organizacemi působícími v oboru náhradní rodinné péče.

Zpráva upozorňuje na jednu ze zásadních překážek v oblasti zprostředkování náhradní rodinné péče – obecný nedostatek vhodných zájemců o zprostředkování náhradní rodinné péče. U zprostředkování náhradní rodinné péče romským dětem je tento deficit ještě markantnější. Jak dokládají postoje pracovníků OSPOD, potenciální zájemce odrazují obavy z přijetí romského dítěte. Některé z těchto obav bohužel odrážejí celospolečenské klima ve vztahu k Romům a dalším menšinám, jakož i dlouhodobé společenské a sociální problémy.

S některými obavami žadatelů týkajícími se výchovy romských dětí lze (a je žádoucí) pracovat a mírnit je v rámci příprav žadatelů (Herczog a kol., 2001) a následně pomocí doprovodných služeb. Příprava žadatelů je procesem, v němž mají účastníci dostat maximum informací a poučení a zodpovědně se rozhodnout, zda vůbec chtějí být náhradními rodiči, a pokud ano, tak v jaké formě péče a pro jaké dítě. Obsahem kvalitní přípravy žadatelů mají být i strategie, jak se jako náhradní rodič vyrovnat s rasovými předsudky ve společnosti, co vše lze udělat pro ochranu svěřeného etnicky odlišného dítěte (výběr školy, postavit se za dítě v případě konfliktů apod.). Mezi dalšími zásadními tématy jsou přijetí romského dítěte v širší rodině osvojitelů či pěstounů, jeho potřeby a podpora jeho identity. Jako významné se ukazuje⁷ poskytnout účastníkům přípravy možnost setkat se s rodinou, která aktuálně etnicky odlišné dítě vychovává, nebo s mladými dospělými, kteří vyrůstali v náhradních rodinách. Dle zkušeností bývají účastníci příprav, které se tématice náhradního rodičovství etnicky odlišného dítěte věnují, po jejím ukončení k přijetí dítěte romského etnika vstřícnější než na počátku tohoto procesu. Je třeba počítat s tím, že dospět k přijetí etnické odlišnosti dítěte může vyžadovat delší čas, mnoho diskuzí a různých podnětů k úvahám.

Nemělo by však být rezignováno ani na práci s veřejným míněním a s rasovými předsudky společnosti. Vedle osvětových a náborových kampaní zaměřených na získávání nových zájemců o zprostředkování náhradní rodinné péče doporučujeme hledat vhodné způsoby (např. seriály, filmy, dokumenty), jak veřejnosti zprostředkovat informace o tom, jakou bariérou předsudky a negativní stereotypy české společnosti pro úspěšné zprostředkování náhradní rodinné péče romským dětem ve skutečnosti jsou. Podobně jako účastníkům příprav i široké veřejnosti by měly být předkládány reálné příběhy náhradních rodičů vychovávajících etnicky odlišné dítě a mladých Romů, kteří vyrůstali v náhradních rodinách. Veřejným prostorem dosud rezonují spíše umělecká díla zobrazující těžkosti náhradních rodičů, která od přijetí romského dítěte mohou odrazovat. Bylo by prospěšné, kdyby se

⁷ Stanovisko Markéty Švejdové, lektorky příprav žadatelů organizace Dobrá rodina, v rámci e-mailové komunikace ze dne 12. 1. 2022.

do povědomí veřejnosti dostaly i příběhy s úspěšným průběhem náhradního rodičovství romských dětí.

Pozornost by nicméně měla být zaměřena i na intenzivnější získávání romských zájemců o zprostředkování náhradní rodinné péče.

Literatura

CVVM, 2019. *Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben 2019*. Tisková zpráva.

Dostupné z:

https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4924/f9/ov190517.pdf

CVVM, 2020a. *Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2020*. Tisková zpráva. Dostupné z:

file:///C:/Users/jana.paloncova/Desktop/2017_2022_etnicita%20d%C4%9Bt%C3%AD%20v%20evidenci%20pro%20NRP/DATA_2021/CVVM%202020.pdf

CVVM, 2020b. Tisková zpráva. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR bude realizovat Výzkum o situaci Romů v letech 2020–2021. Dostupné z:

https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5371/f9/Tiskova%20zprava%20CVVM_Roma%20Survey%202020-2021.pdf

ČSÚ, 2022. *Obyvatelstvo podle vybraných národností a krajů*. Veřejná databáze. Dostupné z:

https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=4293&katalog=33522&pvo=SLD210082-KR&pvo=SLD210082-KR&evo=v133!SLD21F1008-H2_1#w=

GABRIŠOVÁ, V., 2021. *Legislativní analýza sběru etnicky senzitivních dat z hlediska ochrany osobních údajů*. Brno: VÚPSV, v. v. i., 2021.

Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_488.pdf

HERCZOG, Maria – VAN PAGÉE, Rob – PASZTOR, Eileen Mayers (2001). The multinational transfer of competency-based foster parent assessment, selection, and training: A nine-country case study. *Child Welfare*, 80(5), 631–643. Dostupné z: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/multinational-transfer-competency-based-foster/docview/213810090/se-2?accountid=198346>.

KREJČÍ, Pavla, 2017. *Základní ustanovení o pěstounské péči; pěstounská péče na přechodnou dobu*.

Komentář zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 958. Praha: Verlag Dashöfer. Dostupné z:

<https://www.du.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-958-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EtuvCojfp1DmFTinEIYnriLoL5nKfzbSQ/>

MPSV, 2020. *Proces zprostředkování*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/proces-zprostredkovani>

MPSV, 2021. *Náhradní rodinná péče*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/nahradni-rodinna-pece>

SKÁCELOVÁ, Eliška, 2017. *Vyživovací povinnost na děti v náhradní péči*. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/jkh5h/diplomova_prace.pdf

Sociologická encyklopedie. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/HlavnC3%AD_strana

Vláda, 2020. *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2019*. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2019.pdf>

VOP, 2012. *Popis metody a výsledky výzkumu etnického složení žáků bývalých zvláštních škol v ČR v roce 2011–2012*. Dostupné z:

https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum_skoly-zprava.pdf

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Datové zdroje:

Kvalifikované odhady krajských úřadů 2021 – datový soubor kvalifikovaných odhadů pracovníků krajského úřadu majících v gesci zprostředkování náhradní rodinné péče; data byla sbírána v roce 2021 a vztahují se k situaci v roce 2020

Kvalifikované odhady obecních úřadů ORP 2021 – datový soubor kvalifikovaných odhadů pracovníků obecních úřadů obcí s rozšířenou působností majících v gesci zprostředkování náhradní rodinné péče; data byla sbírána v roce 2021 a vztahují se k situaci v roce 2020

Zkušenosti KÚ se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021 – datový soubor obsahující odpovědi na otázky mapující postoje a zkušenosti pracovníků krajského úřadu se zprostředkováním náhradní rodinné péče

Zkušenosti OÚ ORP se zprostředkováním náhradní rodinné péče 2021 – datový soubor obsahující odpovědi na otázky mapující postoje a zkušenosti pracovníků obecních úřadů obcí s rozšířenou působností se zprostředkováním náhradní rodinné péče

Přílohy

I – KVALIFIKOVANÉ ODHADY

Dotazník pro kvalifikované odhady pracovníků krajských úřadů

Pracovníky specializovanými na agendu NRP jsou míněni pracovníci KÚ, kteří spravují evidenci dětí pro účely zprostředkování NRP, aktivně pracují se spisovou dokumentací dětí, spolupracují s pracovišti OÚ ORP, podílejí se na odborném posuzování dětí pro účely zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče atd. Kvalifikované odhady níže uvedených indikátorů vyplňuje za daný krajský úřad pouze jeden pracovník.

Za účelem zajištění ochrany osobních údajů dětí je důležité v rámci šetření dodržet níže uvedenou zásadu:

PRACOVNÍCI POVĚŘENÍ VYPLNĚNÍM DOTAZNÍKU BY V ŽÁDNÉM PŘÍPADĚ NEMĚLI VÉST A UCHOVÁVAT NAD RÁMEC ÚDAJŮ UVEDENÝCH V DOTAZNÍKU JMENOVITÉ SEZNAMY ČI EVIDENCI DĚTÍ OZNAČENÝCH ZA ROMSKÉ, ANI VÉST ZVLÁŠTNÍ ZÁZNAMY S ÚDAJI O KONKRÉTNÍCH ROMSKÝCH DĚTECH ČI PODOBNÝMI ZÁZNAMY OPATŘOVAT SPISOVOU DOKUMENTACI DĚTÍ ČI EVIDENCI DĚTÍ VEDENOU PRO ÚČELY ZPROSTŘEDKOVÁNÍ NRP!

Porušením této instrukce by došlo k závažnému pochybení a neadresný sběr by se tak stal adresným, což by bylo v rozporu s uvedenými právními předpisy ČR.

Údaje o dětech umístěných do NRP v roce 2020

– se zvláštním zřetelem na počty romských dětí na základě kvalifikovaných odhadů pracovníků krajských úřadů

I.A	celkový počet dětí v evidenci ke zprostředkování náhradní rodinné péče k 1. 1. roku 2020	
I.B	- z toho romské etnikum	
II.A	počet dětí, které byly v roce 2020 do této evidence nově zařazeny	
II.B	- z toho romské etnikum	
III.A	počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována péče před osvojením a/nebo osvojení	
III.B	- z toho romské etnikum	
IV.A	počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována pěstounská péče na přechodnou dobu	
IV.B	- z toho romské etnikum	
V.A	počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována předpěstounská péče a/nebo pěstounská péče	
V.B	- z toho romské etnikum	
VI.A	počet dětí, jejichž údaje byly v roce 2020 zpřístupněny ÚMPOD pro účely mezinárodního osvojení	
VI.B	- z toho romské etnikum	
VII.A	počet dětí, které se v roce 2020 vrátily do původní rodiny	
VII.B	- z toho romské etnikum	
VIII.A	počet dětí v roce 2020 vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z důvodu nabytí zletilosti	
VIII.B	- z toho romské etnikum	

IX.A	počet dětí, u nichž bylo v roce 2020 pozastaveno zprostředkování NRP z důvodu jejich vyjádření nezájmu o zprostředkování NRP	
IX.B	- z toho romské etnikum	
X.A	počet dětí v roce 2020 vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z jiných důvodů (např. úmrtí dítěte)	
X.B	- z toho romské etnikum	

Dotazník pro kvalifikované odhady pracovníků obecních úřadů ORP

Pracovníky specializovanými na agendu NRP jsou míněni pracovníci OÚ ORP, kteří vyhledávají děti, kterým je potřeba zprostředkovat NRP, zjišťují údaje potřebné ke zprostředkování a vedou za tímto účelem spisovou dokumentaci dětí, komunikují ve věci s příslušným pracovištěm KÚ atd. Kvalifikované odhady níže uvedených indikátorů vyplňuje za daný obecní úřad pouze jeden pracovník.

Kvalifikované odhady o počtu dětí umístěných do NRP v roce 2020 se opírají o Rejstřík dětí vhodných pro osvojení, Rejstřík dětí vhodných ke svěřeni do pěstounské péče, Rejstřík dětí svěřených do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, Rejstřík dětí, jimž byl obecní úřad obce s rozšířenou působností ustanoven poručníkem.

Za účelem zajištění ochrany osobních údajů dětí je důležité v rámci šetření dodržet níže uvedenou zásadu:

PRACOVNÍCI POVĚŘENÍ VYPLNĚNÍM DOTAZNÍKU BY V ŽÁDNÉM PŘÍPADĚ NEMĚLI VĚST A UCHOVÁVAT NAD RÁMEC ÚDAJŮ UVEDENÝCH V DOTAZNÍKU JMENOVITÉ SEZNAMY ČI EVIDENCI DĚTÍ OZNAČENÝCH ZA ROMSKÉ, ANI VĚST ZVLÁŠTNÍ ZÁZNAMY S ÚDAJI O KONKRETNÍCH ROMSKÝCH DĚTECH ČI PODOBNÝMI ZÁZNAMY OPATŘOVAT SPISOVOU DOKUMENTACI DĚTÍ ČI EVIDENCI DĚTÍ VEDENOU PRO ÚČELY ZPROSTŘEDKOVÁNÍ NRP!

Porušením této instrukce by došlo k závažnému pochybení a neadresný sběr by se tak stal adresným, což by bylo v rozporu s uvedenými právními předpisy ČR.

Údaje o dětech umístěných do NRP v roce 2020

– se zvláštním zřetelem na počty romských dětí na základě kvalifikovaných odhadů pracovníků obecních úřadů ORP

I.A	celkový počet dětí v evidenci ke zprostředkování náhradní rodinné péče k 1. 1. roku 2020
I.B	- z toho romské etnikum
II.A	počet dětí, které byly v roce 2020 do této evidence nově zařazeny
II.B	- z toho romské etnikum
III.A	počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována péče před osvojením a/nebo osvojení
III.B	- z toho romské etnikum
IV.A	počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována pěstounská péče na přechodnou dobu
IV.B	- z toho romské etnikum
V.A	počet dětí, kterým byla v roce 2020 zprostředkována předpěstounská péče a/nebo pěstounská péče
V.B	- z toho romské etnikum

VI.A	počet dětí, kterým bylo v roce 2020 určeno poručnictví s osobní péčí poručníka
VI.B	- z toho romské etnikum
VII.A	Počet dětí, jejichž údaje byly v roce 2020 zpřístupněny ÚMPOD pro účely mezinárodního osvojení
VII.B	- z toho romské etnikum
VIII.A	Počet dětí, které se v roce 2020 vrátily do původní rodiny
VIII.B	- z toho romské etnikum
IX.A	Počet dětí v roce 2020 vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z důvodu nabytí zletilosti
IX.B	- z toho romské etnikum
X.A	Počet dětí, u nichž bylo v roce 2020 pozastaveno zprostředkování NRP z důvodu jejich vyjádření nezájmu o zprostředkování NRP
X.B	- z toho romské etnikum
XI.A	Počet dětí v roce 2020 vyřazených z evidence pro zprostředkování NRP z jiných důvodů (např. úmrtí dítěte)
XI.B	- z toho romské etnikum
XII.A	Počet dětí v roce 2020 svěřených do příbuzenské pěstounské péče
XII.B	- z toho romské etnikum
XIII.A	Počet dětí, které nebyly v roce 2020 zařazeny do evidence pro zprostředkování NRP, neboť vyjádřily svůj nezájem o zprostředkování NRP
XIII.B	- z toho romské etnikum

II – NÁZORY A ZKUŠENOSTI

Dotazník – názory a zkušenosti – pro pracovníky krajských úřadů

Tento dotazník je určen pro všechny pracovníky KÚ, kteří se specializují na agendu NRP, v rámci níž spravují evidenci dětí pro účely zprostředkování NRP, aktivně pracují se spisovou dokumentací dětí, spolupracují s pracovišti OÚ ORP, podílejí se na odborném posuzování dětí pro účely zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče atd.

V případě že respondentovi chybějí zkušenosti se zprostředkováním NRP romským dětem, doporučuje se uvést v odpovědi na otázku vlastní názor, případně zvolit odpověď „neumím posoudit“.

II – NÁZORY A ZKUŠENOSTI

Dotazník pro pracovníky krajských úřadů

Vážená paní, vážený pane,

děkujeme Vám, že jste reagovali na prosbu o vyplnění dotazníku a vstoupili na tuto stránku.

Tento dotazník je určen pro všechny pracovníky KÚ, kteří se specializují na agendu NRP, v rámci níž spravují evidenci dětí pro účely zprostředkování NRP, aktivně pracují se spisovou dokumentací dětí, spolupracují s pracovišti OÚ ORP, podílejí se na odborném posuzování dětí pro účely zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče atd.

Veškeré Vaše odpovědi na otázky v dotazníku považujeme za důvěrné. Budou zpracovány a publikovány anonymně.

Identifikační údaje zjišťujeme, abychom se s Vámi mohli spojit, v případě potřeby doplnění Vašich odpovědí, a také abychom předešli případným duplicitám odeslaných dotazníků.

Po vyplnění dotazníku nezapomeňte kliknout na ikonu „Dokončit“ na konci poslední stránky dotazníku. Vložená data tak budou odeslána na server xxx

Pokud byste během vyplňování dotazníku potřeboval/a práci s ním přerušit, klikněte na ikonu „Přerušit“ na konci stránky.

Objeví se výzva k vyplnění Vaší kontaktní e-mailové adresy, na kterou Vám bude zaslán odkaz na webový formulář s doposud vyplněnými otázkami. Po kliknutí na odkaz, který Vám bude zaslán na Vámi uvedený e-mail, můžete ve vyplňování dotazníku pokračovat od místa, kde jste přestali.

Ikona „Zpět“, kterou najdete rovněž na konci stránky, slouží k rychlému návratu na předešlou stránku dotazníku.

V případě jakýchkoliv nejasností nebo technických potíží při vyplňování tohoto dotazníku Vám Vaše dotazy rádi zodpovíme na adrese [e-mail kontaktního pracovníka](#).

Odpovědi na dotazy k dotazníku rovněž průběžně uveřejňujeme zde:

[webová stránka FAQs](#)

Prosíme o vyplnění dotazníku do [termín vyplnění dotazníku](#).

Předem Vám děkujeme za Váš čas a spolupráci!

Se srdečným pozdravem jménem výzkumného týmu

[Jméno a institucionální afiliace kontaktního pracovníka](#)

Výzkum je realizovaný pro potřeby MPSV ČR v rámci projektu [xxx](#). Více informací o projektu a jeho výstupy najdete zde: [webová stránka projektu](#)

IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE (KÚ)

S1. Kraj:

vyberte z možností (výběr ze seznamu krajů v ČR)

S2. Telefonní číslo na pracovníka, který vyplňuje dotazník:

S3. E-mail pracovníka, který vyplňuje dotazník:

S4. Popište stručně Vaši pracovní pozici/agendu:

ZKUŠENOSTI KÚ SE ZPROSTŘEDKOVÁNÍM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

NEJPRVE BYCHOM SE RÁDI ZAMĚŘILI NA DĚTI, KTERÉ JSOU VE VAŠEM KRAJI ZAŘAZENY V EVIDENCI DĚTÍ PRO ZPROSTŘEDKOVÁNÍ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. BUDEME RÁDI, KDYŽ SE S NÁMI PODĚLÍTE O VAŠE ZKUŠENOSTI Z POSLEDNÍCH CCA 3 LET. V PŘÍPADĚ ŽE VÁM CHYBĚJÍ ZKUŠENOSTI SE ZPROSTŘEDKOVÁNÍM NRP ROMSKÝM DĚTEM, UVEĎTE SVŮJ NÁZOR, PŘÍPADNĚ ZVOLTE ODPOVĚĎ „NEUMÍM POSOUDIT“.

1. Jak často jste se v posledních třech letech při své práci v rámci Vaší agendy setkával/a...

Vyberte jednu odpověď v každém řádku:

	Často	Spíše výjimečně	Vůbec
A. s romskými dětmi			
B. se zprostředkováním náhradní rodinné péče romským dětem			
C. se svěřením romských dětí do příbuzenské pěstounské péče			

2. Kde podle Vás nejčastěji pobývají děti v okamžiku, kdy jsou zařazeny do evidence dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče?

Vyberte prosím 4 nejčastější varianty, a to zvlášť pro většinové a romské etnikum:

	A. většinové etnikum	B. romské etnikum
Původní rodina		
Porodnice		
Dětský domov pro děti do 3 let		
Dětský domov či jiné školské zařízení		
ZDVOP		

Zařízení sociálních služeb (domov pro osoby se zdravotním postižením, domov se zvláštním režimem, případně jiné zařízení sociálních služeb)		
Pěstounská péče na přechodnou dobu		
Předpěstounská péče		
Pěstounská péče zprostředkovaná		
Pěstounská péče příbuzenská		
Poručenství s osobní péčí		
Péče před osvojením		
Osvojení		
Jiné		
Neumím posoudit		

3. Zaměříme-li se na děti, které jsou v současné době v evidenci dětí, kterým je potřeba zprostředkovat náhradní rodinnou péči, řekl/a byste, že jsou romské děti v průměru spíše mladší, zhruba stejně staré nebo spíše starší než děti většinového etnika?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- spíše mladší
- zhruba stejně staré
- spíše starší
- neumím posoudit

4. Jak často podle Vás mají romské děti, které jsou v evidenci dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče, nějaké zdravotní postižení, omezení, vývojové vady apod. v porovnání s dětmi většinového etnika v evidenci?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- rozhodně častěji
- spíše častěji
- zhruba stejně často
- spíše méně často
- rozhodně méně často
- neumím posoudit

5. Je podle Vás u romského etnika v porovnání s většinovým častější, že jsou v evidenci dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče sourozenecké skupiny (dvě a více dětí)?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- rozhodně častější
- spíše častější
- zhruba nastejno
- spíše méně časté
- rozhodně méně časté
- neumím posoudit

6. Jsou podle Vás romské děti častěji svěřovány do příbuzenské pěstounské péče než do zprostředkované pěstounské péče?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- ano
- ne
- není v tom rozdíl
- neumím posoudit

7. Do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky?

Vyberte prosím jednu odpověď v každém řádku:

	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Určitě nesouhlasím	Neumím posoudit
A. Pro romské dítě je obtížnější nalézt náhradního rodiče než pro dítě většinového etnika.					
B. Pro romské dítě je snadnější nalézt pěstouny než osvojitele.					
C. Pro dítě většinového etnika je snadnější nalézt pěstouny než osvojitele.					
D. Romské dítě je častěji než dítě většinového etnika umístěno do pěstounské péče příbuzného.					
E. U dětí většinového etnika se v porovnání s romskými dětmi stává častěji, že o ně rodiče nejeví zájem.					
F. Je snadnější najít náhradní rodiče pro sourozeneckou skupinu většinového etnika než pro sourozeneckou skupinu romského etnika.					

8. Představte si dvě děti stejného pohlaví, věku, zdravotního stavu apod., které se liší pouze etnickým původem. Jedno je romského etnika, druhé je většinového etnika. Liší se podle Vás nějak délka trvání procesu zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení?

Vyberte prosím pro každé dítě v uvedeném věku jednu odpověď v každém sloupci (tj. pro případ pěstounské péče a osvojení):

	I. pěstounská péče	II. osvojení
A. dítě mladší 1 roku	<ul style="list-style-type: none"> - u romského je výrazně kratší než u většinového - u romského je spíše kratší než u většinového - není rozdíl mezi etniky - u většinového je spíše kratší než u romského - u většinového je výrazně kratší než u romského - neumím posoudit 	<ul style="list-style-type: none"> - u romského je výrazně kratší než u většinového - u romského je spíše kratší než u většinového - není rozdíl mezi etniky - u většinového je spíše kratší než u romského - u většinového je výrazně kratší než u romského - neumím posoudit
B. dítě ve věku 6 let	<ul style="list-style-type: none"> - u romského je výrazně kratší než u většinového - u romského je spíše kratší než u většinového - není rozdíl mezi etniky - u většinového je spíše kratší než u romského - u většinového je výrazně kratší než u romského - neumím posoudit 	<ul style="list-style-type: none"> - u romského je výrazně kratší než u většinového - u romského je spíše kratší než u většinového - není rozdíl mezi etniky - u většinového je spíše kratší než u romského - u většinového je výrazně kratší než u romského - neumím posoudit
C. dítě ve věku 12 let	<ul style="list-style-type: none"> - u romského je výrazně kratší než u většinového - u romského je spíše kratší než u většinového - není rozdíl mezi etniky - u většinového je spíše kratší než u romského - u většinového je výrazně kratší než u romského - neumím posoudit 	<ul style="list-style-type: none"> - u romského je výrazně kratší než u většinového - u romského je spíše kratší než u většinového - není rozdíl mezi etniky - u většinového je spíše kratší než u romského - u většinového je výrazně kratší než u romského - neumím posoudit

9. V případě, že jste v otázce č. 8 uvedl/a alespoň v jednom příkladu (dítě mladší 1 roku, dítě ve věku 6 let, dítě ve věku 12 let), že proces zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení trvá u romských dětí déle než u dětí většinového etnika, jaké jsou podle Vás hlavní důvody?

Vyberte prosím v každém řádku jednu odpověď:

	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ne	Neumím posoudit
A. Žadatelů, kteří jsou ochotni přijmout dítě romského etnika, je málo.					

B. Žadatelů romského etnika je nedostatek.					
C. Žadatelé se obávají nepřijetí dítěte jejich širší rodinou.					
D. Žadatelé se obávají nepřijetí dítěte jejich nejbližším okolím v místě bydliště (škola, sousedé apod.).					
E. Žadatelé se obávají nepřijetí dítěte většinou společností.					
F. Žadatelé se obávají negativních reakcí většinové společnosti a okolí vůči vlastní osobě či rodině.					
G. Žadatelé se obávají kulturních odlišností.					
H. Žadatelé se obávají genetických dispozic dítěte, které nebudou moci výchovou ovlivnit.					
I. Žadatelé se obávají reakcí biologické rodiny dítěte a kontaktu s ní.					
J. Žadatelé se obávají dopadů kontaktu dítěte s romskou komunitou.					

10. Chcete-li k otázce č. 9 cokoli dodat, uvítáme Váš komentář...

11. Porovnáte-li děti romského a většinového etnika, jak často se podle Vás stává, že je spisová dokumentace dítěte předána Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, aby zprostředkoval osvojení dítěte do zahraničí? Je to...

Vyberte prosím jednu odpověď:

- výrazně častěji u dětí romského etnika
- spíše častěji u dětí romského etnika
- u obou etnik stejně často
- spíše častěji u dětí většinového etnika
- výrazně častěji u dětí většinového etnika
- neumím posoudit

12. Popište, jak je nastavena komunikace Vašeho KÚ s OÚ ORP ohledně aktualizace údajů o dítěti v evidenci dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče. Je například nastavena určitá periodicita sdílení aktuálních informací, nebo probíhá průběžně?

13. Popište, jak často probíhá mezikrajová spolupráce při zprostředkování NRP dětem, tedy dotazování na volné pěstouny/osvojitele u jiných krajských úřadů.

14. Popište, jaká je Vaše praxe s poradními sbory (případně pracovními skupinami či konsilii) v souvislosti se zprostředkováním náhradní rodinné péče. Zajímá nás, kdy a jak často je dítě projednáváno. Tedy zda jsou projednávány všechny děti, popřípadě z jakých důvodů bývá o dítěti jednáno. Pokuste se prosím odhadnout i podíl dětí ve Vašem kraji vedených v evidenci pro zprostředkování náhradní rodinné péče, o nichž bylo v průběhu roku 2020 takto jednáno.

NYNÍ BYCHOM SE RÁDI ZAMĚŘILI NA ZÁJEMCE O ZAŘAZENÍ DO EVIDENCE ŽADATELŮ O PŘIJETÍ DÍTĚTE DO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

15. O jaký typ péče mají noví zájemci o zařazení do evidence žadatelů nejčastěji zájem?

Vyberte prosím dva nejčastější typy:

- pěstounskou péči
- pěstounskou péči na přechodnou dobu
- osvojení
- poručenství s osobní péčí
- není v tom rozdíl
- neumím posoudit

16. Jaký podíl zájemců o zařazení do evidence žadatelů je podle Vás ochoten přijmout dítě romského etnika?

Zkuste prosím odhadnout v procentech...

17. Jak často se setkáváte s tím, že jsou mezi žadateli o zprostředkování náhradní rodinné péče osoby romského etnika?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- velmi často
- často
- spíše výjimečně
- nikdy
- neumím posoudit

18. Bylo by podle Vás žádoucí, aby bylo žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče, kteří jsou romského původu, více?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- neumím posoudit

19. Domníváte se, že by proces zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení romských dětí usnadnilo, kdyby bylo více romských žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- neumím posoudit

NYNÍ SE BUDEME VĚNOVAT PODPOŘE NÁHRADNÍCH RODIN S ROMSKÝMI DĚTMI.

20. Působí ve Vašem kraji pověřené osoby doprovázející pěstounské rodiny, případně i jiné organizace (např. kluby náhradních rodin atd.), které poskytují podporu náhradním rodinám s dítětem romského etnika?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- ano
- ne
- neumím posoudit

21. Pokud ano, jak hodnotíte spolupráci Vašeho krajského úřadu s těmito organizacemi?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- vždy dobrá
- převážně dobrá
- ani dobrá, ani špatná
- převážně špatná
- vždy špatná
- neumím posoudit
- s žádnou takovou organizací nespolupracujeme/taková organizace v kraji není

22. Jsou tyto organizace schopné odpovídajícím způsobem odborně reagovat na potřeby náhradních rodin související s péčí o dítě romského etnika (např. rozvoj kompetencí ke zvládnutí předsudků a stereotypů, kterým může dítě v běžném prostředí čelit; téma identity dítěte z hlediska příslušnosti k etnické menšině; téma zprostředkování kontaktu s romskou kulturou a jazykem; kontakt dítěte s vlastní rodinou)?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- neumím posoudit
- žádná taková organizace v kraji není

23. Je kapacita a nabídka služeb těchto organizací dostačující s ohledem na potřeby náhradních rodičů dětí romského etnika ve Vašem kraji?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- neumím posoudit
- žádnou takovou organizaci v našem kraji nepotřebujeme

24. Pokud máte k problematice umístování romských dětí do náhradní rodinné péče či k tomuto dotazníku nějaký komentář či se chcete s námi detailněji podělit o Vaši zkušenost, budeme velice rádi.

A large, empty text input field with a light gray border and a white background. It has small arrow icons at the top right and bottom right corners, indicating it is a scrollable text area.

Dotazník – názory a zkušenosti – pro pracovníky obecních úřadů ORP

Tento dotazník je určen pro všechny pracovníky obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, kteří se specializují na agendu NRP, v rámci níž vyhledávají děti, kterým je potřeba zprostředkovat NRP, zjišťují údaje potřebné ke zprostředkování a vedou za tímto účelem spisovou dokumentaci dětí, komunikují ve věci s příslušným pracovištěm KÚ atd.

V případě že respondentovi chybějí zkušenosti se zprostředkováním NRP romským dětem, doporučuje se uvést v odpovědi na otázku vlastní názor, případně zvolit odpověď „neumím posoudit“.

II – NÁZORY A ZKUŠENOSTI

Dotazník pro pracovníky obecních úřadů obcí s rozšířenou působností

Vážená paní, vážený pane,

děkujeme Vám, že jste reagovali na prosbu o vyplnění dotazníku a vstoupili na tuto stránku.

Tento dotazník je určen pro všechny pracovníky obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, kteří se specializují na agendu NRP, v rámci níž vyhledávají děti, kterým je potřeba zprostředkovat NRP, zjišťují údaje potřebné ke zprostředkování a vedou za tímto účelem spisovou dokumentaci dětí, komunikují ve věci s příslušným pracovištěm KÚ, atd.

Veškeré Vaše odpovědi na otázky v dotazníku považujeme za důvěrné. Budou zpracovány a publikovány anonymně.

Identifikační údaje zjišťujeme, abychom se s Vámi mohli spojit, v případě potřeby doplnění Vašich odpovědí, a také abychom předešli případným duplicitám odeslaných dotazníků.

Po vyplnění dotazníku nezapomeňte kliknout na ikonu „Dokončit“ na konci poslední stránky dotazníku. Vložená data tak budou odeslána na server [xxx](#)

Pokud byste během vyplňování dotazníku potřeboval/a práci s ním přerušit, klikněte na ikonu „Přerušit“ na konci stránky.

Objeví se výzva k vyplnění Vaší kontaktní e-mailové adresy, na kterou Vám bude zaslán odkaz na webový formulář s doposud vyplněnými otázkami. Po kliknutí na odkaz, který Vám bude zaslán na Vámi uvedený e-mail, můžete ve vyplňování dotazníku pokračovat od místa, kde jste přestali.

Ikona „Zpět“, kterou najdete rovněž na konci stránky, slouží k rychlému návratu na předešlou stránku dotazníku.

V případě jakýchkoliv nejasností nebo technických potíží při vyplňování tohoto dotazníku Vám Vaše dotazy rádi zodpovíme na adrese [e-mail kontaktního pracovníka](#).

Odpovědi na dotazy k dotazníku rovněž průběžně uveřejňujeme zde:

[webová stránka FAQs](#)

Prosíme o vyplnění dotazníku do [termín vyplnění dotazníku](#).

Předem Vám děkujeme za Váš čas a spolupráci!

Se srdečným pozdravem jménem výzkumného týmu

[Jméno a institucionální afiliace kontaktního pracovníka](#)

Výzkum je realizovaný pro potřeby MPSV ČR v rámci projektu [xxx](#). Více informací o projektu a jeho výstupy najdete zde: [webová stránka projektu](#)

IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE (ORP)

S1. Název obce s rozšířenou působností:

S2. Kraj:

vyberte z možností (výběr ze seznamu krajů v ČR)

S3. Telefonní číslo na pracovníka, který vyplňuje dotazník:

S4. E-mail pracovníka, který vyplňuje dotazník:

S5. Popište stručně Vaši pracovní pozici/agendu:

ZKUŠENOSTI ORP SE ZPROSTŘEDKOVÁNÍM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

NEJPRVE BYCHOM SE RÁDI ZAMĚŘILI NA DĚTI, KTERÉ JSOU V EVIDENCI VAŠEHO OSPOD A SOUČASNĚ JSOU ZAŘAZENY V EVIDENCI DĚTÍ PRO ZPROSTŘEDKOVÁNÍ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. BUDEME RÁDI, KDYŽ SE S NÁMI PODĚLÍTE O VAŠE ZKUŠENOSTI Z POSLEDNÍCH CCA 3 LET. V PŘÍPADĚ ŽE VÁM CHYBĚJÍ ZKUŠENOSTI SE ZPROSTŘEDKOVÁNÍM NRP ROMSKÝM DĚTEM, UVEĎTE SVŮJ NÁZOR, PŘÍPADNĚ ZVOLTE ODPOVĚĎ „NEUMÍM POSOUDIT“.

1. Jak často jste se v posledních třech letech při své práci v rámci Vaší agendy setkával/a...

Vyberte jednu odpověď v každém řádku:

	Často	Spíše výjimečně	Vůbec
A. s romskými dětmi			
B. se zprostředkováním náhradní rodinné péče romským dětem			
C. se svěřením romských dětí do příbuzenské pěstounské péče			

2. Kde podle Vás nejčastěji pobývají děti v okamžiku, kdy jsou zařazeny do evidence dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče?

Vyberte prosím 4 nejčastější varianty, a to zvláště pro většinové a romské etnikum:

	A. většinové etnikum	B. romské etnikum
Původní rodina		
Porodnice		
Dětský domov pro děti do 3 let		
Dětský domov či jiné školské zařízení		

ZDVOP		
Zařízení sociálních služeb (domov pro osoby se zdravotním postižením, domov se zvláštním režimem, případně jiné zařízení sociálních služeb)		
Pěstounská péče na přechodnou dobu		
Předpěstounská péče		
Pěstounská péče zprostředkovaná		
Pěstounská péče příbuzenská		
Poručenství s osobní péčí		
Péče před osvojením		
Osvojení		
Jiné		
Neumím posoudit		

3. Zaměříme-li se na děti, které jsou v současné době v evidenci dětí, kterým je potřeba zprostředkovat náhradní rodinnou péči, řekl/a byste, že jsou romské děti v průměru spíše mladší, zhruba stejně staré nebo spíše starší než děti většinového etnika?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- spíše mladší
- zhruba stejně staré
- spíše starší
- neumím posoudit

4. Jak často podle Vás mají romské děti, které jsou v evidenci dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče, nějaké zdravotní postižení, omezení, vývojové vady apod. v porovnání s dětmi většinového etnika v evidenci?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- rozhodně častěji
- spíše častěji
- zhruba stejně často
- spíše méně často
- rozhodně méně často
- neumím posoudit

5. Je podle Vás u romského etnika v porovnání s většinovým častější, že jsou v evidenci dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče sourozenecké skupiny (dvě a více dětí)?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- rozhodně častější
- spíše častější
- zhruba nastejno
- spíše méně časté
- rozhodně méně časté
- neumím posoudit

6. Jsou podle Vás romské děti častěji svěřovány do příbuzenské pěstounské péče než do zprostředkované pěstounské péče?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- ano
- ne
- není v tom rozdíl
- neumím posoudit

7. Do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky?

Vyberte prosím jednu odpověď v každém řádku:

	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Určitě nesouhlasím	Neumím posoudit
A. Pro romské dítě je obtížnější nalézt náhradního rodiče než pro dítě většinového etnika.					
B. Pro romské dítě je snadnější nalézt pěstouny než osvojitele.					
C. Pro dítě většinového etnika je snadnější nalézt pěstouny než osvojitele.					
D. Romské dítě je častěji než dítě většinového etnika umístěno do pěstounské péče příbuzného.					
E. U dětí většinového etnika se v porovnání s romskými dětmi stává častěji, že o ně rodiče nejeví zájem.					
F. Je snadnější najít náhradní rodiče pro sourozeneckou skupinu většinového etnika než pro sourozeneckou skupinu romského etnika.					

8. Představte si dvě děti stejného pohlaví, věku, zdravotního stavu apod., které se liší pouze etnickým původem. Jedno je romského etnika, druhé je většinového etnika. Liší se podle Vás nějak délka trvání procesu zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení?

Vyberte prosím pro každé dítě v uvedeném věku jednu odpověď v každém sloupci (tj. pro případ pěstounské péče a osvojení):

	I. pěstounská péče	II. osvojení
A. dítě mladší 1 roku	<ul style="list-style-type: none"> - u romského je výrazně kratší než u většinového - u romského je spíše kratší než u většinového - není rozdíl mezi etniky - u většinového je spíše kratší než u romského - u většinového je výrazně kratší než u romského - neumím posoudit 	<ul style="list-style-type: none"> - u romského je výrazně kratší než u většinového - u romského je spíše kratší než u většinového - není rozdíl mezi etniky - u většinového je spíše kratší než u romského - u většinového je výrazně kratší než u romského - neumím posoudit
B. dítě ve věku 6 let	<ul style="list-style-type: none"> - u romského je výrazně kratší než u většinového - u romského je spíše kratší než u většinového - není rozdíl mezi etniky - u většinového je spíše kratší než u romského - u většinového je výrazně kratší než u romského - neumím posoudit 	<ul style="list-style-type: none"> - u romského je výrazně kratší než u většinového - u romského je spíše kratší než u většinového - není rozdíl mezi etniky - u většinového je spíše kratší než u romského - u většinového je výrazně kratší než u romského - neumím posoudit
C. dítě ve věku 12 let	<ul style="list-style-type: none"> - u romského je výrazně kratší než u většinového - u romského je spíše kratší než u většinového - není rozdíl mezi etniky - u většinového je spíše kratší než u romského - u většinového je výrazně kratší než u romského - neumím posoudit 	<ul style="list-style-type: none"> - u romského je výrazně kratší než u většinového - u romského je spíše kratší než u většinového - není rozdíl mezi etniky - u většinového je spíše kratší než u romského - u většinového je výrazně kratší než u romského - neumím posoudit

9. V případě, že jste v otázce č. 8 uvedl/a alespoň v jednom příkladu (dítě mladší 1 roku, dítě ve věku 6 let, dítě ve věku 12 let), že proces zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení trvá u romských dětí déle než u dětí většinového etnika, jaké jsou podle Vás hlavní důvody?

Vyberte prosím v každém řádku jednu odpověď:

	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ne	Neumím posoudit
A. Žadatelů, kteří jsou ochotni přijmout dítě romského etnika, je málo.					

B. Žadatelů romského etnika je nedostatek.					
C. Žadatelé se obávají nepřijetí dítěte jejich širší rodinou.					
D. Žadatelé se obávají nepřijetí dítěte jejich nejbližším okolím v místě bydliště (škola, sousedé apod.).					
E. Žadatelé se obávají nepřijetí dítěte většinovou společností.					
F. Žadatelé se obávají negativních reakcí většinové společnosti a okolí vůči vlastní osobě či rodině.					
G. Žadatelé se obávají kulturních odlišností.					
H. Žadatelé se obávají genetických dispozic dítěte, které nebudou moci výchovou ovlivnit.					
I. Žadatelé se obávají reakcí biologické rodiny dítěte a kontaktu s ní.					
J. Žadatelé se obávají dopadů kontaktu dítěte s romskou komunitou.					

10. Chcete-li k otázce č. 9 cokoli dodat, uvítáme Váš komentář...

11. Porovnáte-li děti romského a většinového etnika, jak často se podle Vás stává, že je spisová dokumentace dítěte předána Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, aby zprostředkoval osvojení dítěte do zahraničí? Je to...

Vyberte prosím jednu odpověď:

- výrazně častěji u dětí romského etnika
- spíše častěji u dětí romského etnika
- u obou etnik stejně často
- spíše častěji u dětí většinového etnika
- výrazně častěji u dětí většinového etnika
- neumím posoudit

12. V praxi bývají do evidence pro zprostředkování náhradní rodinné péče zařazovány i děti, pro které pak náhradní rodina není aktivně vyhledávána. Jejich zařazení do evidence je tedy formální. V jakých případech k tomu podle Vás dochází?

Vyberte jednu odpověď v každém řádku:

	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ne	Neumím posoudit
A. Dítě samo nemá zájem o zprostředkování náhradní rodinné péče.					
B. Dítě je součástí skupiny sourozenců, předpokládá se, že vhodní zájemci, kteří by přijali celou skupinu, se nenajdou.					
C. Vzhledem k věku dítěte se předpokládá, že by se pro ně vhodní zájemci nenašli.					
D. Vzhledem ke zdravotnímu stavu dítěte se předpokládá, že by se pro ně vhodní zájemci nenašli.					
E. Vzhledem k problémovému chování dítěte se předpokládá, že by se pro ně vhodní zájemci nenašli.					
F. Vzhledem k etnickému původu dítěte se předpokládá, že by se pro ně vhodní zájemci nenašli.					
G. Vzhledem ke kombinaci více výše uvedených charakteristik u dítěte se předpokládá, že by se pro ně vhodní zájemci nenašli.					
H. Jiný důvod – uveďte jaký:					

13. Chcete-li k otázce č. 12 cokoli dodat, uvítáme Váš komentář...

14. Jak často je s dítětem hovořeno o možnosti (souhlasu) zprostředkování NRP?

Vyberte jednu odpověď v každém řádku:

	Nikdy	Jednoukrát za rok	Dvakrát za rok	Třikrát za rok	Čtyřikrát za rok	Pětkrát a vícekrát za rok
A. dítě ve věku 3 let						
B. dítě ve věku 6 let						
C. dítě ve věku 12 let						
D. dítě ve věku 16 let						

15. Popište, jak je nastavena komunikace Vašeho KÚ s OÚ ORP ohledně aktualizace údajů o dítěti v evidenci dětí ke zprostředkování náhradní rodinné péče. Je například nastavena určitá periodicita sdílení aktuálních informací, nebo probíhá průběžně?

NYNÍ BYCHOM SE RÁDI ZAMĚŘILI NA ZÁJEMCE O ZAŘAZENÍ DO EVIDENCE ŽADATELŮ O PŘIJETÍ DÍTĚTE DO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

16. O jaký typ péče mají noví zájemci o zařazení do evidence žadatelů nejčastěji zájem?

Vyberte prosím dva nejčastější typy:

- pěstounskou péči
- pěstounskou péči na přechodnou dobu
- osvojení
- poručenství s osobní péčí
- není v tom rozdíl
- neumím posoudit

17. Jaký podíl zájemců o zařazení do evidence žadatelů je podle Vás ochoten přijmout dítě romského etnika?

Zkuste prosím odhadnout v procentech...

18. Jak často se setkáváte s tím, že jsou mezi žadateli o zprostředkování náhradní rodinné péče osoby romského etnika?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- velmi často
- často
- spíše výjimečně
- nikdy
- neumím posoudit

19. Bylo by podle Vás žádoucí, aby bylo žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče, kteří jsou romského původu, více?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- neumím posoudit

20. Domníváte se, že by proces zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení romských dětí usnadnilo, kdyby bylo více romských žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- neumím posoudit

NYNÍ SE BUDEME VĚNOVAT PODPOŘE NÁHRADNÍCH RODIN S ROMSKÝMI DĚTMI.

21. Působí ve Vašem správním obvodu či v dostupné vzdálenosti pověřené osoby doprovázející pěstounské rodiny, případně i jiné organizace (např. kluby náhradních rodin atd.), které poskytují podporu náhradním rodinám s dítětem romského etnika?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- ano
- ne
- neumím posoudit

22. Pokud ano, jak hodnotíte spolupráci Vašeho pracoviště s těmito organizacemi?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- vždy dobrá
- převážně dobrá
- ani dobrá, ani špatná
- převážně špatná
- vždy špatná
- neumím posoudit
- s žádnou takovou organizací nespolupracujeme/taková organizace v kraji není

23. Jsou tyto organizace schopné odpovídajícím způsobem odborně reagovat na potřeby náhradních rodin související s péčí o dítě romského etnika (např. rozvoj kompetencí ke zvládnutí předsudků a stereotypů, kterým může dítě v běžném prostředí čelit; téma identity dítěte z hlediska příslušnosti k etnické menšině; téma zprostředkování kontaktu s romskou kulturou a jazykem; kontakt dítěte s vlastní rodinou)?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- určitě ano
- spíše ano

- spíše ne
- určitě ne
- neumím posoudit
- žádná taková organizace v kraji není

24. Je kapacita a nabídka služeb těchto organizací dostačující s ohledem na potřeby náhradních rodičů dětí romského etnika ve Vašem kraji?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- neumím posoudit
- žádnou takovou organizaci v našem kraji nepotřebujeme

25. Má Vaše pracoviště OSPOD zkušenost s doprovázením pěstounů, kteří mají v péči dítě romského etnika?

Vyberte prosím jednu odpověď:

- ano
- ne

26. Liší se podle Vás:

a. potřeby pěstounů většinového etnika, kteří mají svěřeno do péče dítě romského etnika, od potřeb těch, které mají v péči dítě většinového etnika?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- neumím posoudit

b. potřeby dětí romského etnika od potřeb dětí většinového etnika ve zprostředkované pěstounské péči?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- neumím posoudit

c. potřeby pěstounů většinového etnika, kteří mají svěřeno do péče romské dítě, od potřeb romských pěstounů, které mají romské dítě v příbuzenské pěstounské péči?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- neumím posoudit

d. potřeby dětí romského etnika od potřeb dětí většinového etnika v příbuzenské pěstounské péči?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- neumím posoudit

27. Máte ve svém správním obvodu možnost zajistit pěstounské rodině s dítětem romského etnika další doprovodné služby, které na tyto specifické potřeby reagují?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- neumím posoudit

28. Pokud máte k problematice umísťování romských dětí do náhradní rodinné péče či k tomuto dotazníku nějaký komentář či se chcete s námi detailněji podělit o Vaši zkušenost, budeme velice rádi.

